

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

I978 YILINA GİRERKEN VE
I980'LERE DOĞRU TÜRKİYE'NİN TEMEL SORUNLARI
ÜZERİNE GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

İSTANBUL

10 OCAK 1978

(Yayın No: TÜSİAD-T/78.I.54)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

AÇIKLAMA

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneğince 1977 Yılı Ekim ayı başında Öğretim Üyeleri-miz ile sanayicilerimiz ve iş adamlarımızdan

- Kendi ihtisas konuları ve ilgi alanlarında,
- 1978 yılında ve 1980'lere doğru öncelikle ele alınmasını gerekli gördükleri, tercihan bir (en fazla üç) sorun üzerine,
- Çözüm getirici, açık ve somut önerilerini,
- 3 daktilo sayfasını geçmeyecek şekilde özet olarak, kağıda dökmeleri rica edilmiş, gönderilecek yazıların:

"1978 YILINA GİRERKEN VE 1980'LERE DOĞRU
TÜRKİYE'NİN TEMEL SORUNLARI ÜZERİNE GÖRÜŞ
VE ÖNERİLER"

ismi altında yayınlanacağı belirtilmiştir.

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneğine 10 Ocak 1978 tarihine kadar ulaşan tüm cevap-lar, bu yayında "aynen" yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Yılmaz <u>ADIGÜZEL</u> Maktaş Ticaret A.Ş. Ekonomik Mülkiyeti Tabana Yayma Sorunu ve Öneriler	1
Orhan <u>AKER</u> Aker Holding A.Ş. Döviz-İş Barışı-Enerji ve Kredi	5
Dr.Öztin <u>AKGÜÇ</u> I.Ü.İşletme Fakültesi Vergi Kayıplarının Önlenmesi ve Bankacılık Sistemi	11
Prof.Dr.Erdoğan <u>ALKIN</u> I.Ü.İktisat Fakültesi Tartışma ve Önerilerde Düşünce Bütünleşmesi	13
Doç.Dr.Cem <u>ALPAR</u> Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İmalat Sanayiinde Özel Dolaysız Yabancı Sermaye	17
Prof.Dr.Yılmaz <u>ALTUĞ</u> I.Ü.Hukuk Fakültesi Yasalara Saygı, Kanun Önünde Eşitlik ve Hukukta Reform	21
Prof.Dr.Mustafa <u>AYSAN</u> I.Ü.İşletme Fakültesi Kapalı Bir Ekonomiye Doğru İtilme	23
Eli Y. <u>ACIMAN</u> Manajans A.Ş. Reklam Endüstrisi	27
Doç.Dr.Zafer Z. <u>BAŞAK</u> Hacettepe Üniversitesi Tasarruf Açığı ve Enflasyon	29
Fuad <u>BEZMEN</u> Mensucat Santral T.A.Ş. Elektrik-İhracat-Vergiler	33

Prof.Dr.Demir <u>DEMİRGİL</u> Boğaziçi Üniversitesi Fiyat İstikrarını Sağlamak	35
Bülent <u>ECZACIBAŞI</u> Eczacıbaşı Holding A.Ş. Sanayileşmemizde Başlıca Darboğazlar	41
Dr.Nejat F. <u>ECZACIBAŞI</u> Eczacıbaşı Holding A.Ş. Döviz Darboğazı ve İşçi-işveren İlişkileri	43
Şevki <u>FİGEN</u> TURYAĞ-Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. Bitkisel Yağ Sorunu	45
Üzeyir <u>GARİH</u> Alarko Holding San.ve Tic.A.Ş. İstikrar-Denge-Planlama	49
Muzaffer <u>GAZİOĞLU</u> Elyafli Çimento San.ve Tic.A.Ş. Türkiye'de Yatırım Malları Sanayii ve Finansman Sorunu	53
Prof.Dr.Atilla <u>GÖNENLİ</u> İ.Ü.İşletme Fakültesi 1978 ve Sonrasına Bakış	55
Asaf <u>GÜNERİ</u> Zihni Denizcilik ve Ticaret A.Ş. Türk Denizciliğinin Temel Sorunları	59
Vitali <u>HAKKO</u> Vakko Grubu Konfeksiyon ve Tekstil	61
Prof.Dr.Zeyyat <u>HATİPOĞLU</u> İstanbul Teknik Üniversitesi Önümüzdeki Yıllarda İktisadi Gelişme ve Gerekli Önlemler	63
Prof.Dr.Akın <u>İLKİN</u> İ.Ü.İktisat Fakültesi Sorunlarımız Yapısal Kökenlidir	67
Jak V. <u>KAMHI</u> Profilo Holding A.Ş. Sanayileşme ve Ödemeler Dengesi	69

35	Doç.Dr.İbrahim <u>KAVRAK</u> Boğaziçi Üniversitesi Sanayileşme ve Enerji	73
41	Halil <u>KAYA</u> Türk Traktör ve Mak.A.Ş. Traktör Sanayii ve Örneği	75
43	Prof.Dr.Suna <u>KILI</u> Boğaziçi Üniversitesi Çağdaşlaşma ve Gelişme	77
45	Rahmi <u>KOÇ</u> Koç Holding A.Ş. Memur Olmak Ya Da Olmamak	79
49	Ali <u>KOÇMAN</u> KOÇTUĞ Denizcilik ve Tic.A.Ş. 1978 Yılına Girerken Türkiye	83
53	Prof.Dr.Onur <u>KUMBARACIBAŞI</u> Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Sistem Sorunu	85
55	Prof.Dr.Erol <u>MANİSALI</u> İ.Ü.İktisat Fakültesi Ekonomi Politikasındaki Hatalar ve Tutarsızlıklar	89
59	Prof.Dr.Şerif <u>MARDİN</u> Boğaziçi Üniversitesi Uç Sorun Uç Çözüm	93
61	Prof.Dr.Osman <u>OKYAR</u> Hacettepe Üniversitesi Enflasyon, Karma Ekonomi ve Siyasi Demokrasi	95
63	Turhan <u>ONUR</u> Türk Traktör ve Mak.A.Ş. Olanaklardan Fazla Yatırım Projelerine Aynı Anda Başlanılmama- lıdır	99
67	Ergun <u>ÖZAKAT</u> Teknolojik Gelişimler Holding A.Ş. Kalkınma Temposuna Uygun Anonim Şirket	103
69	Turgut <u>ÖZAL</u> Elmet-Elektro Metal Sanayi A.Ş. Ekonomi-Sanayileşme-Şehirleşme	107

Erol <u>SABANCI</u> Sabancı Holding A.Ş. Finansman Sorunu	109
Prof.Dr.Necdet <u>SERİN</u> Siyasal Bilgiler Fakültesi İhracatın Geliştirilmesi Gereği	111
Ertuğrul <u>SOYSAL</u> Toplu Konut Holding A.Ş. Güçlü Bir Devlet	115
Şarık <u>TARA</u> Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş. Yurt Dışında İnşaat, Onarım ve Montaj İşleri İle Teknik Hizmetler İfa Eden Müteahhitlerin Sorunları	117
Necip <u>TESAL</u> PMO Grubu Devletçilik Uygulaması	121
Enis F. <u>TOKCAN</u> Nail <u>TOKCAN</u> TETİCO Teknik Tic.Ltd.Şti. Önceliklerde Açıklık	125
Prof.Dr.Kemal <u>TOSUN</u> İ.Ü.İşletme Fakültesi Yönetim ve Organizasyon Yönünden Türkiye'nin Geleceğine Kısa Bir Bakış	129
Prof.Dr.Orhan <u>TUNA</u> İ.Ü.İktisat Fakültesi Türkiye'nin Sanayileşmesi ve Endüstriyel Kooperasyon Modeli	133
Prof.Dr.İsmail <u>TÜRK</u> A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Stabilizasyon Gereği	135
Prof.Dr. Aydın <u>YALÇIN</u> A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Karar Verme Durumundaki Türkiye	139
Prof.Dr.Nevzad <u>YALÇINTAŞ</u> İ.Ü.İktisat Fakültesi Manevi Güç-İlmi Gelişme-İleri Teknoloji	143
Selçuk <u>YAŞAR</u> Yaşar Holding A.Ş. Türkiye'nin Ekonomik Sorunları	145

EKONOMİK MÜLKİYETİ TABANA YAYMA
SORUNU VE ÖNERİLER

Yılmaz Adıgüzel
Maktaş Ticaret A.Ş.

Bir ülkede, hızlı ve dengeli ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi, o ülkede mevcut tüm maddi ve manevi imkanların beraberce ve akılcı bir sistem içinde harekete geçirilmesi ile mümkündür. Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek için harekete geçirilmesi gerekli maddi ve manevi değerler oldukça kabarık bir liste teşkil etmektedirler. Bunlar arasında, kuşkusuz, halkımızın toplam tasarruflarını ve yaratıcı gücünü, harekete geçirmek ve üretken alanlara yönlendirmek en önemli sorunlardan biri olarak belirmektedir. Bu önemli sorunun, bugün için yeterince anlaşıldığını ve dikkate alındığını savunmak güçtür.

Ekonomik mülkiyeti tabana yayma sorunu ekonomik olduğu kadar da sosyal yönü bir konudur. Bu nedenledir ki ekonomik mülkiyeti tabana yayma sorununa bu iki ayrı açıdan yaklaşmak gerekir.

I- Ekonomik Açıdan Mülkiyeti Tabana Yayma Gereği

Her yeni gelişen ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de kalkınma çabamızın ilk dönemlerinden son on-onbeş yıla kadar yapılan ekonomik yatırımların büyük bir bölümü aile şirketleri tarafından ve bu ailelerin öz kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Daha sonraları, bu aile şirketleri, kendi imkanları ile gerçekleştiremeyecekleri düzeydeki yatırımlar için kredi kuruluşlarına baş vurmaya başlamışlar ve bu imkanlardan yararlanmak suretiyle yeni ve tevsi yatırımlarını gerçekleştirebilmişlerdir. Ne varki, kısa zamanda sınai kuruluşlar da öz ve yabancı kaynak oranları, öz kaynak aleyhine değişmeye başlamış ve işletmeler ağır borçlar altında ezilme tehlikesi ile karşılaşmışlardır. Bu aşırı kredi ve dış borçlanma talebi, bir yandan kaynak yetersizliğine yol açarken diğer taraftan kredi fiyatlarında aşırı yükselmelere sebep olmuştur.

Nihayet, son birkaç yıldan beri D.Ç.M. yolu ile dış ülkelerden sağlanan kredilerle, özellikle büyük aile işletmeleri kredi ve finansman sorunlarındaki dar boğazları bir ölçüde giderebilmişlerse de, bu kaynaktan sağlanabilecek imkanlar da hemen hemen limitine varmış durumdadır.

Diğer taraftan, bundan böyle sanayileşmemizde tüketim malları üreten yatırımlardan ara malı ve yatırım malı üreten sanayilere yönelme gereği daha büyük yatırım üniteleri kurmamızı zorunlu kılmaktadır. Bu büyük üniteler ise çok daha büyük yatırım sermayelerine gerek göstermektedir. Milyarları aşan bu tür yatırımların, artık sadece aile şirketlerinin öz kaynakları ile gerçekleştirilmesi çok zordur.

109

111

115

117

121

125

129

133

135

139

143

145

Bütün bu ve buna benzer çok önemli ekonomik mali nedenler, müteşşislerimizi, işletmelerini büyütebilmeleri, geliştirebilmeleri ve yatırımlara girişebilmeleri için halk tasarruflarına baş vurmağa zorlamaktadır.

Kanımızca, bu durum hemen hemen her ülkede ekonomik kalkınmanın li bir aşamasında meydana çıkan normal ve olumlu bir olaydır. Müteşşislerimizin bu olayı iyi değerlendirmeleri ve bu suretle, da halk kitlelerinin ekonomik Mülkiyete ortak olmalarını sağlamalarıdır. Böylece, aile şirketlerinden geniş tabanlı ve güçlü şirket killerine geçmek ve aynı zamanda ekonomik sektörlerin halkla bütünleşmesi mümkün olacaktır.

Unutmamak gerekir ki, dengeli ve sür'atli ekonomik kalkınmanın şartı, üretimden doğan ve üretim faktörleri arasında dağıtılan gelirin, mümkün olduğu kadar büyük bir bölümünün tekrar, sermaye üretken alanlara dönebilmesidir. Şirketlerimize ve yatırımlarımıza daha geniş halk topluluklarını ortak etmek suretiyle bu çok önem gerekli "Gelir-Yatırım" dönüşümünü hızlandırmış olacağız.

II - Ekonomik Mülkiyeti Tabana Yaymanın Sosyal Gereği

Hür demokratik parlamenter sistemin temel dayanağı ekonomik giriş özgürlüğüdür. Dolayısıyla, bir ülkede ekonomik kalkınma ve gel me düzeyi ne kadar yüksek ve gelir dağılımı ne kadar dengeli ise demokratik sistemin yaşama ve gelişme şansı da o derece büyüktür. Diğer bir deyişle, ekonomik kalkınma ve gelişme düzeyi ile siyasal hürriyetler arasında organik ve çok sağlam karşılıklı ilişkiler vardır. Bunu görmek için dünyamızın ekonomik ve siyasal coğrafyası bir göz atmak yeterlidir. Bugün dünyada fert başına milli gelir da 1000 dolar civarında olup, hür demokratik sistemi sürdürebile ülke, Türkiye dışında hemen hemen yoktur denilebilir. Bu nedenle ki, Türkiye tarihi oluşum içinde eriştiği bu önemli aşamayı çok değerlendirmek ve bu alanda daha ileri gitmek zorundadır. Bunun için de, halkımızın giderek artan bir bölümünü, sadece işçi ve m olarak değil müteşşis ve hissedar olarak ekonomik hayata entegre etmek ve onlara, ekonomik mülkiyete sahip olmanın bahsettiği düşür değerlendirmeye yeteneklerini kazandırmak zorundayız.

Halkın büyük bir kısmının ekonomik hayatta entegre edilmesi, bu lerin elde ettikleri gelirlerin çeşitlendirilmesi sonucunu doğur. Dolayısıyla, halk tabakaları arasında, sol görüşlerin ve doktrin derinleştirmeye çalıştıkları sınıfsal farklılaşmalar asgari düzeye indirilmiş olur. Kısacası, daha büyük bir halk kitlesinin, sadece siyasal ölçülerle değil, aynı zamanda ekonomik gerçeklere dayalı olarak hür demokratik düzene sahip çıkması sağlanabilir.

Kiş i ve aile maddi ve manevi varlıkları ile bir bütündür. Kiş i ve ailelerin maddi varlıkları, onların, çok kişisel olan girişim güçlerinin, kabiliyetlerinin ve çabalarının kristalleşmiş bir bütünüdür. Bunun için de çok değerli ve kutsaldır. İşte, ekonomik mülkiyete sahip olmaları ile, bir taraftan kişilerin bu çok değerli ve kutsal

yaçlarına cevap verilmiş ve diğer taraftan, siyasal ve ekonomik sistem arasında daha sağlam bir bağ kurulmuş olacaktır.

III - Önerilerimiz

Yukarıda da açıklamaya çalıştığımız üzere ekonomik mülkiyetin, halkımızın hür iradesi daha geniş bir tabana yayılması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu önemli gelişim ve değişimin sağlanabilmesi için, bazı önerilerimizi şöylece sıralamak mümkündür.

1. Şirketleşmenin Teşviki:

Bugün, mevcut yasalar karşısında, belirli bir süreden beri faaliyet gösteren ve halkın ilgisini çekecek düzeyde başarılı olmuş olan bir şirketin halka açılması, ekonomik ve mali nedenlerle hemen hemen mümkün değildir. Zira bu gibi şirketlerin hisse senetleri, hiçbir zaman şirketin ekonomik varlığını ve gücünü doğru ve yeterli olarak yansıtmamaktadır. Bu durumdaki bir şirketin hisse senetlerini halka satması tabiidir ki düşünülemez. Bu engelin giderilebilmesi için aktiflerin yeniden değerlendirilmesine müsaade edilmeli ve bu gibi girişimler, gerekli koruyucu tedbirlerle birlikte teşvik edilmelidir. Diğer bir deyişle, şirketin özvarlığı ile hisse senetlerinin değeri arasında yakın bir ilişki kurulabilmelidir.

Bunun yanında, şirketlerin birleşmeleri kolaylaştırılmalı ve bunun için dar görüşlü vergici zihniyete dayalı engeller kaldırılmalıdır. Aynı zamanda, şirketlerin ortak sayısı ve sermayenin ortaklar arasındaki dağılışı kriter olarak alınarak, daha çok ortağa sahip ve daha dengeli hisse dağılımı gösteren şirketlere, bu kriterlerle orantılı olarak ekonomik ve mali kolaylıklar, teşvikler uygulanmalıdır.

Nihayet, bütün hissedarların şirketin gidişi ve faaliyetleri hakkında doğru yeterli ve devamlı bilgi sağlayabilmeleri temin edilmelidir.

2. Sermaye Piyasası Yasası'nın Çıkarılması ve Piyasanın Düzenlenmesi

Halkımızın biriktirilerini giderek artan ölçülerde üretken sektörlerle yönlendirmek için alınacak teşvik tedbirleri yanında, düzenli işleyen ekonomik gelişmeleri gerçeğe yakın biçimde yansıtabilen ve pay sahiplerinin çıkarlarını koruyan bir sermaye piyasası sistemine de ihtiyaç vardır. Böyle bir piyasa düzeninin özendirici, yönlendirici ve koruyucu olması gerekir.

Halk tasarruflarının hisse senetlerine veya benzeri menkul kıymetlere yönlendirilmesinde, bu konuda ihtisaslaşmış kuruluşlara da büyük gerek duyulmaktadır. Bugün için bu konuda faaliyet gösteren bazı bankalar ve bankerler mevcuttur. Fakat ne bu bankalar ve ne de bankerler esas küçük tasarruf sahipleri ile ilişki kuracak ve onları bu yöne itecek bir çalışma düzenine sahip değillerdir. Bu boşluğun mutlaka doldurulması gerekir. Sermaye Piyasası yasası içinde bu gibi yardımcı müesseselerin kuruluş ve çalışma şekilleri de öngörülmelidir.

3- Yatırım Dönemlerini Kısaltmak ve Bu Dönemde Pay Sahiplerine Belli Ölçüde Gelir Sağlamak

Herhangi bir sermaye şirketine ilk defa pay sahibi olarak katılan küçük tasarruf sahiplerinin en büyük şikayeti, yatırımların uzun sürmesi ve gerek bu dönemde ve gerekse faaliyete geçildikten sonra, bir türlü gelir elde edememeleridir. Küçük pay sahiplerinin bu şikayetleri, belki ekonomik gerçekler açısından doğru görülmeyebilir. Fakat, ekonomik mülkiyetin henüz tabana yayılmadığı ve bu alışkanlığın kazanılmasına gerek duyulan bir dönemde, bu gibi caydırıcı faktörleri gözönünde tutmamaya imkan yoktur. Bu caydırıcı engelin giderilebilmesi için, belli bir süre için devletin devreye girmesi gerektiği kanısındayız. Devlet kuracağı bir fon ile bu gibi halka açık şirketler kâra geçinceye kadar, hisse sahiplerine, hiç olmazsa vadeli mevduat faizleri oranında bir gelir sağlamayı düşünmelidir. İşletmeler ise, kâra geçtikten sonra, uzun vadelerle bu fondan yapılan temettü dağıtımlarının karşılığını ödemeyi kabul etmelidirler.

Devletin bu gibi bir desteklemeyi üstlenmesi halinde, bu destek küçük tasarruf sahipleri için maddi olduğu kadar da psikolojik bir itici güç yaratacaktır. Aynı zamanda Devlet bu gibi destek gören yatırımların bir an önce devreye girmeleri için mevcut geciktirici engelleri gidermeye, zorunlu olarak özel bir çaba harcayacaktır. Çünkü, yatırım devresi kısaldıkça, devletin fondan ödeyeceği destekleme temettülerinin miktarı azalacaktır. Görüldüğü gibi, böyle bir sistem, hem ulusal ekonomimiz, hem de işletme açısından küçümsenemeyecek önemli yararlar sağlayacaktır.

Ekonomik mülkiyetin tabana yayılması ve halkımızın ekonomik sektörler bir an bütünleştirilmesi, gerçekte topyekün, hızlı, dengeli ve sağlıklı kalkınmanın ve hür demokratik sistem içinde yaşama ve gelişmenin temel şartıdır.

DÖVİZ - İŞ BARIŞI - ENERJİ VE KREDİ

Orhan Aker
Aker Holding A.Ş.

Ülkemizin temel ekonomik konularındaki görüş ve önerilerimiz aşağıda özet halinde belirtilmiştir:

Yaklaşık 17 yıldır süregelen demokrasi yöntemi içinde planlı kalkınma uygulamasının toplumumuzda biriktirdiği deneyler ve özellikle 1977 yılının ekonomik gelişme çizgisi, ülkemizin başlıca dört konuda sürekli darboğazlarla karşılaştığını göstermiştir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

A- Özellikle 1977 yılında büyük boyutlara ulaşan dış ödemeler açığı ve döviz sorunu.

B- İç ve dış politik ortamdaki dengesizlik ve belirsizlikler, işçi-İşveren ilişkilerinde giderek artan gerginlikler.

C- Sanayiye hergün biraz daha artarak tehdit eden ve üretimi önemli ölçüde düşüren enerji açığı ve enerji sorunu.

D- Ekonomide ve devlet bütçesinde görülen genel parasal dengesizlik, yönetimde aşırı bürokrasinin yarattığı sakıncalar, banka sisteminin hatalı uygulamalarının sonucu olarak biriken fonların sürekli sanayi kesimi dışına kayması, sanayicilerin dış finansman zorluklarının yanı sıra iç finansman güçlükleriyle de karşılaşması.

Ülke kalkınmasının demokratik planlı ve karma bir ekonomi içinde yürütülmesi, Anayasal bir ilke olduğu gibi toplumumuzun vazgeçemeyeceği demokratik bir olgudur. Toplumumuzun bütün tabaka ve sınıflarının ve özellikle siyasi partilerimizin bu temel tercihlerde kesinlikle birleşmeleri ve bu konularda birleşilen asgari müştereklerden hiçbir ödün vermemeleri esas olmalıdır. Temelde bu birleşme sağlandığında sorunların çözümünde en büyük adım atılmış olacaktır.

Bütün toplumsal baskı gruplarının asgari müştereklerde birleşmeleri sonucu belirecek kalkınma modeli içinde geriye kalan toplumsal sorunların çözümü kolaylaşmış olacaktır.

Asgari müştereklerin birincisi kuşkusuz kalkınmanın demokratik, parlamenter rejim içinde yürütülmesi olmalıdır. Bu inancın toplumun bütün kesimlerinde yerleşmesi ve demokratik rejimin toplumun bir yaşama biçimi olarak algılanması ve giderek bu görüşün toplumda daha çok ökleşmesi için herkes üzerine düşen görevi içtenlikle yerine getirmelidir.

Asgari müştereklerin ikincisi "planlı Kalkınma" olmalıdır. Son onbeş yılda toplumumuza yerleşen plan fikrinin giderek toplumun bireylerince benimsenmesi ve siyasi otoritelerin de plandan hiç bir ödün vermemeler kalkınmanın zorunlu koşulu olarak görülmektedir. Planlı kalkınma uygulamasından her sapma toplumdan gereken tepkiyi görmeli ve kuşkusuz

toplumun temel siyasi tercihleri yönünde yapılacak olan planlar hiç bir sapma olmaksızın ayrıntıları ile uygulanabilmelidir. Bunun için de plan gerçekçi olması, uygulama olanağına ve esnekliğine sahip olması gerekir. Planlarda ve programlarda öngörülen özendirme önlemleri seçici olmamalı ve bazı temel sektörlerle sınırlandırılmalıdır. Zira, ekonominin bütün kesimlerine uygulanan özendirme önlemi, bir bakıma hiç bir özendirme önlemi uygulamamak demektir. Bu nedenle, teşvik edilecek sektörler çok dikkatli bir ayrımla seçilmeli ve fakat olanaklar içinde sınırlı tutulmalıdır.

Toplumumuzun üçüncü müşterek tercihinin sanayileşme olması zorunludur. Ancak bütün ekonomide ve özellikle sanayide saptanan büyüme hedefleri toplumun olanaklarını zorlayacak ölçülere çıkarılmamalı ve ülkeyi yeni da boğazlara götürmemelidir. Fonların ve dolayısıyla yatırımların artırılmasına azami çaba gösterilmeli ve fakat büyüme hedefleri ülke olanakları aşarak yeni toplumsal huzursuzluklara yol açacak yapay boyutlara çıkarılmamalıdır.

Bu temel çerçeve içinde, yukarıda belirtilen başlıca dar boğazlardan çözümlenmesi konusundaki düşünce ve önerilerimiz aşağıda gösterilmeğe çalışılmıştır.

A- DIŞ ÖDEMELER AÇIĞI VE DÖVİZ SORUNU

Dış ödemeler açığının kapatılması ve döviz sorununa çözüm bulunması ekonomimizin güncel sorunu olarak yıllardır olduğu gibi bugün de toplumumuz gündeminde bulunmaktadır. 3.5 Milyar dolara yaklaşan 1977 yılı Dış Ticaret açığı ve bunun ham madde darlıkları, artan finansman yükü ve giderek iletkenlik ve iflaslar biçiminde sanayimize yansıtacak sonuçları, konunun önemini bütün ciddiyetiyle vurgulamaktadır. Konu önümüzdeki günlerde toplumsal çöküntüye kadar uzanmadan en kısa süre içinde bir çözüme bağlanmalıdır.

Çözüme kısa ve uzun vadeli yaklaşımlarla ulaşılabilir. Bunun için:

- I - Kısa vadeli çözüm olarak, paramızın değerinin en kısa süre içinde bir kura oturtulması zorunlu görülmektedir. Saptanacak yeni parite borsalardaki pariteye yakın olmalı ve yeni pariteye en kısa süre içinde geçilmelidir. Zira, bugünkü devalüasyon beklentileri sorunu hergün da ağırlaştırmakta ve ihracatı yavaşlatıp ithalatı artırıcı bir niyet taşımaktadır. Saptanan parite gerçekçi ve dış kambiyo borsalarında fiyata uygun olmak böylece yeni devalüasyon beklentilerine de yol açmaz.

Öte yandan, sanayinin korunabilmesi ve devalüasyonun sebep olacağı yükün altından kalkabilmesi için sanayicilere ait bekleyen transferler eski kurun uygulanması zorunlu görülmektedir. Kaldı ki, sanayi özel yatırımlar, hammadde ve yedek parça gereksinimlerini karşılamak için kredileri ve bugüne kadar transferi mümkün olmayan akreditifler nedeniyle ağır finansman yükü altında kalmıştır. Sanayiciler gerçekleştirilemeyen işlemler için faiz ödemek zorunda kaldıkları gibi bu ara yapılan kur ayarlamalarında kendilerinden kur farkı da talep edildiğinden katlanılan yük daha da artmıştır. Kendilerine hiç bir kusur atfedilmeyecek bu yüklerle ek olarak devalüasyon farkının da sanayicilerden istenmesi Türk Sanayii içinden çıkamıyacağı bir bunalıma itilebilir.

- Döviz girdilerinin acilen artması için mevcut ihracatı teşvik sistemi daha pratik, rasyonel ve etkin duruma getirilerek sürdürülmelidir. Bunun için, özellikle dünya piyasalarındaki fiyat gelişmelerine göre çeşitli mamullerdeki vergi iadesi oranlarını süratle değiştirebilecek ve dünya piyasalarına hızla uyum sağlayacak bir sistemin getirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ihracat hazırlık kredilerine ait vadelerin ve bunlar için tahsis olunan T.C. Merkez Bankası reeskont olanaklarının artırılması da akla gelen bir diğer tedbiri oluşturmaktadır. Öte yandan özellikle tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının kullandığı ihracat hazırlık kredilerinde, olumsuz hava koşullarının üretim düşüklüğü yarattığı ve taahhüt edilen ihracatın elde olmayan sebeplerle gerçekleştirilemediği yıllarda ihracata yönelik tarıma dayalı sanayilerin hava koşullarının kötü olduğu yıllarda bir de finansman sorunları nedeni ile dar boğaza girmeleri önlenmelidir.

- Döviz harcamalarımız içinde en büyük kalemi oluşturan petrol konusunda önümüzdeki dönemde özel bir önem ve öncelik verilmesi kaçınılmaz duruma gelmiştir. Ciddi araştırmalarla ülkenin petrol rezervleri saptanarak, petrol üretiminin en azından ülkenin tüketimini karşılayacak ve hatta döviz girdileri sağlayarak hızlı kalkınmamızın dış finansmanını oluşturacak bir düzeye getirilmesi, gerek kalkınmanın sürekliliği, gerekse dış ödemeler dengesinin sağlanması yönünden zorunlu görülmektedir. Konu aynı zamanda ülkenin enerji açığına çözüm bulmak bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bunun için, ülkenin gerek teknik, gerekse finansman yönünden bütün olanaklarının öncelikle bu sorunun çözümüne yöneltilmesi, karmaşık ve ileri bir teknoloji ile büyük fonlar gerektiren bu konuda yabancı şirketlerle işbirliği yapılması gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bunun için gerçekçi bir anlayışla petrol kanununun gözden geçirilerek ülkemizin gerek fiyatlar, gerekse diğer yönlerden yabancı sermaye için çekici hale getirilmesi sağlanmalı ve bu konuda yabancı sermayeye karşı bağnaz ve ütöpik görüşlerden uzak kalınmalıdır.

- Döviz girdileri artırma potansiyeli bulunan önemli sektörlerden birinin turizm olduğu düşünülmektedir. Turizm yatırımlarına öncelik tanınması ve daha etkili yönlendirme önlemlerinin sağlanması yanısıra niteliği gereği dışa daha açık olması gereken bu sektörde yabancı sermaye ile geniş işbirliği olanaklarının aranması ve bürokratik engellerden arınmış dışarıya açık bir sistem oluşturulması bu alanda döviz girdilerini olumlu yönde etkileyecektir.

Yurtdışında çalışan işçilerimizin tasarruflarından oluşan işçi dövizleri de bugün yabancı bankalarda atıl bir kapasite olarak beklemektedir. Çok büyük rakamlara ulaşan bu potansiyeli harekete geçirecek mekanizmaların aranıp kurulması ülkemizi döviz dar boğazından çıkaracak ve daha uzun süre kalkınmanın dış finansmanını sağlayabilecektir. Bunun için işçi psikolojisine uygun yöntem yolları araştırılmalıdır. İlk akla gelen işçi dövizlerine farklı ve yüksek bir kur uygulamaktır. Fakat daha köklü ve uzun vadeli çözüm, yurt dışındaki işçilerimize çekici yatırım seçenekleri sunmaktır. Geleneksel olarak

Türk insanının ilk tercihi konut yada tarla olmaktadır. Bu gözle değerlendirildiğinde, devletin öncülüğü ve örgütlenmesi ile geliş potansiyeli olan İzmir, Eskişehir, Kayseri, ve Gaziantep gibi ikinci derece büyük şehirlerin civarında organize iskân bölgeleri kurulabilir ve buralarda inşaa edilen konutlar döviz karşılığında işçilerimize satılabilir. Bunun için öncelikle hazine arsaları kullanılabilir. Yine, Döviz karşılığında diğer üretim tedbirleri de alınmak suretiyle hazine arazileri işçilerimize tarla olarak satılabilir. Aynı işlemler devletin öncülüğü, özendirme ve denetimi altında özel sektör kuruluşlarınca yürütülebilir. Belirli bir süre devletin kâr garantisi vereceği sanayi şirketlerinin hissele döviz mukabili işçilerimize satılabilir.

Böylece işçilerimizin atıl döviz potansiyeli harekete getirildiği gibi yurt dışından kesin dönüş yapan işçilere uygun yaşama ve çalışma koşulları sağlamak suretiyle geleceğin toplumsal dengesi de kurulmuş olur.

- 6 - Önümüzdeki istikrar döneminde, döviz tahsislerinde yeni yatırımlardan çok, mevcut sanayinin hammadde ve diğer gereksinimlerini karşılamaya öncelik tanınmalıdır. Yeni kurulacak sanayilerde ise ihracattan önce, ithal ikamesine öncelik tanıyan bir özendirme sistemi uygulanmaktadır.

B - İÇ VE DIŞ POLİTİK ORTAM VE İŞÇİ-İŞVEREN İLİŞKİLERİ:

- 1 - Huzurlu ve dengeli bir iç politika ortamı ekonomik gelişmenin temel koşuludur. Özellikle mesleki kuruluşlar, siyasi partiler ve tabii arasında sürekli ve dengeli bir diyalog kurulmasına öncülük edebilmek. Hiç bir siyasi kuruluşun zorunlu asgari müştereklerden sapmasını teminatı, başta mesleki kuruluşlar olmak üzere sosyal bütün kurulların kendilerine düşen gerekli gözetim ve denetim fonksiyonlarını titiz yerine getirmeleri olacaktır.
- 2 - Dış politik sorunların çözülmesinde de bütün siyasi kuruluşların geniş çerçeveli de olsa bir ulusal dış politika etrafında birleşmelerini zorunlu görülmekte olup bu birleşme ulusal ekonomik kalmanın da psikolojik iklimini gerçekleştirecektir.
- 3 - 1977, işçi-işveren ilişkileri yönünden oldukça gerilimli bir yıl olarak gerimizde kalmıştır. Umudumuz 1978 yılı içinde bu gerilim kaybolması ve yerini dengeli bir diyaloga bırakmasıdır. Sanayimi son yıllarda verimlilik artışının çok üstüne çıkan bir ücret art baskısına maruz kalmış, bu baskılar çok defa işletmelerin mali g aşan boyutlara ulaşmıştır. Yasal düzenlemelerin eksikliği bu son nedenleri arasındadır. Ücret artışlarını objektif kriterlere ve likle verim artışlarına bağlayan yasal düzenlemeler bir gereksinim olarak ortaya çıkmıştır.

Aynı mevzuat eksikliği iş kolu düzeyinde grup sözleşmeleri için geçerlidir. Bu iki kolun yasal olarak düzenlenmesi, işçi-işveren arasında dengeli bir ilişkinin kurulmasının kaçınılmaz gerekleri olarak güncelliğini korumaktadır.

C - ENERJİ AÇIĞI VE ENERJİ SORUNU

1977 yılı, enerji sorununu da daha büyük çapta gündeme getirmiş bulunmaktadır. Uzun dönemde enerji yatırımlarının ihmal edilmesinin bir sonucu olarak ülkemizde önemli ölçüde enerji kısıtlamalarına gidilmekte, fabrikalar kapasitelerinin çok altında çalışmakta, bunun acı sonuçlarını ve faturasını sanayicilerle birlikte bütün toplum ödemektedir. Enerji sorununun acilen çözümü toplumumuz için kaçınılmaz hale gelmiştir. Bunun için:

- 1 - Yukarıda döviz konuları ile ilgili olarak da belirtildiği üzere petrol konusunun üzerine dikkatleri yoğunlaştırmak zorunludur. Yerli petrol üretiminin artırılması döviz sorununun yanısıra enerji sorununun çözümü de kolaylaştıracaktır.
- 2 - Bir yandan başta hidro-elektrik santralleri olmak üzere enerji yatırımlarını yoğunlaştırmak suretiyle enerji üretimi artırılma olanakları aranırken, öte yandan bu konuda özendirici ve cezalandırıcı önlemler getirilmek suretiyle enerji tasarrufuna gidilmelidir. Ancak bu tasarruf adaletsiz ve mantıksız enerji kısıtlamaları şeklinde değil, israfın önlenmesi biçiminde yürütülmelidir. Örneğin konutlarda ve sanayi dışında kalan diğer alanlarda belirli standartları aşan enerji tüketimine çok yüksek fiyatlar uygulanabilir. Ticari kesimde ışıklı reklamlar sınırlandırılabilir ya da yasaklanabilir. Yaratıcı yöntemlerle bunlar gibi pek çok tasarruf biçimi bulunabilir.

D - GENEL EKONOMİK VE PARASAL DENGİ, YÖNETİM KONULARI VE SANAYİNİN FON GEREKSİNİMLERİ

- 1 - Ekonomideki gelişmeyi yavaşlatan en önemli faktörlerden birini hızlı nüfus artışı oluşturmaktadır. Milli gelir artışları hızla artan nüfusumuz tarafından emilmekte ve kişi başına düşen milli gelir artışları küçük boyutlara inmektedir. Bunun için modern bir aile planlamasına gidilmesi ve ikna edici, gönüllü yöntemlerle nüfus kontrolünün sağlanması büyümenin gerçek boyutlarını artıracaktır.
- 2 - Enflasyon toplumumuzu kemiren, yatırımları sınırlayan aynı zamanda olumsuz ve adaletsiz sonuçları ile toplumsal dengeyi de bozan bir olgudur. Özellikle 1977 yılında enflasyon oranı dengeli ekonomilerde rastlanmayacak büyük rakamlara ulaşmıştır. Önümüzdeki dönemde akılcı bir para ve maliye politikası ile dörtlü enflasyonun kesinlikle önlenmesi zorunlu görülmektedir.

Enflasyonun kaynağını genellikle aşırı yüksek taban fiyatları, bütçenin açık finansmanı ve ücret-fiat çekişmesi oluşturmaktadır. Bunun için politik amaçlı yüksek taban fiyatlarından ve reel kaynaklara dayanmayan devlet harcamalarından kesinlikle kaçınmak gerekmektedir. Dengeli bir bütçe mali politikasının tabanını oluşturmaktadır. Enflasyon aynı zamanda gönüllü tasarrufların erozyonuna da yol açmaktadır. Toplum kalkınmasının gerçek kaynağını ise gönüllü tasarrufların oluşturması gerekir.

- 3 - Öte yandan vergi sistemimizin bugün ulaştığı aşama, devlet harcamalarının büyük ağırlığını ücretliler ile sanayi kesimine yüklemektedir. Buna karşılık ekonominin vergisiz kalan spekülâtif kesimleri mevcut tur. Bunun için özellikle az ve orta gelirlerde vergi yükünü hafifleten vergi dilimi ayarlaması yapılmalı, buna karşılık etkin vergi te-nikleri ile başta serbest meslek ve tarımsal kazançlar olmak üzere vergi dışı kalan diğer kesimlerin ve özellikle spekülâtif kazançlı ticari kesimin vergilendirilmesi yolları araştırılmalıdır.

Aynı zamanda sanayi kesiminin yükünü hafifletirecek sistem değişiklikleri yürürlüğe konulmalıdır.

- 4 - Toplum ve Devlet hayatımızın akışını ve gelişimini engelliyen bürokratik mekanizma kaldırılmaya çalışılmalı, özellikle yatırım, ithalat , ihracat konularında mevzuatın ve uygulamanın yarattığı bürokratik engeller ince bir araştırma ile elimine edilmelidir.
- 5 - Sanayimizin ciddi sorunlarından biri finansman güçlükleridir. Banka sistemimizin yapısının bir sonucu olarak, biriken fonlar sanayiden ziyade, spekülâtif nitelikli kâr marjı yüksek ticari sektörlerle kaydırılmakta ve sistem sürekli ve etkin bir denetimden uzak kalmaktadır. Bu nedenlerle, banka sistemi bütünüyle yeniden gözden geçirilmeli ve yapısal düzenlemeler sonucu fonların giderek artan ölçüde sanayiye akması sağlanmalıdır.

VERGİ KAYIPLARININ ÖNLENMESİ
ve
BANKACILIK SİSTEMİ

Dr. Öztin Akgüç
İ.Ü.İşletme Fakültesi

Vergi Kayıplarının Önlenmesi:

Türk toplumu, devamlı ve hızlı büyümenin ekonomik istikrarın, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının giderilmesinin, gelir dağılımında denge sağlanmasının özlemini çekmektedir. Vergi politikası ve vergi önlemleri, özlenen bu amaçlara ulaşmada etkili bir araç olarak ele alınmalıdır.

Türkiye'nin 1978 yılına girerken karşılaştığı sorunların önemli bir bölümünün temelinde, vergileme gayretlerinin yeterli olmaması, vergi kayıplarının büyük boyutlara ulaşması yatmaktadır. Vergi gelirlerinin yeterli bir düzeye yükseltilememesi, kamu kesimi finansman açıklarının Merkez Bankası kaynakları ile karşılanması gibi ekonomik istikrar açısından son derece sakıncalı bir durum yaratmakta ve tasarruf hacminin planlanan hedeflere ulaşmasını engellemektedir. Diğer taraftan Vergi Kanunlarındaki boşluklar ve vergi uygulamasındaki aksaklıklar, vergi yükünün toplumda gayri adil dağılmasına yol açarak, gelir dağılımındaki dengesizlikleri artırmakta ve kaynak dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Yasal olarak veya yasa dışı uygulamalarla vergi ödememek olanağını bulanlar, bu şekilde artırdıkları kullanılabilir gelirlerini, daha çok havai olarak nitelendirilebilecek gereksinimlerinin karşılanmasında kullanmakta, talebin söz konusu mal ve hizmetlere yönelmesi, ekonomik kaynakların, sosyal açıdan arz edilenlerden çok farklı şekilde dağılmasına yol açmaktadır. Vergi kaçırmak veya vergiden kaçınmak olanağını bulan yüksek gelir grupları, daha çok gelişmiş batı ülkelerinin tüketim kalıplarını örnek aldıklarından, bu durum ithal taleplerini artırdığı gibi, ülkede gösteriş tüketimini de kamçulamaktadır.

Türkiye'de, sermaye birikiminin artırılması, ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımının düzeltilmesi, kaynak dağılımının iyileştirilmesi, büyük ölçüde, alınacak vergi önlemlerine bağlıdır. İdarenin vergi toplama kapasitesinin yükseltilmesinin yanı sıra, vergi gelirlerini artıracak şekilde yasal düzenlemelere gidilmesine kesinlikle ihtiyaç vardır. Halen gelir vergisi konusu dışında kalan bazı kazanç ve iratların, söz konusu vergi kapsamına alınması, kaynakta vergi kesintisi yönetiminin yaygınlaştırılması, menkul sermaye iratları, serbest meslek kazançları ve dağıtılmamış kurum kazançları üzerinden gelir vergisi kesintisi oranlarının yükseltilmesi, yüksek gelir gruplarının tükettikleri mal ve hizmetlerin

gider vergileri kapsamına alınması ve/veya mevcut vergi oranlarının yeniden düzenlenmesi, vergi teşvik tedbirlerinin sınırlandırılması, enflasyon nedeniyle anlamını yitirmiş spesifik bazı vergilerin (Taşıt alım Vergisi, Motorlu Kara Taşıtları Vergisi, Bina İnşaat Vergisi,gibi..) advalorem vergiler şekline dönüştürülmesi alınabilecek ilk önlemler olarak görülmektedir.

Bankacılık Sistemi

Türkiye'de diğer aracı finansman kurumları gelişmemiş olduğundan Ticaret Bankaları, finansal sistemin temel taşıını oluşturmakta ve ekonominin işleyisi, -özellikle ekonomik istikrar, kaynakların bölgeler, sektörler, bireyler veya gruplar arasında dağılımı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kredilerin bölgeler arasındaki dağılımındaki dengesizlik, ekonomi açısından öncelikli sektörlerin yeterince kredilendirilememesi, kaynakların belirli kişi ve/veya gruplar elinde toplanmasına yol açması, bankacılık sistemine yöneltilen başlıca eleştirilerdir.

Bankacılık sistemi, tasarruf sahiplerinin olanaklarını kullandığından hemen her ülkede kamu otoritelerinin sıkı denetimi altındadır. Bu denetim, tasarruf sahiplerinin haklarının korunmasına kredilerinin ekonomi açısından öncelikli sektörlerle kanalize olmasına ekonomik istikrarın sağlanmasına ve bankaların belirli grupların kontrolü altına girmesini önlemek amaçlarına yöneliktir.

Ülkemizde Bankalar konusundaki bazı boşluklar ve 1211 sayılı kanunla T.C.Merkez Bankasına verilen yetkilerin etkin bir biçimde kullanılmam bankacılık sistemine ilişkin, yukarıda açıklanan eleştirilere yol açmaktadır.

T.C.Merkez Bankası'nın, "banka kredilerinin düzenlenmesine" ilişkin yetkilerinin daha etkin biçimde kullanılmasının yanı sıra, Bankalar Kanununda bankaların daha çok öz sermaye ile faaliyetlerini yürütmele rini, kredilerden çok sayıda firma ve kişilerin yararlandırılmalarını sağlayıcı ve kaynakların iştiraklerde yoğunlaşmasına engel olucu değişiklikler yapılması gerekli olmaktadır. Bu değişiklikler, bir yandan kredi dağılımındaki dengesizlikleri ve para ve sermaye piyasalarının belirli kişi ve grupların kontrolü altına girmesini önliyeceğ gibi, ticaret bankalarına fon sağlayan tasarruf sahiplerinin hak ve çıkarlarının daha iyi korunmasına olanak verebilir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLERDE DÜŞÜNCE BÜTÜNLEŞMESİ

Prof. Dr. Erdoğan Alkin
İ.Ü. İktisat Fakültesi

Türkiye'nin en önemli ekonomik sorunlarının döviz darboğazı, enflasyon, istihdam, gelir dağılımı adaletsizliği, vergi yapısının yozlaşması, tasarruf yetersizliği, kredi sisteminin dağınıklığı v.s. olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Sorunların çözümü için de maliye, para ve dış ticaret politikası araçlarının hemen tümünün, birbirinin etkisini hızlandıran ya da yavaşlatan nitelikleri dikkate alınmadan, bir arada ama birbirleriyle bağlantısız biçimde uygulanması gereğinin yine yaygın biçimde önerildiği göze çarpmaktadır. Başka bir deyişle her sorun çoğunlukla sanki diğer sorunlardan bütünüyle bağımsızmış gibi başlıbaşına bir dert olarak ele alınmakta, böylece biri için önerilen önlemler diğerleri için çoğu kez tutarsız olabilmektedir. Sonuç olarak ortaya birbirleriyle uyumsuz ve tutarsız, birinin yaptığını diğeri bozan bir parçalı politika demeti çıkmaktadır. Sorunların devamlı bu biçimde ele alınması sonunda ortaya çıkan darboğazlar ortadayken, şimdi de çözüm için öne sürülen önerilerde aynı eğilimin belirmesi karşısında yeni bir düşünme ortamının yaratılması gereği doğuyor.

Gerçi örneğin plan ve programlarda ekonominin her sorununu ele alan kapsamlı ve bütünlüştürmüş önlem demetlerinin açık ya da kapalı olarak yer almış olduğu yadsınamaz. Ancak, genel yapılarıyla plan ve programların, belli öncelikleri verseler de, birer öneri belgesi niteliği taşıdıkları, bazen siyasal iktidarlarca bu belgelere daha da gevşek anlamlar verilmeye çalışıldığı açıktır. Sorunların ulaştığı boyutların arkasında bu tür bir anlayışın da belli ölçüde rolü olmadığı söylenemez. Sorunların boyutlarının çok büyüdüğü, bir çoğunun çözülmesi görünümüne almaya başladığı bu aşamada ivedi sorunların çözümünde gösterilen ve geçmişte de önemli uygulamaya yanlışlıklarına yol açan acelelik eğilimlerinin arttığı, önlem önerilerine uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşların da katıldığı böyle bir ortamda sorunların çözümü için önerilen önlemlerin, birbirleriyle bütünlüştürmüş olarak düşünülmesi gerekir. Ancak, şimdiye kadar pek az denenmiş böyle bir yönetimin önemli güçlükler taşıdığı da kabul edilmelidir.

Güçlüklerden birincisi böyle bir yöntemin, alışlagelen genel politikalar ve önerilerinden değişik biçimde ve teknik düzeyde profesyonel kadrolarca hazırlanmış çalışmalara dayandırılması gereğidir. Böylece ortaya önemli bir çelişki de çıkmaktadır. Bahis konusu çalışmaları yapan profesyonel kadrolar şimdiye kadar olduğu gibi teknokratlardan oluşacaksa, daha önce yapılan çalışmalardan farklı bir niteliği ve uyulayıcılar katında etkinliği olmayacaktır. Öte yandan her türlü profesyonel kaliteye sahip teknokratlar dışında yansız bir profesyonel kadronun oluşturulmasının güçlüğü bir yana böyle bir Kadroya sorumluluk ve yükümlülük verilmesi olanak dışı görünmektedir. Üstelik kendi teknokratlarının çalışmalarına gereken ağırlığı vermeyen

yöneticilerin, denetimleri dışındaki bir kadronun - bu kadroya yükümlülük ve sorumluluk verilse bile - önerilerini ne derece önemsiyecekleri de tartışmalıdır.

İkinci güçlük, yukarıda da değinildiği gibi, söz konusu teknik çalışmayı sürdürecektir kadronun düşünce düzeyinde bütünleşmesidir. Ancak değil bütünleşmiş bir ekonomi politikası demeti önermede, tek tek sorunların çözümü için yapılan önerilerde bile öylesine birbirine karşıt ve değişik görüşler ileri sürülmektedir ki ... Bu durumun en önemli nedeni, çoğunluğun kanısının tersine ele alınan çözümlerin önemli bir bölümünün sağlam teorilerden çok pratik ölçümlere dayanmasıdır. Başka bir deyişle, her ekonomik olayın nedenini belli bir teoriye dayanarak açıklamak olanaksızdır. Örneğin iktisadi büyümenin ilk aşamalarında gelir dağılımı adaletsizliğinin arttığı, daha sonraki aşamalarda bir süre duraklayıp azalmaya başladığı iktisatçılar tarafından sık sık ileri sürülür ama bu bir teori değil ölçüme dayanan gözlemdir. Böyle bir olayın kendisinin teorik açıklaması gerekirken, söz konusu olguyu bir teori gibi alıp işleyenler bulundukça, tartışmalar ve karşıt görüşler eksik olmayacaktır. Kaldı ki teorik açıklaması yapılamayan bir sorunun çözümü için ekonomi politikaları önermek de tutarsızdır. Bunun yanında olayların çoğunu açıklayan bir değil bir çok teori olabileceğini de anımsayalım. Örneğin bir teoriye göre talep enflasyonunun nedeni yaklaşık olarak kendi kadar harcama artışına neden olan para arzı genişlemeleridir. Oysa başka bir teoriye göre enflasyonist etki yaratan harcama artışlarını para arzı değil, öncelikle milli gelir düzeyine bağlı harcama eğilimleri uyarır. Böyle bir durumda şu ya da bu teori daha geçerlidir biçiminde bir savunu da tutarsızdır. Çünkü bu kez yukarıda açıklananın tersi yönde bir güçlük, yani pratik ölçümlere dayanan bir gözlemin teorik açıklaması değil, teorik bir açıklamanın pratik ölçümlere dayanan gözlemlerle kanıtlanması gereği doğmaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse sorunları yaratan nedenler üzerinde, sistemli ve bütünleşmiş çalışmalara dayanan tartışmaların yaygınlaşmadığı bir aşamada çözüm önerilerinin de parçalı bir görünüme sahibolması doğaldır. Ancak sistemli ve bütünleşmiş çalışmaların yürütülmesi de yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı kolay değildir. Şu halde hiç olmazsa başlangıç niteliğinde olmak üzere neler önerilebilir?

- Belli bir ekonomik sorunu yaratan nedenler tartışılıp çözümler önerilirken diğer ilişkili sorunlar ve önerilen çözümlerin yaratacağı tüm etkiler, ayrıntılı biçimde ele alınmalıdır. Aynı anda diğer sorunların çözümü için önerilen ve önerilebilecek olan önlemlerin çapraz etkileri de gözden uzak tutulmamalıdır.
- Gerek nedenlerin gerek önlemlerin ortaya konuşunda, tartışmaların tümünün öncelikle bireysel anlamda ama kamuoyu önünde yapılması doğruya gidilen yolu uzatmakta ve zaman alıcı olmaktadır. Oysa sınırlı sayıda (genelleyici ve uygulayıcı) profesyonelden oluşan bir ekip içinde yapılan tartışmalar, konu kamuoyu önüne çıkarılmadan, üzerinde bir ölçüde anlaşma oluşan çözümler getirebilir. Kaldı ki böyle bir ekip

çalışması, kamuoyu önünde bireysel düzeyde yapılan tartışmalarda gerçeklerin elde edilmesini engelleyen etkin olmaktan çok etkileyici olma eğilimlerini siyasal kanıların görüşleri belli kanallara iten ve karşılıklı çıkarların çözüm önerilerini yapay biçimde yönlendiren etkilerini belli düzeyde de olsa sınırlar.

- Profesyoneller (tekrar edelim, genelleyici ve uygulayıcı) arasında yapılan tartışmalar sorunların tanımlanması ve çözümlerin önerilmesinde farklı teorik görüşlerin uygulamada bir ölçüde uzlaşmasını da sağlayabilir. Örneğin enflasyonu para arzı artışlarına ya da gelir düzeyinin uyarılarına bağlıyan iki ayrı teorik görüşün birleştiği noktada, fiyat yükseltici etkileri harcama düzeyinde yarattığıdır. Şu halde birinci görüş para arzı artışlarının enflasyonun hem nedeni hem sonucu olduğunu, ikinci görüş özellikle belli bir gelir düzeyinde bağımsız harcamaların arkasında para arzı artışlarının bulunabileceğini ve para arzının harcamaları uyaran parasal gelir düzeyinin belirlenmesinde bir etken olduğunu kabul ettiğinde uzlaşmaya doğru bir hayli yol alınmış demektir. Artık maliye ve para politikası araçlarının nasıl, ne yön ve ölçüde kullanılabileceği konusunda ortak bir görüşün belirmesi olasılığı yüksektir. Doğrudan kamuoyu önünde yapılan tartışmalarda farklı teorik görüşlerde bu tür bir uzlaşma sağlanması güçtür.
- Sorunları bu biçimde ele alacak bir kadroya yükümlülük yüklemek olanaksızdır ama böyle bir ekip kendiliğinden sorumluluk yüklenebilir. Bu sorumluluğun yalnızca görev bilincinden doğan bir sorumluluk olacağı ve herhangi bir yasal çerçeve içinde düşünülemediği bellidir. Böyle bir sorumluluk anlayışının gerçekçi olmadığı da açıktır. Ancak daha önce de anlatılmaya çalışıldığı gibi yasal çerçeve içinde sorumluluk ve yükümlülük ancak bir teknokrat kadro için söz konusu olabilir. Sorunların ve çözümlerin alışlagelenin dışında ele alınma zorunluğu, gerçekçi gözükmeyen yeni bir sorumluluk anlayışı üzerinde de düşünmeyi gerektirmektedir. Kaldı ki önerildiği biçimde bir profesyonel kadronun yapacağı ekip çalışmasını formel biçimde düşünmemek gerekir. Daha açık bir deyişle, burada önerilen çalışma biçimini; isimleri, ünvanları, işleri ve meslekleri, uzmanlık alanları vs. belli kişilerin yer ve tarihi belirlenmiş toplantılarda bir araya gelip sorunları tartışmaları biçiminde anlamamak gerekir. Zaten böyle bir sürecin oluşmasına da olanak yoktur. Burada önerilen ve amaçlanan, ilgili her profesyonelin kendini diğer profesyoneller arasındaki tartışmaların içine bu anlayışla sokmaya çalışmasıdır. Pek demokratik ve gerçekçi gözükmeyen bu önerinin son eğilimler dikkate alındığında, demokratik olmayan görünümünü belli bir dönem sürdüreceği ama çok geçmeden gerçekçi bir nitelik alacağı anlaşıyor.

İMALAT SANAYİNDE ÖZEL DOLAYSIZ YABANCI SERMAYE

Doç. Dr. Cem Alpar
Ankara İktisadi ve Ticari İlimler
Akademisi

Türk ekonomisinde üç önemli açığın bulunduğu ileri sürülebilir. Bunlar; amaçlanan büyüme hızını elde edebilmek için gerekli olan yatırımları karşılayacak içsel tasarrufların azlığı-tasarruf açığı-, yatırımlar için gerekli olan ithalatı karşılayacak dövizin kıtlığı-dış açık- ve nihayet üretim sürecinde uygulanması gereken uygun teknolojinin bulunmayışı da-teknoloji açığı olarak tanımlanabilir. İşte özel dolaysız yabancı sermayeden beklenen bu açıklardan bir veya birkaçını kapatarak ekonominin gelişmesine olumlu katkıda bulunmaktadır.

Şu halde burada iki soruyu yanıtlamak yerinde olur.

1. Türkiyede faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirketler, kalkınma planlarında öngörülen uzun dönemli hedef ve amaçlarla uyum gösteren bir üretim ve yatırım politikası izliyorlar mı ?
2. Eğer yabancı şirketlerin Türk Ekonomisine olan etkileri olumsuz ise, bu konuda alınabilecek önlemler neler olmalıdır?

A. Ödemeler Dengesi-döviz sorunu-ile ilgili önlemler.

Türkiyenin bugün olduğu gibi yakın gelecekte de en önemli sorunlarından biri döviz darboğazı olmakta devam edecektir. Bu nedenle de yabancı dolaysız özel sermayenin sorunu artırıcı değil, fakat çözüm getirici bir üretim ve yatırım politikası içinde olması gerekir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde yabancı şirketlerin Türkiyenin ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunduklarını söylemek güçtür. Örneğin 1964-74 yılları arasında gelen özel sermayenin yaklaşık % 90'nı kar ve lisans gelirleri şeklinde yeniden yurt dışına transfer edilmiştir.^{1/} Bazı transferlerin 1964 yılından evvel gelen sermayeye ait olduğu ileri sürülebilir. Ancak bundan da önemlisi transferlerin yıllık artış hızının, gelen sermayenin artış hızının çok daha altında kalmasıdır. Ticaret Bakanlığı'nın yaptığı bir anketin sonuçlarına göre, 1973 yılında imalat sanayiinde faaliyet gösteren 89 yabancı sermayeli şirket yaptıkları 4,1 milyar T.L.'lık ithalata karşı ihracat yoluyla ancak 359 milyon TL.'lık döviz geliri elde etmişlerdir.^{2/} Bu şekilde yabancı şirketlerin meydana getirdikleri 3,7 milyar TL.'lık açık aynı yılın tüm dış ticaret açığının % 35'ini oluşturmaktadır.^{3/} Açıktır ki, bu örnekler, özel dolaysız yabancı sermayenin ödemeler dengesi üzerinde meydana getirdiği ağır baskıyı azaltacak önlemlerin bir an önce alınmasının zorunlu olduğunu göstermektedir.

-
- 1/ D.P.T.'nin hazırladığı tablolardan çıkarılan bilgiler.
 - 2/ Ticaret Bakanlığı, Ülkemizde Faaliyette Bulunan 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Kapsamındaki Firmaların 1973 Yılı İşletme Dönemlerine İlişkin İstatistikî Bilgiler, 1973 Ankara (Teksir)
 - 3/ T.O.B.B., İktisadi Rapor 1976 s.553

Bu önlemler neler olabilir?

i) Yatırım yapmak için müracaat eden yabancı şirketlerin projelerinde girdiler bakımından dış kaynaklara olan bağımlılığın asgari düzeyde tutulması şartı getirilebilir. Bu konuda, yabancı şirketten üretimi için gerekli olan bazı yan sanayi dallarında da yatırım yapması beklenileceği gibi dış kaynaklara girdiler bakımından olan bağımlılığın azaltılması koşulu ciddi bir şekilde denetlenerek, bu şartı yerine getirmeyen şirketlerin kararnameleleri iptal edilebilir.

ii) Yabancı şirketin vereceği projenin üretim kapasitesinin saptanmasında, yurt içi talep ile birlikte yurt dışı talepte göz önünde tutularak ihracat daha başlangıçta aranabilir.

iii) Bazı ülkelerde - örneğin ANDEAN birliğine bağlı Latin Amerika ülkeleri - kar transferlerine, ancak üretime başladıktan belli bir dönem sonra izin verilmektedir. Türkiyede de özellikle döviz darboğazının bulunduğu dönemlerde gerekli yasa değişikliği ile böyle bir sınırlama getirilebilir.

iv) Özellikle çok uluslu şirketlerin ana şirketten yaptıkları girdi ithalatında transfer fiatlaması yaptıkları, başka bir deyişle, girdileri dünya fiatlarının üzerinden ithal ederek yurt dışına dolaylı yollarla kar transfer ettikleri bilinmektedir. Yabancı şirketlerin bu gibi uygulamalarının kesinlikle önlenmesini sağlayacak gerekli önlemler alınmalıdır. 4/

B. Teknoloji Sorunu :

Türk Ekonomisine ciddi bir kamu denetiminden uzak, gelişigüzel transfer edilen teknolojinin iki yönlü maliyeti bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, satın alınan teknoloji karşılığında ödenen ücretler - parasal maliyet - diğeri ise toplumun ihtiyaçları ile ilgili bulunmayan mal üretiminin teşviki ile ekonomide mevcut bulunan ikili sosyo-ekonomik yapının biraz daha kötüleşmesidir. 1964-74 yılları arasında yalnızca yabancı şirketlerin yaptıkları lisans transferleri 454 milyon TL.'dir. 5/ Aynı dönemde gelen yabancı dolaysız özel sermaye miktarı ise 857 milyon TL.'dir. Başka bir deyişle 10 yıl içinde gelen sermayenin yaklaşık % 50'si lisans adı altında yurt dışına transfer edilmiştir. Türkiye'nin en azından ekonominin belli kesimlerinde teknoloji yaratarak bu teknolojinin ihracatçısı durumuna gelmesi yalnızca amaçlanan sanayileşme düzeyinin elde edilmesi yönünden değil, fakat sanayileşme sürecinde, çok uluslu şirketlerden ithal edeceği teknolojiye bağımlı, teknoloji ithalinde her türlü bilgiden ve pazarlık gücünden yoksun bir durumdan kurtulması için de zorunlu görülmektedir.

4/ Bu konuda bknz.

Sertaç Kamu, Çok Uluslu Şirketler, D.P.T. (Uzmanlık Tezi), 1975 Maliye, Ticaret ve Sanayi Bakanlıkları arasında yabancı sermayeli ilaç şirketleri konusunda imzalanan protokol, 1974 Ankara.

5/ Bknz.

Cem Alpar, Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma, A.İ.T.İ.A. Yayını No.106, Kalite Matbaası 1977, Ankara (Basılıyor)

Yünlü teknoloji ve lisans anlaşmaları konusunda alınması gerekli önlemler üzerinde duralım.

1) Getirilen teknolojinin ekonominin yapısına olan uygunluğu daha ciddi olarak araştırılmalı ve yalnızca bu konuda uzmanlaşmış bir grup mühendis ve iktisatçı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı veya Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde etkin olarak istihdam edilmelidir.

1i) Yabancı şirketler yaptıkları lisans anlaşmalarında, ihracata tamamen veya kısmen kayıtlamalar getirdikleri gibi, girdi ve yedek parçaların yabancı şirketin bağlı olduğu ülkeden ithali şartını getirmektedirler. Türk Ekonomisinin zaten düşük olan ihracat kapasitesini daha da kötüleştiren ve ekonomiyi pahalı ithalata yönelten bu gibi kayıtlayıcı hükümlerin lisans anlaşmalarında yer almaması sağlanmalıdır. Zaten Birleşmiş Milletler Teşkilatı da bu gibikayıtlamalara karşıdır. ^{6/}

1ii) Yabancı şirket sermayenin % 50'den fazlasını kontrol ediyorsa, bu durumda yabancı şirketin ayrıca lisans transferi yapmasına izin verilmemelidir. Zaten son yıllarda Maliye Bakanlığı böyle bir uygulamaya da taraftar görünmektedir.

iv) Ödemeler dengesi sorunu açısından, lisans veya royalty transferleri yabancı ortağın sermaye veya kar payına göre sınırlandırılmalıdır.

v) Lisans ödemesine esas teşkil eden bazın hesaplanması bazı sektörlerde yabancı şirkete çifte lisans ödenmesine neden olmaktadır.^{7/} Bu nedenle lisans ödemelerinde daha gerçekçi ve Türkiye'nin çıkarlarına uygun bir yöntem geliştirilmelidir.

C. Tekelleşme Sorunu:

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, yabancı sermaye kararlarına esas olacak faktörler arasında, yabancı şirketin piyasada tekel yaratmaması koşulu da getirilmiştir.^{8/} Oysa Türkiyede yabancı sabit sermaye yatırımları, değer olarak ufak olmakla birlikte piyasadaki toplam satış hasılatının önemli bir bölümünü denetim altına almışlardır. Örneğin Lastik sektöründe toplam 1368 şirket içinde üç yabancı şirket piyasada toplam satışların % 57'sini, taşıt araçları sektöründe ise 217 şirket arasındaki 7 yabancı şirket satışlarının % 48'ini elinde bulundurmaktadır.^{9/} Konunun diğer bir önemli yanı Devletin mevcut ekonomi politikasının böyle bir tekelleşmeye imkan hazırlaması, hatta bunun da ötesinde Devlet Bankalarının Türk Ekonomisinde yıllarca tekel tesis eden bazı yabancı şirketlere ortak olarak, sermayeleri ile onları desteklemeleridir.

Tekelleşmeye meydan vermemek ve oligopolcü piyasalar yaratmamak için şu önlemler alınabilir.

6/ Bknz.

United Nations, Major Issues Arising From the Transfer of Technology to Developing Countries, 1975 TD/B/AC.11/10/Rev.2.

7/ Cem Alpar, a.g.e.,

8/ Yabancı Sermaye Politikası Hakkında Yüksek Planlama Kuruluna Sunulan Ara Rapor, D.P.T., İ.P.D, Nisan 1974, s.8

9/ Ticaret Bakanlığı, adı geçen rapor.

i) Yabancı şirket tekelleşme eğilimi içine girerse kendisine bu imkanı yaratan koruyucu dış ticaret politikası-miktar kısıtlamaları ve ithal yasakları değiştirilmeli ve döviz imkanları elverdiği ölçüde şirketin ürettiği mal ithal edilerek mamülün piyasada sağladığı tekelci ve/veya tekelci rekabet durumu önlenmelidir.

ii) Oligopolcü piyasalar yaratma eğilimi içine giren şirketler teşvik tedbirlerinden yararlandırılmamalı hatta verilmiş olanlar da kaldırılmalıdır.

iii) Belli sektörlerde yerli şirketler teşvik ve kredi politikaları ile desteklenerek piyasa içi rekabet geliştirilmelidir.

iv) Teknolojilerini Türkiyede patentleyen şirketlerin belli bir süre içinde üretime geçmeleri koşulu getirilmeli, bu koşula uymayanların mevcut patent üzerindeki hakları kaldırılarak teknoloji bütün şirketlerin kullanımına açık hale getirilmelidir.

Buraya kadar, ödemeler dengesi, teknoloji ve tekelleşme konularında dolaysız özel yabancı sermaye için alınabilecek bazı önlemler üzerinde çok özlü olarak durduk. Açıktır ki, yabancı şirketlerin ekonomiye olumlu katkıda bulunmalarını sağlayacak başka önlemler de ileri sürülebilir. Örneğin, yabancı şirketlerin işçilerin eğitimine ağırlık vermele-ri, yurt içi tasarruf açığına olumlu katkıda bulunabilmek için, iç kredi kaynaklarını fazla zorlamamaları, bölgesel dengesizliği artırmamak için yatırımlarını ekonomik bakımdan geri bölgelere kaydırmaları istenebilir.

Ancak, bir de madalyonun öbür yüzüne bakmak gerekir. Eğer mevcut siyasi iktidar özel yabancı sermayeye bağımlı bir sanayileşme modeli seçiyor veya en azından özel yabancı sermayenin sanayileşmeye önemli bir katkı sağlayacağına inanıyorsa, daha fazla yabancı şirketi ekonomiye çekmek için gerekli önlemleri almalıdır.

Herşeyden evvel yabancı şirketler için çözümü imkansız hale gelen bürokrasi düşümü gevşetilmeli, yatırımlarla ilgili denetim ve karar bugünkü gibi 4 ayrı makam yerine (Maliye, Ticaret, Sanayi ve Teknoloji Bakanlıkları ve D.P.T.) bir tek yerde toplanmalıdır. Ayrıca yeni yasa düzenlemelerine gidilmeli, örneğin oldukça karışık bir uygulama getiren 17 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kararı'nın yabancı şirketlerle ilgili bölümleri yeniden gözden geçirilmeli veya tamamen kaldırılmalıdır. (10)

Ve bütün bunların ötesinde yabancı şirketler için en önemli güvence olan siyasi ve ekonomik istikrar sağlanmalıdır.

Bu konuda son olarak şu söylenebilir.

Yabancı şirketlerin ekonomideki faaliyetleri ile ilgili istatistikî bilgiler yıllar itibarıyla bundan sorumlu olan kamu kuruluşları tarafından izlenmeli ve araştırmacılarla kamu oyunun dikkatine sunulmalıdır. Çünkü bu konudaki aksi tutum veya bugünkü gibi bu bilgilerin anlamsız bir gizlilik içinde tutulması, yabancı sermaye konusunda yapılan tartışmalarında ön yargılarla sınırlı görüşler şeklinde kalmasına neden olacaktır.

10/ Bu konuda Bknz.

Güngör Uras 17 sayılı kanuna tabi Yabancı Sermaye, TUSİAD 1975 Yıl Sonunda Türk Ekonomisi, Sahife 127

YASALARA SAYGI, KANUN ÖNÜNDE EŞİTLİK VE HUKUKTA REFORM

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ
İ.Ü.Hukuk Fakültesi

1978 yılına girerken Türkiye'nin büyük ekonomik sıkıntılar içinde bulunduğunu bir gerçektir. Bunun yanında siyasal partiler arasında kır kır çekişme, iktidar ile muhalefet arasında yapıcı bir diyalogun kurulamaması ülkedeki buhranı daha da ağırlaştırmaktadır. Bunların hafifletilmesi için bir hukukçu olarak yasalara saygıyı, kanun önünde herkesin eşitliğinin sağlanmasını ve adaletin çabuk ve adil bir şekilde dağıtılmasını ön şart görmekteyim.

Yasalara itaat ve saygı gereklidir. Roma imparatorluğu büyüklüğünü (Nullum crimen majus est inobedientia) (itaatsızlıktan büyük suç yoktur.) vecizesine dayandırmıştı. Biz de ise yasalara uymamak, itaat etmemek bazıları için açık gözlük, bazıları için ilericiçilik, bazıları içinse hak sayılmaktadır. Elbette yasaların yararlılığı tükenmiş olanları, hatta topluma zararlı olanları vardır. Bunlar yine yasal yoldan kaldırılır ve mahkemelerden başka hiç kimse kanunu yorumlayıp uygulayamaz ve bir kenara itemez.

1960 dan beri Türkiye'nin bunalımlarına aşırı sol ve aşırı sağ radikal hazır çare ve reçeteler sunmaktadırlar. 1961 Anayasamızı rejimimizi kesinlikle belirlediği halde bir çok kişi grup ve partiden düzenin değişmesi önerileri gelmiştir ve gelmektedir. 22 Şubat ve 21 Mayıs'ta iki kez de askeri darbe teşebbüsünde bulunulmuştur. Kanaatimce Türkiye bazılarının iddia ettiği gibi radikal reformlar, kanlı ihtilaller ve rejim değişiklikleri ile değil fakat herkesin ama herkesin görevini yerine getirmek için göstereceği himmetle bugünkü darboğazlardan geçebilir.

Yasalara saygı kadar önemli olan bir hususta kanun önünde herkesin eşitliğidir. Bu gerçek bir demokrasinin en önemli şartlarından biridir. Biz de bir takım hukuki ve fiili dokunulmazlıklar vardır ve her günde bunları artırmak için çaba sarfetmekteyiz.

Kanun önünde eşitliğin gerçekleşmesinde en önemli rol mülkün temeli olan adaleti dağıtan hakimlerdedir. 1958 de Ankara Hukuk Fakültesinde yapılan milletlerarası mahiyetteki "Hukuk Eğitiminin gayesi ne olmalıdır?" konulu seminerde konuşan yaşlı Alman Hukuk Felsefesi Profesörü Coing'in şu sözleri hakimlerimize ibret teşkil etmelidir: "Hitler'i iktidara ne Hindenburg, ne Alman Ordusu ne Alman seçmeni getirdi Korkak ve aciz Alman hakimleri getirdi". Hakim bilgili olacak, hakim cesur olacak, hakim her günkü işini o gün içinde bitirecektir. (Judicis officium est opus dici in dipericere).

Hakim hukuku uygulayacak, kanunun açıkça emrettiği haller dışında kendini kanun koyucu yerine koymıyacaktır. Avrupa hukuku Roma hukukundan gelen bu kuralı benimsemiştir: Judicis est jus dicere non dare.

Adaletin dağıtılmasında sürat de önemlidir ve memleketimizde davaların görülmesinin çok uzun süre aldığı bir gerçektir. Bunun için mahkemelerin sayısı artırılmalı ve ihtisas mahkemelerini çoğaltmalıdır. Yasalarımızda öngörülüp de şimdiye kadar kurulamayan çocuk ve trafik mahkemeleri derhal gerçekleştirilmelidir. Yargıtaydan önce gidilecek Üst Mahkemeler tesis edilmeli bu surette Yargıtayın yükü hafifletilerek adaletin rahat dağıtılması da sağlanmalıdır. Hukuk ve Ceza yargılama usulleri çağımızın ihtiyaçlarına göre değiştirilmeli eskimiş hatta köhnemiş yasalar ilga edilerek modern kanunlar yerlerine ikame edilmelidir. Kanaatımca düzeltilmesi gereken yasalar arasında vergi yasaları mevcuttur. Asgari geçim indirimi hayali olarak değil gerçek olarak tesbit edilmeli, ve bu hayat pahalılığına paralel olarak kendiliğinden artmalıdır. Çok kazanan çok vergi vermeli, tar: kazançları da adil bir esasa göre vergilendirilmelidir. Bugün devlete verginin büyük kısmını stopajla vergisi kesilen ücretliler, memurlar vermektedir. Esnaf gerçek bir surette vergilendirilmediği gibi serbest meslek erbabı da gayet cüzi vergi ödemektedir. Makbuz usulü herkes için mecburi olmalıdır. Buna karşılık vergi adaleti de süratlendirmeli itiraz komisyonları ve Vergi temyiz dairesi takviye edilmelidir.

Hukuk bunalımını gidermek için sadece iyi uygulayıcılar yetiştirmek yeterli değildir. Kanun koyucular da işlerini savsaklamamalı, gerçek ülke ihtiyaçlarını karşılayacak yasaları tereddütsüz, parti menfaati seçmen ve oy mülahazalarını dikkate almadan çıkarmalıdır.

1978 de ve 1980 lerde Türkiye mutlaka bir çok kısıtlamalara tabi olacaktır. Bunun için de tasarruf fikri geniş halk kitlelerine anlatılarak yayılmalıdır.

KAPALI BİR EKONOMİYE DOĞRU İTİLME

Prof. Dr. Mustafa Aysan
İ. U. İşletme Fakültesi

1980'lere doğru ülkemizin en önemli ekonomik sorunu Türk Ekonomisinin dünya'daki pazar koşullarına uydurulması olacaktır, sanıyorum. Son 10 yılda uygulanan ekonomik politikalarla Türk Ekonomisinin yurt içinde ve dışında pazar koşullarından uzaklaşarak, dünya'ya kapalı bir ekonomi üzerine doğru iletildiği inancını taşıyorum.

Türk Ekonomisinin ve demokratik rejimin geleceği açısından en büyük tehlike, bu koşulların bir 10 yıl daha sürdürülmesi olacaktır. Bu gelişme içinde, namuslunun ceza gördüğü, iyi niyetlinin küçük görül-
düğü, ezilmişin daha çok ezildiği, devletin geleneksel fonksiyonla-
rını dahi yerine getiremez biçimde zayıfladığı, gelişen tekel pazar-
ları içinde katma-değerin kapanın elinde kaldığı bir ekonomik düzen
yayılp gelişmektedir. Ekonomi-dışı sosyal, siyasal ve güvenlikle
ilgili bütün sorunlarımızın temelinde bu pazar ekonomisi koşulların-
dan uzaklaşmış ekonomik düzenin etkileri vardır. Bunun için gelecek
bir kaç yıl içinde aşağıdaki önlemler alınmalıdır:

1. Enflasyon hızı kesinlikle "sıfır"a indirilmelidir. Ülkemizde hala bir çok politikacı ve uzman, enflasyonun tamamen durdurulmasının olanak dışı olduğunu öne sürmektedir. En başta yapılacak şey bu yanlış görüşün ortadan kaldırılmasıdır. Bu amaç üzerinde birleştikten sonra, amacın elde edilmesi için teknik ve matematik yöntemler geliştirilmiştir, bunlardan yararlanılabilir. 1940'lardan beri devletin sıkıştıkça enflasyon yapması biçimindeki ekonomik politika-
nın ekonomimize ve toplumuza büyük zararlar verdiği artık anlaşıl-
mış olmalıdır.
2. Türk Lirası'nın dış değerinin, diğer ülke paralarına göre serbestçe dalgalanması ve diğer ülke paralarına göre serbestçe değiştirilebi-
lirliği (konvertibilitesi) sağlanmalı ve Dünya'da birçok ülkenin terkettiği eskimiş "değişmez kur" politikası terkedilmelidir.

Türk Ekonomi'sinin kapalı biçime dönüşmesinde son 40 yılda uygula-
nan "değişmez kur" politikasının, Türk parasının değerini korumak
iddiasıyla uygulanan hukuk kurallarının büyük rolü olduğunu sanı-
yorum. Bu politika sürekli biçimde ithalatçıyı ve ithalata dayalı
endüstriyi, ucuz döviz sağlayarak geliştirmiş, ihracatçının ve ihra-
cata yönelen sanayinin sağladığı döviz elinden ucuz fiatla alarak
bu sonuncuların gelişmesini kösteklemiştir. Bir yandan enflasyon
politikası uygulanır ve yurt-ıçi fiatlar hızla yükselirken, döviz
fiatının değiştirilmemesi, ekonomimizi Dünya Pazarlarından uzaklaş-
tıran en önemli etken olmuştur. Aslında enflasyon politikası, yurt-
ıçi ekonomik uğraşları da pazar ekonomisi koşullarından uzaklaştı-
rmıştır. Bu politika içinde hızla gelişen "ithal ikamesi" sanayii,
her türlü rekabet ve pazar ekonomisi koşullarından uzaklaşmış, yurt-
ıçi üretimin kalitesi düşmüş ve maliyetler son derece yüksek düzey-
lere ulaşmıştır. 1946'da, 1958'de ve 1970'de uygulanan devalüasyonlar

ve onlarla ilgili ekonomik önlemler, ekonominin içte ve dışta paza koşullarına yaklaştırılması yönünde etkili olmuşlarsa da, bu olumlu gelişmeler ancak bir kaç yıl sürdürülebilmiş temel ekonomik politikalar ve sanayileşme stratejisi değiştirilmediği için, hızlı enflasyonlarla ekonomi, yeniden çıkmazlar içine düşmüştür. 1977'nin sonundaki koşullar, bundan önceki üç büyük devalüasyonun öncesinde koşullara çok benzemektedir. Türk Ekonomisi'ni bu çalkantılı ekonomik politikalar demetinden kurtarmanın zamanı gelmiştir. Türk Lirası'na tam konvertibilite ve dalgalanma olanağının verilmesi, u süreli bir istikrar politikasının temelini oluşturmaktadır.

3. Endüstri işletmelerinin dış pazarlar kalite ve fiyatlarına uymaları sağlanmalıdır. Bunun için:

a- İthalatta miktar kısıtlamaları, daha yaygın terimiyle ithal yasakları, bir program içinde bütünüyle kaldırılmalıdır. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yapılan anlaşma ile ekli protokollerin getirdiği programın uygulanması sağlanmalıdır. AET ile anlaşma imza ettikten sonra, anlaşma hükümlerinin uygulanmasını geciktirmenin yollarını aramak biçimindeki şimdiki uygulama, sanayileşme stratejimizin en zararlı gelişmelerinden biridir.

b- Endüstri işletmelerine uygulanan bütün fiyat kontrolleri kaldırılmalıdır.

c- İktisadi Devlet Teşekkülleri "Halka Açık Şirketler" biçiminde "Devlet Bürokrasi"sinden ve politik baskılardan uzaklaştırılmalıdır. Bu alanda uygulama kararı verildikten sonra yararlanabilecek pek çok araştırma ve öneriler demeti vardır.

4. Endüstri işletmelerinin kamu denetiminden uzak bir biçimde gelişmeleri önlenmelidir. Bunun için:

a- Bütün anonim şirketler ile İktisadi Devlet Teşekküllerinin, bilanço ve kâr-zarar tablolarını en az yılda bir defa tirajı yüksek günlük gazetelerde yayınlamaları sağlanmalıdır.

b- Yayımlanan bilanço ve kâr-zarar'ların, bağımsız muhasebe uzmanlarınca onaylanması kanunla zorunlu kılınmalıdır.

c- Muhasebe Uzmanlığı (Serbest Mali Müşavirlik) serbest mesleği bir kuruluş kanununa kavuşturmalıdır.

d- Halkın endüstri işletmelerinden "bilgi alma hakkı" anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır.

5. Devletin ekonomiye müdahalesi, pazar ekonomisi kurallarının tam işlenmesini sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. Bunun için:

a- Devletin klasik fonksiyonlarını (vergi toplama, asayiş sağlama, sağlık ve sosyal yardım ve benzeri fonksiyonlar) yerine getirme hedefini güden bakanlıklar güçlendirilmeli, bu fonksiyonlarla ilgili devlet uğraşları, az sayıda birkaç bakanlık örgütü içinde konsolide edilmelidir.

azar
umlu
iti-
flas-
ndeki
ko-
k
, uzun
arı
ya-
a
n
şma
ktir-
eşme
ırıl-
nin-
cıl-
anıla-
şme-
bi-
lksek
in-
bir
n:
ma,
mek
il-
de

- b- Bu yeniden düzenleme içinde Bakanlıkların toplam sayısı 24'ten 15'e indirilmelidir. Gümrük ve Tekel, Turizm ve Tanıtma, Başbakan yardımcılıkları ve 4 Devlet Bakanlığı ve Orman Bakanlığı gibi bakanlıklara gerek olmadığı, bu bakanlıkların türlü kararlarıyla ekonomik uğraşmaların ve özellikle ulusal sanayi stratejisinin tek merkezden yönetilmesi olanakları yitirildiği için çelişkili ve zararlı sonuçlar verdiği artık anlaşılmış olmalıdır.
- c- Devlet Planlama Teşkilatı, bütün uygulama (icra) görevlerinden ve Maliye Bakanlığı'nın etkisinden uzaklaştırılmalı ve Başbakanlığa bağlı 5 kişilik bir "Ekonomik Danışma Kurulu" nun yönetimi- ne terkedilmelidir.
- d- Enerji üretimi, tütün ve sigara üretimi gibi alanlardaki ekonomik devlet tekelleri kaldırılmalıdır.

REKLAM ENDÜSTRİSİ

Eli Y. Acıman
Manajans

Ülkemizde ekonomik alanda çeşitli önlemler planlanırken, değişik vesilelerle reklamcılığın da ele alındığı görülmektedir. Reklamın serbest piyasa ekonomileri içindeki vazgeçilmez önemi nedeniyle, bu konuda da teşebbüse geçilmiş olması çok doğal. Ancak, değişik uygulamalarla sosyalist ülkelerde bile reklamın önemi artarken, Türkiye'-mizde reklam endüstrisine darbe indirecek nitelikte çalışmaların yapıldığı da bir gerçektir. Bu tip yönelişlerin nedeni, reklamın, pazar ekonomisindeki rolü üzerine yeterli bilgi birikiminin henüz mevcut olmamasıdır.

Reklam; tüketiciye ürün hakkında bilgi veren, ürünler arasında sağlıklı karşılaştırma imkanı sağlayan bir olaydır. Hatta, ideal bir serbest rekabet ortamının oluşturulamadığı günümüz ekonomilerinde, aksak rekabetin yol açabileceği güdümlü fiyatları önlemede de reklamın etkileri çok büyüktür.

Reklamı vazgeçilmez bir ekonomik unsur saymayıp, bir lüks ya da "vergiden kaçma yolu" olarak görenler olduğu, ticaretimizi düzenleyecek yeni bir kanun tasarısındaki bazı maddelerden belli olmaktadır. Demek oluyor ki ülkemizde halen lüks bir otomobilden veya bir tekmeden alınmak istenen vergi gibi, bir ülkenin ekonomik produktivitesine doğrudan doğruya yararı olan reklamdaki vergi alınması düşünülmektedir.

Reklam harcamalarının belirli bir orana sınırlandırılması istenirken, acaba hangi kriterlerden hareket edilebilir? Ürünün niteliğine, yeniliğine, eskiliğine; tüketici kompozisyonunun değişme frekansına; pazarın büyümesine veya küçülmesine ve diğer birçok nedene bağlı olarak reklama yatırılan meblağlar üründen ürüne değişir...

Ancak çocuk sahibi olanlar tarafından alınan bir mamanın reklamı ile devamlı alınan bir deterjanın reklamının da çok değişik bir strateji ve bütçe gerektireceği bir gerçek.

Tasarlanan kanunda tüketiciyi zarara uğratabilecek aldatıcı reklamların para cezalarıyla, hatta hapis cezalarıyla müeyyidelendirilmesi öngörülmektedir.

Oysa, zararlı olabilecek reklamların önünü almak yasalarla değil, üyeleri, reklam verenler, reklam ajansları ve mecra temsilcilerinden oluşan bir yüksek şuraya icra yetkisi verilerek rahatça gerçekleştirilebilir.

Milletlerarası Ticaret Odası tarafından 1975'te yayımlanan "Reklamda Uluslararası Ahlak Yasası", esas itibarıyla bir oto-kontrol aracı olarak hazırlanmıştır. MTO'nun yasası, aynı zamanda, mahkemelerin ulusal yasalarının uygulanmasında başvurabilecekleri bir belge olma niteliğini de taşımaktadır.

Ülkemizde de bir oto-kontrol sisteminin kurulması ile, hem denenmiş ve olumlu sonuçlar vermiş, hem de demokratik, etkili ve pratik bir mekanizmaya kavuşmuş oluruz.

Pazar ekonomisinde önemli bir yeri olan reklam endüstrisinin de, eğitim ve tesis gibi yatırım gerektiren sorunları vardır. Daha iyi hizmet için, daha iyi imkanlar gerektiği şüphesiz.

Oysa, reklam endüstrimiz, Türk sanayiinin 20 yıl içinde genel olarak gösterdiği dev gelişme yanında, çok cılız bir hizmet kolu görüntüsündedir. Bu durumdan iş çevrelerimiz sorumludur. Ajanslardan profesyonel bir hizmet bekleyen kuruluşların, ajans hizmetlerinin kârlı bir esasa dayanmasını desteklemeleri gerekir. Çünkü maddi olanaksızlık nedeniyle yeterince gelişemeyen reklam ajansları, gelişen Türk sanayiinin ihtiyaç duyduğu reklam hizmetini verebilecek eleman ve tesisleri sağlamakta zorluk çekeceklerdir.

TASARRUF AÇIĞI VE ENFLASYON

Doç. Dr. Zafer Z. Başak
Hacettepe Üniversitesi

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru Türkiye ekonomisinin temel sorunu, kanımca, "Tasarruf Açığı ve Enflasyon" başlığı altında odaklaşmaktadır. Kuşkusuz, tasarruf açığı ve enflasyon birbirini besleyen ve tamamlayan iki olgudur. Tanımı gereği olarak, tasarruf açığı iç ve dış finansman yetersizliğini birlikte içermektedir.

Bilindiği gibi, ekonomik denge mal ve üretim faktörü talebi ile bunların arz edilme olanaklarının eşitlenmesine bağlıdır. Talebin arz olanaklarını aşması biçiminde beliren dengesizlik enflasyondur. Bu durumda, aynı mal ve hizmete yönelen rakip talepler arasında mal ve hizmetlerin dağılımı, yükselen fiyatlar aracılığıyla gerçekleşir. Böylece, enflasyonun görüntüsü, fiyat indekslerinde artışlar biçimindedir. 1970'li yıllarda Türkiye ekonomisinin - Türk Ölçütleriyle olsun, uluslararası ölçütlerle olsun- oldukça yüksek yıllık enflasyon oranları sürdürmekte olduğu görülür. Enflasyoncu baskılar her ne kadar kısmen yurtdışından ithal yoluyla Türkiye ekonomisine yansımış ise de, bundan çok daha önemli bir enflasyon kaynağı tasarruf açığı olmaktadır. Bunlar yanında, Türkiye ekonomisinin üretim ve tüketim yapısı, belirli faktör piyasalarında ve belirli girdilerle nihai ürünlerin arz ve talebinde dengesizliklere yol açmaktadır.

Ulusal hasıladan yatırımlara ayrılan kısmın tasarruflara dayandırılması kesin bir zorunluluktur. Başka bir deyişle, bu gün olanaklı olan tüketim harcamalarından gelecekte daha çok tüketmek üzere kısmen vazgeçilmesi gereği vardır. Yatırımların enflasyon yaratılmadan gerçekleştirilmesi, gerçek (reel) tasarruf hacminin yatırımlarla aynı boyutta sağlanmasını gerektirir. Oysa, Türkiye'de bu koşulun yerine getirilmesi için gerçek bir özen gösterilmemektedir. Aksine, yatırımların reel olmayan kaynaklara, yani parasal finansmana dayandırılması, enflasyoncu baskıların temel kaynağını oluşturmaktadır. Enflasyon yoluyla kaynak yaratmanın maliyeti, meydana gelen fiyat artışlarını bir başka talep sahibine yansıtamayan sosyal gruplara yüklenmekte, ve, giderek, sosyal barış bozulmaktadır.

Yurtiçi arzın toplam talebi karşılamaması halinde, talebin fiyatlar üzerindeki baskısıyla yurtiçi ve uluslararası ticaret hadleri ilişkisi bozulmaktadır. Bu durum, ödemeler bilançosunun cari işlemler kalemlerinde çıkışları arttırıcı yönde etki yapmaktadır. Bozulan iç-dış fiyat ilişkisinin sonucunda, ihraç edilebilir mal ve hizmetlerin uluslararası rekabet gücü azalırken, bunlardan iç piyasada talebi olanların, artan fiyatların özendiriciliği ve arz yetersizliği karşısında yurtiçinde kullanımları tercih edilmektedir. Cari işlem-

lerde çıkışlar artarken girişlerin azalması, ödemeler bilançosunu olumsuz yönde baskı altına almaktadır. Durum böyle olduğunda, ulusal para karşılığında döviz talebi döviz arz olanaklarını aşmaktadır. Meydana gelen dış ödeme açığı yurtiçi yatırım-tasarruf açığı ölçüsündedir.

Türkiye ekonomisinde varolan enflasyoncu eğilimlere karşın, 1970'li yılların başında, yukarıda belirtilen modelin öngörmediği yönde bir etki - yurt dışından aktarılan faktör gelirleri (işçi gelirleri) - tasarruf açığını kapatabilmiş ve ekonomi döviz darboğazına düşmemiştir. 1978 yılına girerken ekonominin eriştiği yeni büyüklükler karşısında, bu olanak yetersiz kalmaktadır. Bu durumda ve geçmiş deneyler ışığında yakın geleceğe bakıldığında, tasarruf açığı ve enflasyon ekonominin temel sorunu olarak belirmektedir. Konu böylece saptandığına göre, çözüm önerileri nelerdir?

Tasarruf açığı ve enflasyon, ekonominin, yarattığı kaynaklardan daha fazlasını kullanması demek olduğuna göre, uygulanması gereken politika, tasarrufları arttırıcı yönde olmak zorundadır. Tasarrufları özendirici parasal ve mali önlemlerle tüketim artışları sınırlanmalı, cari harcanabilir gelirden yatırıma pay ayrılması desteklenmelidir. Bu tür önlemler gönüllü tasarrufları engelleyen enflasyoncu ortamı da kontrol altına alacaktır. Kamu maliyesindeki açıkların giderilmesinde, özellikle destekleme alımlarında Merkez Bankası kaynaklarını zorlamak yerine, bütçe kaynakları ve kullanımları gerçekçi biçimde değerlendirilmelidir. Bu arada, vergi kayıplarının önlenmesi, vergi adaletsizliklerinin giderilmesi, kamu harcamalarında verimin yükseltilmesi yolunda ciddi adımlar atılmalıdır.

İç ve dış finansman açıklarının yukarıda değinilen ilişkisi içinde, ulusal hasıladan kaynaklar ayırarak, ihracat yoluyla bunları dış paraya dönüştürmek, böylece, dış alım olanaklarını arttırmak gereklidir. Burada, parasal ve mali önlemler yanında, etkin bir pazarlama ve günün gereklerine uygun gerçekçi bir kambiyo kuru politikası uygulamak zorunludur. Ayrıca, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki yükümlülüklerde beliren dengesizlikleri giderme yolunda gerekli girişimlerde de bulunulmalıdır.

Bütün bu çabalara karşın, yurtiçi tasarrufların, yatırım miktarını ve/veya dış alımlar için gerekli döviz tutarını karşılamadığı ölçüde dış tasarruflara başvurulmalıdır. Ancak, dış ödemelerde beliren nakit tikanıklığı dışında, - bu durumda kısa vadeli krediler kullanılabilir - sağlanacak dış kaynakların uzun dönemli yatırım kredileri niteliğinde olması gerekir. Aksi halde, şimdi olduğu gibi, önemli geri ödeme güçlükleriyle karşılaşılacaktır.

Uygun koşullarda, dış finansman sağlanabilmesi finansman kurumlarına sunulma aşamasına getirilmiş, teknik, ekonomik ve mali değerlendirilmesi yeterli düzeyde yapılmış çok sayıda projenin hazırlanmış olmasına bağlıdır. Bu alanda, kamu kesiminde yeni ve dinamik bir örgütlenme yerinde olur. Bütün bunlara rağmen, uluslararası politika düzeyinde çözüm bekleyen, özellikle, Kıbrıs Sorunu uygun bir sonuca

ulaştırılmadan, Türkiye ekonomisine gereksindiği türde ve ölçüde dış kredi sağlamanın kolay olmayacağı anlaşılmaktadır.

Böylece, enflasyoncu ortamı kontrol altına alarak iç ve dış dengesizlikleri normal boyutlara indirme sorunu temel bir sorun olmakla beraber, yatırılabilir kaynakların hangi önceliklerle hangi hedeflere yönlendirileceğini saptamak esaslı çözüm bekleyen bir strateji konusudur.

Türkiye ekonomisinin üretim yapısını tüketime dönük ve dış kaynaklı girdilere bağımlı olmaktan kurtarmak temel bir hedef olmalıdır. Üretim yapısını, ithal malları ikame eden ve korunmuş bir iç piyasada olduğu için esnekliği düşük bir talebi karşılamaya dönük, uluslararası etkinlik ve rekabet gücünden yoksun sanayiler yerine, ağırlığı temel mallar ve ara mallar üretiminin çektiği, dışa açılabilir ve güçlü, ileri teknolojiye dayalı sanayilerden oluşturmaya öncelik verilmelidir. Böyle olması için, ulusal bir eğitim-teknoloji üretimi politikası uygulamak zorunluluğu vardır.

Bütün sayılan çözümler için kısa vadeli değil, orta ve uzun dönemli yaklaşımlar gereklidir. 1950'li yılların plansız uygulamasına son yıllarda tanık olduğumuz fiili geri dönüşün terkedilmesi zorunludur.

1980'lere doğru Türkiye ekonomisinin temel sorunlarına çare bulunması, kaynakların, kullanım alternatifleri arasında önceliklere göre ve etkin dağılımını sağlayacak, özel ve kamu girişimlerini dengeleyen, bilime ve bilgiye saygılı, bilinçli bir ekonomik planlama sürecine işlerlik kazandırmakla mümkün olacaktır.

ELEKTRİK - İHRACAT - VERGİLER

Fuad Bezmen
Mensucat Santral T.A.Ş.

Türkiye sanayileşme hamlesinde ilerlemekte ve bu hamleden dönüş olmadığına göre, aşağıdaki üç sorunun acele halli gerekmektedir.

1- Elektrik, 2- İhracat, 3- Vergiler

1- **ELEKTRİK** : Elektrik olmayan yerde sanayileşmek olmaz. Elektrik kısıntıları ile maliyetler ihracata engel olmaktadır. Önümüzdeki birkaç yıl içinde yeni kurulan tesisler, ağır sanayi hamlesi, köylere elektrik verilmesi gibi sebeplerden, elektrik kısıtlaması devam edecektir kanısındayım. Bu sebepten de mamullerimizin pahallılaşması ihracatımıza mani olmaktadır.

ÖNERİLER:

- a) Barajları süratlendirmek. Mesela, Urfa tünelinin kalan kısmının da ihaleye çıkarılması ve işin gecikmeyecek şekilde finansmanının yapılması. Bu gecikmelerin memlekete daha pahallıya mal olduğu görülmektedir.
- b) Yakıtını ısı olarak kullanan büyük müesseselerin, kendi elektriğini temin ettikten sonra, çürük buhar kullanmağa teşvik ve mecbur edilmesi ve gerekli müsaade ve kredilerin verilmesi. Fazla elektrik temin eden müesseseler için, fazla elektriğin değerlendirilebilmesi için gerekli kanunların çıkarılması.
- 2- **İHRACAT** : İhracattan veya DQM'den temin edilen dövizlerin kullanılmasında kısıtlamalardan kaçınılması.
- a) **TÜCCARLAR** : Memlekette tüccarlar hep ithalatçıdır ve kazançları iyidir. İhracatçı tüccarlar ise çok azdır, kazançları mahduttur ve daima kaideler ve kısıtlamalarla hileli yollara sevkedilmektedirler. Halbuki tüccarların yaratıcı zihniyetinden istifade edilebilmesi için, kâr yollarının kapanmaması ve ithalatçı tüccarların ihracatçı olmağa teşvik edilmesi lazımdır. Bu sebeple, ithal hakkı tanınan tüccara "kendi ihtiyacı için kullanır" kaydı kaldırılarak, listeden ne getirebilir, kaydı üzerinde durulmalıdır.

ÖRNEK : Buğday, tütün, pamuk, çay gibi malları ihraç eden tüccara getirdiği dövizin % 10 veya % 15 i kadar ithal hakkı tanınır ve hangi listeden ithalat yapacağı belirlenir. Örnek : A listesi, 30,000 ton kamyon, 20,000 traktör yedek parça gibi mallar. B listesi, 100,000 ton demir, 30,000 ton teneke, 20,000 ton çimento gibi mallar. C listesi, sanayici ham maddeleri elyaf, boya, kimyevi madde, konfeksiyon aksesuarları gibi.

- b) **SANAYİCİLER** : İhracatına karşı tanınan ithal hakkında kati surette "kendi ihtiyacı için kullanır" kaydı kaldırılmalıdır. Onlara da, kendi ihtiyacından fazlasını, A-B-C listesinden ithal hakkı tanınmalıdır. Kendi ihtiyacı için kullanacağı kısımdan da gümrük vergisi alınmamalıdır. Aksi takdirde, zararlı olan ihracatını kârlı yapabilecek unsurlar kalkmış olur. Gümrüksüz ithalat sanayicinin maliyetlerini indirici mahiyette olmalıdır, aksi takdirde rekabet edemez.

ÖRNEK :

- a) 10 Milyon dolar iplik ihrac eden bir fabrikanın, kendi ihtiyacı birkaç bin dolarlık yedek parçadan başka bir şey değildir ve ticaret yapmasını bilmeyen bir müessese de olabilir. İthal hakkının, hangi listeden olacağı belirlendikten sonra, bu hakkını satmak veya kullanmakta serbest olmalıdır.
- b) İplikten basmaya kadar mensucat fabrikaları, ihtiyacı olan boya, kimyevi madde, elyaf, yedek parça ve makina gibi ihtiyaçlarını gümrüksüz ithal edebilirse, teşvik olmuş olur. Aksi takdirde, ihtiyacını ithal edemeyen fabrika kapanır. Maliyetini indiremeyen fabrika, rekabet edemez ve bu ihtiyaçlarını temin edecek kadar ihracat yapar ve durur. İhtiyacından fazlasını satabilirse kâr eder ve teşvik olmuş olur.
- c) En büyük potansiyeli olan konfeksiyon fabrikaları, en bol işçilik kullanır ve en çok döviz sağlar. Kaliteli ve ucuz mal yapar ve modaya uyabilirse. İhracatının % 20 si kadar aksesuar gümrüksüz ithal hakkı tanınmalıdır. İhtiyacından fazlasını da satabilmelidir. Böyle olursa, maliyeti, kalitesi düzelir ve satışında yabancı pazarlamacı şirketlerle ortaklık kurma hakkı olursa, çok iyi neticeler süratle temin edilir.
- 3- **VERGİLER** : Gider vergisinin küçük bir zümreye tatbik edilmesi ve yüksek olması, vergi kaçakçılığını teşvik etmekte ve gayrimeşru rekabet yaratmaktadır. Katma değer vergisinin derhal tatbik edilmesini tavsiye ederim. Derhal tatbiki kabil olmadığı takdirde, kapasite üzerinden maktu vergi tatbikatı gayrı meşru rekabeti önler ve istihsalı kamçılar.

ÖRNEK : Saatte 20 gr. imalat yapan bir iplik fabrikasının 1 işi, yılda bu kadar iplik yapar ve % 30 dan bu kadar vergi vermesi icab eder. Bukadar vergi maktu olarak 1 işe tatbik edilirse, o fabrika 1 işini günde 22 saat yerine 24 saat işletmeğe çalışır ve 20 gr yerine 21 gr. elde etmeğe çalışırsa hem gayrı meşru rekabet kalkar, hem memleketteki istihsal artar, hem de muvaffak olan eksik vergi öder, hem de maliye vergiden ziyan etmez.

Bu öneriler çimento ve diğer fabrikalara da tatbik edilebilir.

Yukarı maddelerdeki bütün önerilerim yerine getirildiği takdirde, gerek tüccarlar ve gerekse sanayiciler, ticaret açığımızın kapanmasına 1 - 1.5 milyar dolarlık katkıda bulunabilirler.

Eliza

Ekör

1970

1191

ayık

lanm

ları

ve b

kaat

naam

Daal

yara

gi d

meti

karm

medil

tadı

1977

evdi

kiler

ralor

maliz

canda

yolu

tekt

İthay

nel f

yaya

edale

el al

tin f

oatig

Araql

muküm

lık a

nelgo

Acagl

1. M

2. P

3. K

4. D

5. K

FIYAT İSTİKRARINI SAĞLAMAK

Prof. Dr. Demir Demirgil
Boğaziçi Üniversitesi

Fiyat İstikrarı bakımından 1977 sonu durumu:

Ekonomide enflasyoncu baskılar yoğun bir şekilde etkisini göstermektedir. 1970 li yıllarda olduğu gibi enflasyonun başlıca nedeni talep şişkinliğidir. Talep şişkinliğinin büyük bir kısmı Kamu Kesiminin çeşitli açıklarının ve tasarruf yetersizliklerinin Merkez Bankasının karşılanması suretiyle meydana gelmektedir. Tarımsal ürünler destek fiyatları uygulamasının açıkları, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin zararları ve birçok hallerde yatırımları, Devlet Yatırım Bankası'nın Merkez Bankasına dayalı finansmanı ve Hazine avansları talep fazlasının başlıca nedenlerini oluşturmaktadır.

Özel kesimle ilgili talep şişkinliği ise Türkiye'de bir üretim artışı yaratmamış olan, Avrupa'da üretime katılarak kazanılmış gelirlerin işçi dövizini şeklinde Türkiye'ye girmesiyle ilgilidir. Bugüne kadar hükümetler bu konuda işçi dövizine ödenen Türk liralara eşit tahvil çıkarma politikasına, diğer bir deyimle kısıtlaştırma politikasına gitmedikleri için her yıl 15-20 milyar liralık bir talep fazlası oluşmaktadır.

1977 yılında döviz rezervlerindeki azalma ve Merkez Bankasındaki banka mevduat karşılıklarındaki artış piyasadaki para miktarını azaltıcı etkileri olduysa da talep fazlasını sınırlandırmakta yetersiz kalmıştır.

Talep enflasyonunun yanısıra ithal ettiğimiz yatırım malları ve ara mallarının ihraç eden ülkelerdeki fiyat artışlarıyla petrol fiyatlarındaki artışlar da dolaylı ve dolaysız olarak iç fiyatlarımızı ithal yolu ile etkileyen bir unsur olarak etkisini sürdürmektedir ve önümüzdeki yıllarda da etkilemeye devam etmesi de beklenmektedir.

Nihayet maliyet enflasyonu da ihmal edilmeyecek bir faktör olarak genel fiyat artışlarını etkilemektedir. Ülkemizdeki piyasaların monopolcu veya en azından oligopolcu yapısı bir üretim faktöründe örneğin toplu sözleşme ile ücretlerde meydana gelen artışların diğer üretim faktörleri aleyhinde ve onların paylarını azaltmak suretiyle değil, diğer üretim faktörlerinin paylarının artması en azından aynı kalması suretiyle satış fiyatlarına yansımaktadır.

Araçlar

Hükümetler gerçekleştirmek isteyebilecekleri çeşitli amaçlara beş başlık altında toplayabileceğimiz çeşitli araçlar kullanmak suretiyle erişebilirler.

Araçlar:

1. Maliye Politikası
2. Para ve Kredi Politikası
3. Kambiyo Politikası
4. Direkt Kontroller
5. Kurumsal düzende yapılan değişiklikler

Analiz çerçevesini oluşturan bu açıklamalardan yararlanarak 1977 Türkiye'si'nin bir numaralı sorunu olan ve diğer amaçları da olumsuz olarak etkileyen "Fiyat İstikrarı"nın neden bozulduğunu ve bu amacı sağlamak için hangi araçları ne dozda kullanmamız gerektiğine bir göz atalım

Amaç: Fiyat İstikrarı

Maliye Politikası

I. Kamu Harcamalarıyla İlgili Tedbirler

- Kamu yatırımlarının öncelikli sahalara, başlamış yatırımları tamamlamak, mevcut yatırımların verimliliğini artırmak gibi gayeler için kullanılması, istikrar sağlanıncaya kadar uzun vadeli, yüksek sermaye hasıla oranlı ve büyük çapta yatırımların ertelenmesi.
- Vergi iadeleri ve benzer usullerle teşebbüslere sağlanan sübvansiyonların veya sermaye transferlerinin azaltılması veya kaldırılması, Buna karşın sürekli olarak gerçekçi bir döviz kuru politikasıyla genel olarak teşvik edilmesi. Ancak geçici bir tikanıklık gösteren birkaç mala istisnaen ihraç primleri sağlamak.
- Petrole yapılan sübvansiyon gibi gereksiz sübvansiyonların tamamen kaldırılması. Çok istisnai hallerde temel bazı maddelerin iç fiyatlarının gerçekçi bir kur politikasına rağmen dünya fiyatlarından yüksek olması halinde sübvansiyonların sürdürülmesi.
- Kamu kesiminin gereksiz stoklar için harcamalarda bulunmaması. Ancak temel stratejik maddeler için gerekli stokların sürdürülmesi.
- Cari harcamaların kısılması, gereği olmadan personel istihdam edilmemesi. Bütçe fonlarının gereksiz alımlara harcanmaması.
- Kamu kesiminin toplu sözleşmelerde sorumsuzca davranmaması. Ücret artışlarına katlanmak durumunda kaldığı takdirde ise Kamu kuruluşuna zarar yaratmayacak şekilde fiyatlara yansımaya olanak aramak.

II. Kamu Gelirlerini Artırıcı Tedbirler:

- Vergilendirilmemiş kişilerin veya teşebbüslerin vergiye tabi tutulması.
- Vergi kaçakçılığının azaltılması.
- Vergi muafiyetlerinin sınırlandırılması
- Lüks mahiyetinde olan çeşitli harcamaların vergilendirilmesi.
- Ülkemiz için lüks sayılabilecek mallardan daha ağır, mübrem ihtiyaçlardan daha düşük oranda bir katma değer vergisinin süratle uygulanması.
- Maktu oldukları için enflasyon sonunda anlamsız hale gelmiş her türlü verginin 1977 şartlarına uydurulması ve endeksasyon yolu ile esnekliğe kavuşturulması.
- Emlak vergilerinin gerçekçi bir beyana tabi tutulması ve gelir vergisiyle koordine hale getirilmesi, aynı zamanda emlak ve gelir vergilerinin alınan kira ile irtibatlandırılması.

- Sosyal güvenlik primlerinin sosyal güvenliğin yüksek standartlara erişebilecek düzeye yükseltilmesi.

- Bütçe açıklarının ve
- Kamu İktisadi Teşebbüslerinin zararlarının vergi veya Devlet tahvilleriyle karşılanması.
- Gelen işçi dövizleri T.L. karşılığı kadar Devlet tahvillerinin ihraç edilmesi.

Para Politikası

- Merkez Bankasının Toprak Mahsulleri Ofisi'nin açıklarını, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin zararlarını ve Devlet Yatırım Bankasının finansmanı için kullanılmasından vazgeçilmesi.
- Bankaların Merkez Bankasındaki karşılıklarının finansman veya özel kredi gayeleriyle kullanılmasından vazgeçilmesi.
- Hazineye verilen avansların belirli oranları aşmaması ve vadesinde kapatılması.
- Merkez Bankasına banka kredilerini vade ve saha bakımından Ekonominin gerçek ihtiyaçlarına yönlendirme yetkisinin ve sorumluluğunun verilmesi.
- Bankalardaki mevduata verilen faizlerin tasarrufu teşvik edecek düzeye yükseltilmesi, enflasyonun devamı halinde ise endeksasyon uygulunun uygulanması.
- Tüketime yönelik kredilerin sınırlandırılması ve başka kesimlerden tüketime sızmasına engel olunması.

Kambiyo Politikası

- % 15-25 oranında bir devalüasyona ilaveten satılması güçlük arzeden birkaç mal için, gelen turistlere ve işçi dövizlerine özel kurlar uygulanabilir. Dışa giden Türk turistlerine ise yüksek bir vergi veya yüksek bir kur uygulanmalıdır.
- Euromarket faizini 0,50 puan aşmayan bir faizle, uzun vadeli ve makul bir period de grace olan geniş borçlanma olanaklarının sağlanması ve dövizlerin verimli sahalara yatırılması.

Direkt Kontrol Araçları

- Dış Ticaret ve Döviz Kontrolünde liberalizasyon tedbirlerinin bir müddet ertelenmesi gerekecektir.

Özel ithalatın ekonominin gerçek ihtiyaçlarını karşılayacak kompozisyonda olması sağlanmalıdır.

İthalatın enflasyoncu bekleyişler nedeniyle ekonominin gerçek ihtiyaçlarını aşmasına engel olunmalıdır.

Bugüne kadar başarı sağlanmamış bulunan fiyat kontrolünün yanında çeşitli maliyet unsurlarının ve kârın da kontrolü gerekmektedir. Ana tüketim mallarıyla, ulaştırma, ve önemli bazı dayanıklı tüketim mallarının fiyatları çeşitli ülkelerde kısa veya uzun dönemlerle kontrol altına alınmıştır. Ekmek, et, yağlar, şeker, kömür, elektrik, çimento, demir ve çelik, otomobil, demiryolu taşımacılığı fiyatları kontrol edilen başlıca mal hizmetler olmuştur.

Kurumsal Çerçeveadaki Değişmeler

- Tüketicieye yapılan transferlerin sisteminde değişiklik yapmak gerekmektedir.

Petrol ve ilgili maddeleri kullanan herkese sübvansiyon verileceğine, kimler himaye edilmek isteniyorsa onlara, tercihan parasal ve bütçeden finanse edilen sübvansiyonların verilmesi.

- Üreticiye, ihracatçıya yapılan transferlerin (vergi iadelerinin) çok az sayıda mal için devam etmesi, buna karşın bütün malları aynı oranda etkileyen tedbirlerin alınması uygun olur. Devalüasyon, bu tedbirlerin başında gelir.

- Hükümete mevcut vergi sistemi içinde değişiklik yapmak yetkisi verilmelidir. Her değişikliği kanunla yapmaktan vazgeçmek gerekmektedir. Birçok hallerde değişiklikleri otomatik hale getirip değişen bir değişkene bağlamak uygun olacaktır. Bu değişken memur maaşlarına uygulanan katsayı olabileceği gibi, geçinme endeksi, milli gelir deflatoru gibi göstergeler de olabilir.

- Bunun dışında vergi sisteminde değişiklik yapmak vergilenmemiş sahalara ve kişileri vergilendirmek, vergi kaçakçılığını azaltacak tedbirlere olanak veren bir vergi reformu yapılmalıdır.

- Kredi sistemini, kalkınmaya uygun hale getirmek için Merkez Bankasının Bankalar ile olan ilişkilerinde kamu kesiminin kredilenmesinde açık finansmanı sınırlandırmak için gerekli esasları getirmek.

- Direkt kontroller sisteminin bütün maliyet ve kar unsurlarını etkileyecek hale getirmek.

- Toprak reformunu hem gelir ve servet eşitliği sağlayacak hem de üretimi uzun dönemde artıracak şekle sokmak.

- Rekabet şartlarını işler hale getirmek.

- İşçilerin yönetime katılmasını ve sorumluluk hissetmesini sağlamak.

- Kamu İktisadi Teşebbüslerini ekonominin rasyonel çalışmasını sağlayacak bir reforma tabi tutmak, alınması gereken önlemlerin başlıcalarını oluşturmaktadır.

Yazımızın başında saydığımız 13 amaç arasında bir tanesinin gerçekleşmesi için ne kadar değişik araçları harekete getirmenin gerekli olduğunu görmüş bulunuyoruz.

Bu durumda hükümetlerin sağlıklı bir iktisat politikası izleyebilmeleri için uzman kadrolarına gereksinme duymaları gerekmektedir. Ancak üzüntü ile belirtmek gerekir ki hükümet Devlet Planlama Teşkilatı başta olmak üzere çeşitli teşkilatlarda çalışan uzmanlardan yararlanmamaktadır.

Diğer taraftan hükümeti oluşturan kadroların bir makro iktisat perspektifine sahip olmaları gereği ekonomi daha karmaşık ve daha gelişmiş hale geldikçe daha ağır basmaktadır.

Herşeyi olurluna bırakmak ve çok az şeye müdahale etmenin de bir politika olduğunu kabul etmekle beraber geçmişte "laissez faire, laissez passer" politikasını izlemiş olan ülkelerin bugün güdümlü ekonomiler haline geldiğini hesaba kattığımız takdirde Türkiye ekonomisinin de rasyonel, ölçülü, istikrarlı bir şekilde planlanması ve güdülmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemiz birkaç haftanın ötesine geçmeyen bir iç ve dış iktisat politikasına müstahak değildir.

rek-
ne,
eden

çok
an-

eril-

ygu-

aha-
bir-

ası-
açık

ci-

l-

ık.

aya-
ını

ol-

ak
aş-

-

-

SANAYİLEŞMEMİZDE BAŞLICA DARBOĞAZLAR

Bülent Eczacıbaşı
Eczacıbaşı Holding A.Ş.

Döviz Sorunu

Demokratik düzen içinde planlı kalkınmayı gerçekleştirmekte olan ülkemiz, ithalat ikamesi yolu ile yaygın sanayileşmeyi hedef almış ve bu kalkınma modeline özellikle ikinci ve üçüncü Beş Yıllık Plan dönemlerinde ağırlık vermiştir. Ancak bu stratejinin doğal bir sonucu olarak, döviz darboğazı son yıllarda sanayileşmemizi kısıtlayan başlıca sorun niteliğinde ön plana çıkmıştır. Önümüzdeki yıllarda ülkemiz döviz bulabildiği ölçüde kalkınmasını hızlandırarak izlemekte olduğu sanayileşme stratejisinin ileri aşamalarına ulaşacaktır. Ara malları ve yatırım malları üretimine yönelmekte olan sanayimizin içinde bulunduğu dönemde döviz ihtiyacının daha da artması beklenmelidir. Bu konuda öncelikle ele alınması gereken tedbirlerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Türkiye'nin ithalat gereksinimini azaltacak olan projeleri planlanmasına ve uygulanmasına önemle eğilinmelidir. Kanımızca herşeyden önce gerçekçi ve ciddi bir planlama anlayışına ihtiyaç vardır.
2. İç ve dış fiyatlar arasında dengeyi sağlayacak gerçekçi kur politikası benimsenmeli ve sürekli olarak izlenmelidir. Dış pazarlara yönelik sanayilerin kurulması ancak bu şekilde mümkün olacaktır.
3. Türkiye'nin ödemeler dengesi sorununun uzun dönemde en köklü çözümü sanayi ürünleri ihracatı olacağından ihracata yönelik yatırım projeleri teşvik edilmelidir. Diğer taraftan ihracatta kısa dönemde gelişme sağlayacak tedbirlerden yararlanılmalı, örneğin ihracatın finansmanı için orta vadeli yeni kaynak temin edilmeli, kredili ihracat ve ihracat sigortası geliştirilmelidir.
4. Ülkemizin turizm potansiyelinden azami yarar sağlamak amacıyla, gerekli alt yapı yatırımlarına öncelik verilmeli, işletmecilik bilgisi ve pazarlama olanakları yönünden yabancı sermayenin turizme getirebileceği katkılar iyi değerlendirilmelidir.
5. Enerji üretim projelerinin aksamaması için gayret gösterilmeli, petrole bağımlılığın azaltılması hedef alınırken enerji israfını önleyici her türlü tedbir alınmalı, bu konuda Batı ülkelerinin uyguladıkları örneklerden faydalanılmalıdır.

Sanayimizin dışa açılmasında başlıca sorunlar:

Teknolojik Bağımlılık

Türkiye korunma politikası ile sanayileşirken, bir yandan da düzenli bir dışa açılmanın planlanmasını yapmak ve gerekli önlemleri almak

zorundadır. Uzun dönemde sağlıklı ve hızlı ekonomik gelişmenin ancak dışa açık bir düzen içinde sürdürülebileceği bir gerçektir. Ülkemiz AET ortaklığı doğrultusunda dışa açılmanın ilk adımlarını atmaktadır. Ancak sanayimizin dış rekabete açılmaya ne dereceye kadar hazır olduğu çeşitli yönlerden tartışılmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken sorunlardan biri de hiç kuşkusuz teknolojik bağımlılıktır. Günümüzde teknolojik araştırma- geliştirme sadece teknoloji yoğun olarak bilinen endüstri dallarında değil, geleneksel sanayi kollarında da önem kazanmış, sevk ve idarenin yanısıra araştırma - geliştirme yeteneği ve olanakları, firmaların rekabet piyasasındaki yerini belirleyen başlıca unsur olmuştur. Teknolojisinin tamamını ithal eden ülkemizin böyle bir ortamda ancak sayıları çok az olan bazı sektörlerde rekabet şansına sahip olacağı görüşündeyiz. Teknoloji sorunu ile ilgili olarak şu önerileri ileri sürebiliriz:

1. Her alanda teknoloji üretmek mümkün olmayacağına göre, bütün gelişmiş ülkelerin yaptığı gibi Türkiye de gelecekte bazı teknolojileri üretmek, bazılarını ise ithal etmek yoluna gidecektir. Bu nedenle konunun teknoloji transferi ve teknoloji üretimi olmak üzere iki yönü vardır. Sanayimizin koşullarına uygun olarak teknoloji üretilecek alanların seçilmesi gerekir ki bu da diğer sorunlarımız gibi temelde bir planlama sorunudur. Araştırma planlaması, ekonomik planlamanın bir parçası olarak kabul edilmeli ve birlikte oluşturulmalıdır.
2. Araştırma-geliştirme sorununa başta devlet eğilmeli, büyük devlet kuruluşları aracılığı ile teknoloji üretimine yönelmelidir.
3. Tesbit edilecek temel araştırma-geliştirme stratejisi çerçevesinde firmaların araştırma yapması teşvik edilmelidir. Araştırma giderlerinin ve bilim adamlarına ödenen ücretlerin vergiden muaf tutulması, araştırma amacıyla ithal edilen araçların gümrükten muaf tutulması teknoloji satışından elde edilen gelirden vergi alınmaması, araştırma yatırımlarının finansmanında özel krediler sağlanması gibi önlemler düşünülmelidir.

DÖVİZ DARBOĞAZI VE İŞÇİ - İŞVEREN İLİŞKİLERİ

Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
Eczacıbaşı Holding A.Ş.

1. Döviz Dar Boğazı :

Türk ekonomisinin kronikleşmiş sorunlarının başında, dış ticaret açıkları ve bunun sonucu dış ödemeler güçlükleri yer almaktadır. Sorun yeni olmamakla birlikte, 1974 yılından itibaren dış ticaret açıkları, Türk ekonomisinin geleceği konusunda kuşku doğuran boyutlara ulaşmış, bu durum, bazı çevrelerde "Türk ekonomisi iflasın eşiğinde" manşetli abartmalı yorumlara yol açmıştır.

Dış ödemelerdeki güçlük, içinde bulunduğumuz yılda ve yakın bir gelecekte, ülkemizin sınıai üretimini, yatırım hacmini, yeni iş mahalları yaratma olanaklarını dolayısıyla büyüme hızını olumsuz yönde etkileyecek en önemli sınırlayıcı faktör olarak görülmektedir. İlk tahminlere göre 1977 yılında ekonomimizin büyüme hızı ancak % 5 olmuştur. Hiç şüphesiz ekonomimizin büyüme hızının yavaşlamasında en önemli etkenlerden biri dış ödemelerdeki güçlük nedeniyle, sınıai kesiminin, yeterli hammadde sağliyamaması, zaruri yatırımlarını dahi yapamaması sonucu üretimini yavaşlatmak zorunda kalmasıdır.

Türkiye, dış ödemeler sorununu çözümleyemediği takdirde, yakın bir gelecekte de, tarım kesiminde olağanüstü bir gelişme olmaması kaydıyla, büyüme hızı % 5 dolaylarında kalabilecektir.

Dış borçlanma, yakın bir gelecek için, dış ödemeler sorununun hafifletilmesinde bir olanak olarak görülmektedir. Ancak dış borçlanmanın soruna kesin bir çözüm getirmeyeceği de açıktır. Borçlanma ancak ekonominin bir süre daha nefes almasını sağlar ve alınacak ekonomik önlemlerin olumlu etkileri görülünceye kadar da zaman kazandırır.

Uzun vadeli çözüm Türkiye'nin döviz gelirlerini artırmaktadır. Döviz gelirlerinin arttırılmasında, ihracat konusu, öteden beri ağırlık taşımaktadır. Geleneksel mallarımızın ihracatının arttırılması, ihraç ürünlerimizin çeşitlendirilmesi, yeni pazarlar bulunması, kuşkusuz, döviz gelirlerimizin arttırılması yönünden önem taşır. Bunun yanı sıra, görünmeyen kalemlerin sağlayacağı olanaklar ihmal edilmemelidir. Bu konuda somut olarak şu öneriler ileri sürülebilir.

- (1) İşçi dövizlerinden daha iyi yararlanmak, işçi döviz girişlerini özendirici tedbirlerle arttırmak.
- (2) Turizme gereken önemi vermek.

Turizmin gelişmesinde, yabancı sermaye ile yapılacak ortak girişimler, daha ümit verici olarak görülmektedir. Yabancı sermayenin, yönetim, organizasyon ve pazarlama konusunda katkıları olabilir.

zorundadır. Uzun dönemde sağlıklı ve hızlı ekonomik gelişmenin ancak dışa açık bir düzen içinde sürdürülebileceği bir gerçektir. Ülkemiz AET ortaklığı doğrultusunda dışa açılmanın ilk adımlarını atmaktadır. Ancak sanayimizin dış rekabete açılmaya ne dereceye kadar hazır oldu çeşitli yönlerden tartışılmaktadır. Burada üzerinde durulması gerek sorunlardan biri de hiç kuşkusuz teknolojik bağımlılıktır. Günümüzde teknolojik araştırma-geliştirme sadece teknoloji yoğun olarak bilin endüstri dallarında değil, geleneksel sanayi kollarında da önem kazanmış, sevk ve idarenin yanısıra araştırma - geliştirme yeteneği ve ol nakları, firmaların rekabet piyasasındaki yerini belirleyen başlıca sur olmuştur. Teknolojisinin tamamını ithal eden ülkemizin böyle bir ortamda ancak sayıları çok az olan bazı sektörlerde rekabet şans sahip olacağı görüşündeyiz. Teknoloji sorunu ile ilgili olarak şu önerileri ileri sürebiliriz:

1. Her alanda teknoloji üretmek mümkün olmayacağına göre, bütün gelişmiş ülkelerin yaptığı gibi Türkiye de gelecekte bazı teknolojileri üretmek, bazılarını ise ithal etmek yoluna gidecektir. Bu nedenle konunun teknoloji transferi ve teknoloji üretimi olmak üzere iki vardır. Sanayimizin koşullarına uygun olarak teknoloji üretilecek alanların seçilmesi gerekir ki bu da diğer sorunlarımız gibi temel de bir planlama sorunudur. Araştırma planlaması, ekonomik planlamanın bir parçası olarak kabul edilmeli ve birlikte oluşturulmalıdır.
2. Araştırma-geliştirme sorununa başta devlet eğilmeli, büyük devlet kuruluşları aracılığı ile teknoloji üretimine yönelmelidir.
3. Tesbit edilecek temel araştırma-geliştirme stratejisi çerçevesinde firmaların araştırma yapması teşvik edilmelidir. Araştırma giderlerinin ve bilim adamlarına ödenen ücretlerin vergiden muaf tutulması araştırma amacıyla ithal edilen araçların gümrükten muaf tutulması teknoloji satışından elde edilen gelirden vergi alınmaması, araştırma yatırımlarının finansmanında özel krediler sağlanması gibi önlemler düşünülmelidir.

DÖVİZ DARBOĞAZI VE İŞÇİ - İŞVEREN İLİŞKİLERİ

Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
Eczacıbaşı Holding A.Ş.

1. Döviz Dar Boğazı :

Türk ekonomisinin kronikleşmiş sorunlarının başında, dış ticaret açıkları ve bunun sonucu dış ödemeler güçlükleri yer almaktadır. Sorun yeni olmamakla birlikte, 1974 yılından itibaren dış ticaret açıkları, Türk ekonomisinin geleceği konusunda kuşku doğuran boyutlara ulaşmış, bu durum, bazı çevrelerde "Türk ekonomisi iflasın eşiğinde" manşetli abartmalı yorumlara yol açmıştır.

Dış ödemelerdeki güçlük, içinde bulunduğumuz yılda ve yakın bir gelecekte, ülkemizin sınai üretimini, yatırım hacmini, yeni iş sahaları yaratma olanaklarını dolayısıyla büyüme hızını olumsuz yönde etkileyecek en önemli sınırlayıcı faktör olarak görülmektedir. İlk tahminlere göre 1977 yılında ekonomimizin büyüme hızı ancak % 5 olmuştur. Hiç şüphesiz ekonomimizin büyüme hızının yavaşlamasında en önemli etkenlerden biri dış ödemelerdeki güçlük nedeniyle, sınai kesiminin, yeterli hammadde sağlayamaması, zaruri yatırımlarını dahi yapamaması sonucu üretimini yavaşlatmak zorunda kalmasıdır.

Türkiye, dış ödemeler sorununu çözümleyemediği takdirde, yakın bir gelecekte de, tarım kesiminde olağanüstü bir gelişme olmaması kaydıyla, büyüme hızı % 5 dolaylarında kalabilecektir.

Dış borçlanma, yakın bir gelecek için, dış ödemeler sorununun hafifletilmesinde bir olanak olarak görülmektedir. Ancak dış borçlanmanın soruna kesin bir çözüm getirmeyeceği de açıktır. Borçlanma ancak ekonominin bir süre daha nefes almasını sağlar ve alınacak ekonomik önlemlerin olumlu etkileri görülünceye kadar da zaman kazandırır.

Uzun vadeli çözüm Türkiye'nin döviz gelirlerini artırmaktadır. Döviz gelirlerinin arttırılmasında, ihracat konusu, öteden beri ağırlık taşımaktadır. Geleneksel mallarımızın ihracatının arttırılması, ihracat ürünlerimizin çeşitlendirilmesi, yeni pazarlar bulunması, kuşkusuz, döviz gelirlerimizin arttırılması yönünden önem taşır. Bunun yanı sıra, görülmeyen kalemlerin sağlayacağı olanaklar ihmal edilmemelidir. Bu konuda somut olarak şu öneriler ileri sürülebilir.

(1) İşçi dövizlerinden daha iyi yararlanmak, işçi döviz girişlerini özendirici tedbirlerle artırmak.

(2) Turizme gereken önemi vermek.

Turizmin gelişmesinde, yabancı sermaye ile yapılacak ortak girişimler, daha ümit verici olarak görülmektedir. Yabancı sermayenin, yönetim, organizasyon ve pazarlama konusunda katkıları olabilir.

Turizm alanında, yabancı sermayeye karşı bağınaz tutum herhalde değiştirilmelidir.

(3) Dış Navlun Gelirlerinin Artırılması

Dış taşımaların Türk Deniz filosu ile yapılması önemli döviz tasarrufu ve döviz kazancı sağlayacak bir olanaktır. Ancak dış taşımacılık ihmale uğramış konulardan biridir.

(4) Dış Ülkelerde Taahhüt İşlerine Girişmek

Petrol zengini ülkeler, taahhüt işlerine girişmek konusunda ün verici fırsatlar yaratmaktadır. Bu tür girişimler desteklenmesi suretiyle, bu potansiyel değerlendirilmelidir.

Dış ödeme sorununun çözümü için köklü önlemlerin alınması gecikmektedir. Türk ekonomisi bunun faturasını ödemeye başlamıştır. Fatura gelecek yıllarda daha da ağırlaşmaması için, köklü tedbirlerin bir önce alınmasında yarar vardır.

2. İşçi - İşveren İlişkileri

İşçi - İşveren ilişkilerinin istenen düzeyde gelişme göstermemesi, Türk ekonomisinde önemli kayıplara yol açtığı gibi, rejimin geleceğine ilişkin potansiyel bir tehlike de teşkil etmektedir. Grev ve lokavtların yol açtığı üretim kayıpları, üretkenliğin gerektiği şekilde artmaması, işsizliğin yaygınlaşması, Türkiye'nin sermaye yoğun teknolojilere yönelmesi, işçi - işveren ilişkilerinin özlenen şekilde olmamasının sonuçlarıdır.

Üretimin ve üretkenliğin artması, Türkiye'nin yapısına uygun teknolojileri kullanmaya yönelmesi, işsizlik sorununun hafiflemesi, büyük ölçüde işçi işveren ilişkilerine bağlı bulunmaktadır.

Toplu sözleşmelerle sağlanacak ücret artışlarının objektif esaslara bağlanması, (geçinme endeksi, üretkenlik artışı gibi) toplu sözleşmelerde iş disiplini ve üretkenliği artırıcı önlemlerin verilmesi, taraflar açısından daha tatminkar sonuçlar verebileceği gibi, ekonominin bazı sorunlarının çözümüne de katkıda bulunacaktır.

BİTKİSEL YAĞ SORUNU

Şevki Figen
TURYAĞ-Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş.

1970'lerin başından beri sürekli olarak dengesizliğini sürdüren nadir sektörlerden biri de hiç şüphesiz Bitkisel Yağ Sektörü'dür.

1971 yılına kadar devamlı ve düzenli bir gelişim gösteren bu sektör 1971 Eylül'ünde yapılan (ve o tarihten bu yana devam edegelen) fiyat müdahalesi ile dengeden çıkmış ve hala bu dengenin arayışı içinde sürüklenip gitmektedir. 1971 yılını ayırıcı nokta olarak kabul ettiğimizde bu sektöre ait temel istatistikler ilginç bir görünüm arz etmektedir.

Ortalama Yıllık Artış

	<u>1963-72</u>	<u>1972-77</u>
	%	%
Rafine Çiçek Yağı Fiyatı	2.2	19.4
Rafine Pamuk "	3.9	18.1
Yemeklik Margarin "	4.4	16.3
Soğralık "	3.5	14.9
Ayçiçek Üretimi	23.0	-6.5
Çiğlit Üretimi	8.5	-1.9
Margarin Üretimi	5.3	3.3 x/
Rafine Yağ Üretimi	9.7	- 0

Kanıımızca bu tablo, 1971 yılına değin sağlıklı bir biçimde gelişen bitkisel Yağ Sektörüne yapılan müdahalenin ne kadar gerçekcılıkten uzak olduğunu açıkca göstermektedir.

Aralık 1974 yılından beri sabit tutulan resmi fiyatları yeniden düzenleyen 15 Ekim 1977 tarihli tebliğ bu hususu bir kez daha kanıtlamaktadır. Bu tebliğde margarin satış fiyatları % 10 artırılırken ham maddede fiyatları % 33 ila % 51 arasında değışen oranlarda artırılmış, bu çelişkili durumun giderilmesi için de margarincilere sübvansiyonlu yağ verilmesi öngörülmüştü.

Ancak, Devlete 2 milyar Liraya yakın bir yükü getirecek olan bu sübvansiyonun mekanizması ve işlerliği hakkında hiçbir belirlilik getirilmediği için Türkiye 1977 sonlarında margarin açısından varlık içinde yokluğa itilmiştir. Ülkenin yağ ihtiyacını - hiç olmazsa Nisan-Mayıs

*/ Bu üretim 1974-75 yıllarında sağlanan ithal yağlar ile mümkün olabilmıştır.

1978'e kadar - karşılayabilecek bir yağ potansiyeli var iken fiyatı elverişsizliği ve politikanın belirsizliği yüzünden tohumlar işlenmeyi, margarin tesisleri ise işleyecek yağ bekler duruma gelmişlerdir.

Enerji maliyetinin % 60, taşıma ücretlerinin % 100, ambalaj maliyetlerinin % 90, işçilik ücretlerinin de % 150; ve bunların etkisi ile mamul maliyetinin de % 80 arttığı bir dönemde, fiyatların sadece % artırılması kolay izah edilecek bir olay olmasa gerek.

Sorunu bir kat daha arttıran husus da; maliyetin teşekkülünde önemli rol oynayan yan ürünlerin de fiyat kontroluna alınmasıdır. Bu sure Bitkisel Yağ Sanayii hammaddelerin taban fiyatları ile mamul ve yan ürünlerin tavan fiyatları arasında oluşan bir cendere içinde sıkıştırılmış bulunmaktadır. Ülkemizde buna benzer bir başka sektör gösrilemez.

Bir yandan tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi ve tarım sektörünün desteklenmesi, bir yandan Bitkisel Yağ Sanayii'nin gelişmesini desteklenmemesi, öte yandan da tüketici yararlarının korunması gibi biri ile çelişen amaçların korunması oldukça kompleks bir takım tedbirler demetinin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Oysa Bitkisel Yağ Sektörü Maliye, Ticaret, Sanayi ve Teknoloji ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlıklarının çeşitli vesayetleri altında ve koordineli bir yönetimden uzaktır. Hayati önemi ile hiç bağdaşmayan bu koordinasyon yetersizliği giderilip bu sektöre sağlıklı ve geçerli bir istikamet verilmediği sürece ülkemiz yağ kuyruklarından, yağ karaborsasından ve daha acısı yağ ithalatından kurtulamayacaktır.

ÖNERİLER

İçinde bulunulan bu darboğazdan çıkmak için aşağıdaki tedbirlerin s ile alınmalarını zorunlu görmekteyiz.

1. Mamul yağ fiyatları gerçekçi bir düzeye çıkarılmalıdır. 1978 içi bu rakam 25.-TL/Kg. civarında teşekkül etmektedir. Nüfus başına düşen margarin tüketimini gözönünde tuttuğumuzda bu zammın hane sına getireceği yük ayda 20 lira civarındadır.

Bu tedbir, bir yandan üretim olanaklarını açacak öte yandan Zeyi sektörünü de içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracaktır.

Ayrıca bitkisel yağların diğer sanayi kollarına kayması da bir ölçüde kısıtlanmış olacaktır.

2. Bitkisel yağ sektörüne makro açıdan ve bütünsel bir yaklaşımda bulunabilecek, sektörün sağlıklı bir şekilde gelişmesine olanak verecek tedbirleri alabilecek, çelişen yararları asgari bir müşrek etrafında birleştirebilecek bir "Yağ Kurumu"nun kurulması kılılmaz hale gelmiştir.

Uzun vadeli yeterlilik açısından; yeni tohumların geliştirilmesi ekim alanlarının genişletilmesi ve tarımsal/ endüstriyel teknolojinin modernizasyonu giderek büyük bir önem kazanmakta ve böyle karmaşık bir hizmetin yerine getirilmesi bakımından böyle bir Kuruma hayati bir görev düşmektedir.

Halen Ülkemizdeki kurulu kapasite 1980'lerin ortalarına kadar yeterlidir. Ancak, bu yeterlilik kalitatif olmayıp kantitatifdir. Bu bakımdan önümüzdeki 5 yıllık dönemde ekonomik olmayan tesislerin devreden çıkarılmasını, yerlerine de gerek kuruluş yeri gerek ekonomik büyüklük bakımından modern sayılabilecek tesislerin teşvik edilmesi için her türlü tedbir alınmalıdır.

İSTİKRAR - DENGİ - PLANLAMA

Üzeyir Garih
Alarko San. ve Tic.A.Ş.

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru Türkiyenin görüşüne göre üç ana temel sorununu aşağıdaki şekilde sıralıyabiliriz.

- 1 - POLİTİKADA İSTİKRAR
- 2 - DİŞ TİCARET DENGESİ
- 3 - NÜFUS PLANLAMASI

1. POLİTİKADA İSTİKRAR SORUNU:

Uzun sayılabilecek bir süredenberi iç politikamızda görülen istikrarsızlık sanayimizi etkileyen aşağıdaki sorunları yaratmış bulunmaktadır.

1.1. İş Barışının tehlikeye girmesi, işçi-işveren ilişkilerinde bozukluklar,

1.2. Dış kredilerin kısılması

1.3. Yeni beş yıllık planda yatırım alanlarının somut bir şekilde belirlenemeyişi sebebile verimli ve etken bir yatırım stratejisinin uygulanamayışı ve bunun sonucu olarak ileriki yıllar için;

1.3.1. Borç ödeme yetersizliği,

1.3.2. İstihdam azlığı,

1.3.3. Planlı sanayileşmenin ortaya koyacağı ihracat, ve ithalatı önleme potansiyeline olanak verilmeyişi,

1.3.4. Enerji'de üretim tüketim dengesizliği,

gibi önemli sorunlara çözüm getirme imkânsızlığı doğuracaktır.

İç politikada kesin bir istikrarın sağlanması olasılığı uzak olmakla beraber, bütün parti liderlerinin Türkiye menfaatlerinin parti menfaatlerinin üstünde olduğunu gözönünde bulundurarak ve bir araya gelecek

- Kıbrıs Sorunu

- Anarşi,

- Nüfus patlaması,

gibi temel sorunlarda kesin ve müsbet, müşterek kararlara vararak bu kararların uygulanmasında biribirlerini desteklemeleri kanımca Türkiye'nin aydınlık bir geleceği açısından kayıtsız ve şartsız gerekli olacaktır.

2. DİŞ TİCARET DENGESİ SORUNU:

Türkiyemizin, içinde bulunduğu koşullarda gittikçe, açılmakta olan bir Dış Ticaret Dengesizliğine itilmekte olduğu bir gerçektir.

Halkımızın günlük yaşantısını etkileyen enflasyon ve hayat pahalılığının dolaylı nedenlerinden biri olan dış ticaret açığımızı planlı bir yatırım politika ve stratejisi ile belirli bir süreç içinde pozitif çevirmenin mümkün olabileceğine inanmaktayım.

Türkiyemizin;

- Turizm
- Madencilik,
- Emek yoğun sanayi
- Tarım

dallarındaki potansiyeli gözönünde bulundurulduğu takdirde, ulusal gelirinin % 15'inin altında kalan dış borçlarını,

- ileri teknolojilerin uygun bir yöntemle bünyemize maledilmesi
- Ürün taban fiyatlarında ulusal bir politika takibi
- İhracata yönelik sanayi türlerinin öncelikle memleketimize yerleşmesi,
- Yabancı sermayenin akılcı ve memleket yararlarına uygun olarak muayyen bir süreç için memleketimize gelişini cazip kılacak ve sağlayacak bir yöntemin oturtulması,,
- Enerji üretimini mevcut su kömür ve nükleer potansiyelden yararlanarak mümkün olan en kısa sürede arttırma çarelerine başvurulması,
- Devlet kontrolündeki ticari ve sınai kuruluşların apolitik hale getirilmesi, ancak uygulamanın vazedilen kurallar içinde olduğunun, yalnız denetlemesinin, gereğinde iktidardaki parti organlarınca yerine getirilmesi,

ve en önemli olarak

- Yukarıdaki uygulamanın uzman bir kurmay hey'etin sevk ve idaresi altında yapılması,

suretile uygun bir zamanda ödeyebileceğine kani bulunmaktayım.

3. NÜFUS PATLAMASI SORUNU:

Haberleşme araçlarının gelişmekte olduğu çağımızda Dünya Toplularının tüketici hale girmelerinin doğal duruma geldiği bir gerçektir.

Memleketimizde nüfus artışının yıllık yüzde ikibuçuk mertebesinde bulunuşu gerekli önlemler alınamadığı takdirde yakın bir gelecekte memleketimizi tükettiğini üretemiyecek duruma getirebilecektir.

Söz konusu nüfus patlamasının doğal sonuçları;

- işsizliğin artışı,
- konut sorunu,
- eğitim sorunu,
- Sağlık sorunu,
- sosyal anlaşmazlıklar dolayısıyla anarşi,
- Beslenme sorunu,
- tüketimin artışı nedeniyle dış ticaret açığının çıkmaza sürüklenmesi

şeklinde özetlenebilir.

Kişisel güçlerin toplamının hiçbir zaman mekanize güç ve teknolojinin yerini alamıyacağı müsbet bir gerçek olduğuna göre, bu konuda

- Tıbbi ve
- Eğitim

yönlerinden gerekli önlemlerin alınması ve yöntemlerin tesbiti ile nüfus patlamasının tedricen uygun oranlarda azaltılabileceğine inanmaktayım.

Sonuç olarak yukarıdaki konularda uzmanlaşmış kurmayların fikir ve tavsiyelerine yer verilen uygun yöntemlerle gerekli uygulamaların yapılması halinde Türkiyemizin sorunlarının gittikçe azalacağına ve gelişmiş milletler seviyesine daha kısa bir sürede ulaşabileceğimize inancım tamdır.

sal

mesi

e

larak
ak

ya-

k
inde
arti

lda-

la-
tır.

le
te

irük-

TÜRKİYE'DE YATIRIM MALLARI SANAYİİ VE FİNANSMAN SORUNU

Muzaffer Gazioğlu
Elyafli Çimento Sanayi ve
Ticaret A.Ş.

Türkiye'nin sanayileşme çabasında içine düşmüş olduğu en önemli gelişmelerden biri, yatırım malları üreten sanayilerin gelişmesinin devamlı engellenmesidir. Bu, gelişmekte olan ülkelerin hemen tümünde yaratılan ama hemen düzeltilmeye ve yokedilmeye çalışılan bir gelişkidir. Oysa ülkemizde bu yolda henüz hiç bir öneri getirilmemiştir.

Gelişmekte olan ülkeler sanayileşmeye genellikle yatırım malları sanayilerinde başlamak isterler. Ancak, çeşitli zorunluklar (finansman güçlükleri, iç talebin yapısı, ölçek sorunu vs.) nedeniyle işe hep tüketim mallarının montaj aşamasından başlarlar. Bu süreç döviz ihtiyacını devamlı arttırır. Oysa bu ülkelerin döviz olanakları sınırlıdır. Sonuç olarak kısa sürede bir çıkmaz ile karşılaşılır: Sınırlı döviz ve finansman imkanları kurulmuş olan sanayilerin ve kurulmakta olan benzerlerinin hammadde ve teçhizat ihtiyaçlarını karşılamak üzere mi kullanılacaktır, yoksa yatırım malları sanayilerinin kurulmasına mı tahsis edilecektir? Ülkenin kısa dönemli kalkınma, istihdam ve döviz sorunları ikinci alternatifte öncelik verilmesini devamlı engeller. Üstelik kurulmuş sanayilerin ve kurulacak benzerlerinin teçhizat ihtiyaçlarına sınırlı imkanların tahsisi, başka bir deyişle sağlanan döviz ve finansman imkanlarının devamlı teçhizat ithaline yönelmesi yerli yatırım malları sanayisinin kurulmasını ve gelişmesini bir kere daha engellemiş olur. Daha açık bir ifade ile, yerli yatırım malları sanayii iki alanda birden mücadele etmek durumuy- la karşı karşıya kalmaktadır: i - Sınırlı finansman ve döviz imkanla- rını kısmen kendi alanına çekmek; ii - Çok elverişli şartlarla ithal edilen yabancı yatırım mallarıyla rekabet etmek.

Bu gelişmelerin en iyi örneği Türkiye yatırım malları sanayilerinin son yıllarda karşılaştığı güçlüklerdir. Ülkemizde yatırım yapacak bir müteşebbisin en önemli sorunu finansmandır. Bu nedenle gerekli teçhizatı satınalırken kendine tanınacak bir kredi imkanını her unsu- run önünde değerlendirecektir. Oysa bu teçhizatı imal edecek olan ve aynı ülke koşulları içinde çalışan bir yerli makine - teçhizat ima- latçısının, aynı finansman güçlükleri nedeniyle, böyle bir krediyi vermesine imkan yoktur. Hatta değil kredi vermek, teçhizat sipariş- lerinde belli oranda bir peşinatı avans olarak almak yaygın bir eği- lim haline gelmiştir. Bunun nedeni yatırım malı üreten müteşebbisle- rin, diğer müteşebbislere göre daha da yoğun olan finansman ihtiyaç- larıdır. Böyle bir durumda sanayileşmeyi destekleyen uluslararası kuruluşlar ve Türkiye'deki aracıları (örneğin, Sanayi Kalkınma Banka- sı gibi) istemeden yukarıda açıklanan gelişkiyi yaratmaktadırlar. Çünkü adı geçen kuruluşların sağladığı dış kredilerden faydalanan müteşebbislerin, yerli yatırım malları sanayilerinden teçhizat satın almayı rasyonel bulmayacakları açıktır. Bir yanda uzun dönemli, ödemesiz süreli, düşük faizli bir kredi ile teçhizat satınalma imkânı:

Öte yanda kredisiz ve hatta bir miktar avans vererek teçhizat tem alternatififi. Müteşebbislerin tümünün birinci alternatififi tercih çekleri muhakkaktır. Sonuç olarak yerli yatırım malları sanayile bu tür rekabet koşulları içinde kurulması ve gelişmesi de imkansı hale gelmektedir.

Açıklanan durumun iki somut örneğini yöneticisi olduğum Termo-tek makine imalat firmasından verebilirim. Toprak-su idaresinin 1972 lı, scrayper alımında yerli ve yabancı firmalar arasında en düşük fiatı Termoteknik verdi. Ancak teklif veren dış firmalardan çoğu için bahis konusu alımın gerçekleşmesinde bir yıl ödemesiz süreli yıllık bir kredi verme imkânı mevcuttu. Termoteknik yalnızca rul ithaliyle çok az bir döviz ve % 100'e yakın yerli malzeme kullana bu imalatı gerçekleştirecekken teçhizat ithaline sağlanan bu kred kolaylığı nedeniyle tamamı dövizle ödenecek bir borç yüklenilerek sipariş yabancı firmalardan birine verildi. İkinci örnek Erzinca Erzurum illerinde kurulacak asbest-çimento boru fabrikalarının ko siparişi ile ilgilidir. Termoteknik bu fabrikaların "anahtar-tes yapımı için müracaat ettiğinde karşısına yine aynı engel çıktı.

Sanayi Kalkınma Bankasının aracılığı ile sağlanan dış kredi imkan bir yerli firmanın teklifinin kabulünü engellemiş oldu. Bu örnek kamu kesimi yatırımlarında bile finansman kolaylıklarının yerli y tırım malları sanayilerinin teşvikine tercih edildiğini açıkca or ya koymaktadır.

Bu çelişkinin ortadan kaldırılması ve sorunun çözümü için elbette dış kredi imkanlarının daraltılması gibi bir teklif önerilemez. Ancak hiç olmazsa teçhizat ithalindeki kredi kolaylıkları ile rek edebilmeleri için yerli yatırım malları sanayilerine de eşit şart sağlanmalıdır. Akla gelebilecek ilk öneri Türk Bankacılık sistem nin yerli yatırım malları sanayilerini, aynı kredi imkanını sağlı bilmeleri yolunda finansal açıdan öncelikle desteklemeleridir. Ge çekleşmesi daha uzun bir vadeye ihtiyaç gösteren ama daha sağlıklı görünen ikinci bir öneri de sanayicilerin birleşerek kuracakları bir Sanayi Bankasının bu tür bir (iç ve dış) finansal desteği sağlamasıdır.

1978 VE SONRASINA BAKIŞ

Prof. Dr. Atilla Gönenli
İ.Ü. İşletme Fakültesi

1970' li yılların son döneminde Türk kamu oyunu, özellikle iş alemini meşgul eden sorunlardan bazılarını bireysel anlayışıma göre sıralandırarak şu şekilde sunmak isterim:

Bu gün için sorunlar listesinin başında, bilindiği gibi, ekonominin içine girdiği dış ödeme darboğazını nasıl aşacağı, yer almaktadır. Bildiğimiz kadarıyla, Türkiye gibi kalkınma ve istihdam sorunlarını pazar koşullarının ötesinde çözümlere bağlamaya çalışan bütün ülkelerde dış ödeme dengesizlikleri olağandır. Bu dengesizliklerin giderilmesi için bu dönemlerde ihracata önem verildiği gibi, ithalata dayalı kesimler de güç anlar yaşıyabilir. Türkiye'de böyle bir dönemden tekerrar geçmektedir. Bu nedenle 1978 ve onu izleyen yıllarda ihracatın geliştirilmesi ve ithalata dayalı sektörlerin güçlükleri sorunlar ajandasında ön planda yer alacaktır. Bu dönemde ekonomik kalkınma ve istihdamdan ödünler verilmesi gerekebilecektir.

Türk ekonomisi bu sorunu çözümleyebilmek için şu seçeneklerden bazılarını ya da tümünü kullanabilir:

- Türk parasının devalüasyonu: Son yıllarda sık ve küçük devalüasyonları, seyrek ve büyük oranlarda devalüasyona tercih eden politika istenen dengeyi sağlayamamıştır. Bunda en önemli etkenin ithal girdilerinde, özellikle petrolde kaydedilen büyük artışları karşılayacak ihracatın sağlanmaması olduğu gösterilebilir. Bu durumda Türk parasının değerini bir miktar daha düşürmek gerekecektir. Ancak çok büyük oranlara varacak bir devalüasyonun zorunluğu olacağını sanmıyorum. İlimli bir devalüasyon da Türk ekonomisinin dış girdi ve çıktısını bir ölçüde dengelemeye yardımcı olabilecektir. 1978 başında ilimli bir devalüasyon yapıldığı takdirde, örneğin yüzde 30 oranında, 1978 yılı için Türkiye ihracatının 2.5 ile 3 milyar dolar civarından teşekkül edeceğini tahmin edebiliriz. Buna 1 ilâ 1.2 milyar dolarlık işçi dövizini de ekleneyecek olursa Türkiye 1978 de 3.5 ilâ 4.2 milyar dolarlık bir ödeme gücünü ekonomik olarak kendi kendine yaratabilecektir. Bu rakam 1976-77 yıllarıyla karşılaştırılacak olursa, Türkiye açısından küçümsenmeyecek düzeyleri ifade etmektedir.
- İhracatın arttırılmasına dönük önlemler yanında ithalatı hudutlayıcı bazı ek önlemlerde düşünülebilir. Bu önlemler kota düzeni ile getirilebileceği gibi dövizin satış fiyatı farklılaştırılarak ta getirilebilir. Kanaatimce, elde etkili bin plan-program olmadığı varsa-yılırsa, döviz satış fiyatının farklılaştırılması amaca daha iyi hizmet edecektir.
- Dış borçlanma: 1978 yılında Türk ekonomisi yeni dış borçlar arayacak ve bulacaktır. Yeni dış borçlanma açısından istikrarlı bir hükümetin teşkil olunması büyük yararlar sağlayacaktır. 1978 yılına dönük

olarak bugünden belirlenebilecek borçlanma hacmi 1 milyar dolar civarındadır. Bu rakama proje kredileri de dahil edilebilir. Dolayısıyla Türkiye 1978 de toplam 1.5 milyar dolarlık bir dış borçlanma sağlayabilir.

Bu rakkamların ortaya koyduğu 4.5 ilâ 5.5 milyar dolarlık hacim Türkiye'nin kısa vadeli borçları ve dış borç faizlerin ödenmesi ile sanayinin hammadde gereksinmesinin karşılanması açısından ancak yeterli bilecektir. Bu dönemde kalkınma hızının da belli bir düzeye alınması için geriye kalan tek yol yabancı sermaye ithalidir. Bugüne kadarki yabancı sermaye uygulaması Türk kamu oyu tarafından şüphe ile karşılanmıştır. 1978 ve onu özleyen dönemde de benzer anlayışın devam etmesi olasılığı yüksek olduğu için yabancı sermayeyi özendirici bir ortam yaratılmasının güç olacağını söyleyebiliriz. Ancak, akılcı bir yaklaşımla, yabancı sermayenin özellikle yatırım gereksinimimizin karşılanmasına katkısından yararlanmağa çalışılmalıdır. Yabancı sermaye ithalinde kalıplaşmış modellerden çok, yeni ve bizim koşullarımıza yatkın modellerin bulunabileceğini belirtmek gerekir.

1978 ve onu izleyen yıllarda Türk iş hayatını çok meşgul edecek sorunlardan bir diğeri de çalışma hayatı yada daha yerinde bir deyişle işveren ilişkileridir. Zor günlerin yaşanacağı anlaşılan bu dönemde işçi kesimi kadar, hatta ondan da fazla, işveren kesiminin ödün vermesi gerekmektedir. Bu dönemde üretimin kesilmesi (hammadde ve enerji kıtlığı dışında) hiç de arzulanacak bir hal değildir. Sokağa dökülecek işgücü ekonomi ve sistem açısından büyük rahatsızlıkların nedeni olabilecektir. Kanaatimce sorunlara ılımlı çözümler aranması bu dönemin genel karakteri olmalıdır. Bu açıdan da, kararlı ve sağlıklı bir hükümetin, sorunların çözülmesine olumlu katkıları olacağını belirtmek gerekir.

1978 ve onu izleyen yıllarda yukarıda belirtilen dar boğazlar aşılmaya çalışılırken bu dar boğazın gelecekte daha sık ve büyüyen boyutlarla karşımıza çıkmasını önleyecek politikaların benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle fiyat istikrarı ve gelir bölüşümü bu dönemde ciddi olarak ele alınması gereken konulardır.

Fiyat artışlarının ılımlı ölçüler içinde tutulması, hızlı fiyat artışlarının geniş halk kütleleri üzerinde yapacağı olumsuz etkileri hafifletici önlemlerin getirilmesi kalkınma savaşımızın sosyal sorunların yatıştırılmasını hudutlamak açısından gereklilik arz etmektedir. Hemen aynı paralelde ve söz konusu fiyat artışları nedeniyle büyük bir adaletsizlik haline gelen vergi müterakkiyetini de süratle çözümlemeye gerekmektedir. Bir toplumda işverenler yüzde 40-45, çalışanlar yüzde 50-60 vergi ödeyemez. Bu ters oluşum mutlaka düzeltilmelidir.

1978 ve onu izleyen yıllarda Türk toplumu sorunlarını çözümlemeye çalışırken en önemli darboğazlarından birisinin kadro, yetişkin eleman darlığı olduğunu farkedecektir. Bu güne kadar olduğu gibi tüm az gelişmiş ekonomiler için de en önemli darboğazlardan birisi olarak karşımıza çıkan yetişkin-uzman eleman sıkıntısı 1980'lerin Türkiye'sinde çok daha büyük boyutlar içinde hissedilecektir. Hernekadar bugünün gençliği dünya görüşü açısından bir önceki nesle oranla daha gelişmiş bir yapı göstermekteyse de büyük çoğunluğu hiçbir konuda uzmanlık öğ-

renimlerini gerektiği şekilde tamamlayamamış bulunmaktadır. Bu neslin sorumluluk almağa başladığı yıllarda önemli yönetim hatalarını ekonomi olarak ödemek zorunda kalmamız olasılığı önümüzdeki dönemin en büyük riskini teşkil etmektedir. Bu açığın kapatılabilmesi için örgün öğretim eksiğini kapatıcı iş başında uzmanlık eğitimine önem verilmesi imkanları üzerinde vakit kaybetmeden durulmalıdır.

1978 ve onu izleyen yıllara iyimser, bir bakıma parlak mercekler altından, bakmağa çalıştığımı belirtmek isterim. Ekonomiye hep isli camlar arkasında bakıldığı bir dönemde parlak mercekleri tercih edişimi bir işletmeci oluşuma bağlamak isterim.

İşletmeci çizilecek karanlık tabloların içinde de sorunlarına çözüm aramak zorundadır. Ve bilmektedir ki sorunları hergün büyüyecektir. Bugün karşılaştığı sorunları da bu gözle görmektedir. 1978 ve onu izleyen yıllarda sorunları çözümleyebilmek için daha tasarrufcu (cost conscious) olacak ve özellikle reorganizasyon olanakları (merging gibi) arayarak güçlükleri göğüsleyecektir.

TÜRK DENİZCİLİĞİNİN TEMEL SORUNLARI

Asaf Güneri
Zihni Denizcilik ve
Ticaret A.Ş.

Türk Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesi yönünde alınan önlemler ve sağlanan olanaklar ne yazık ki girişimcileri somut sonuçlara ulaştırmaktan bugün için uzaktır. Örneğin, son bir kaç yıldan beri gemi inşaa ve alımlarıyla ilgili yüzlerce teşvik belgesi alınmasına karşın bunların gerçekleşme oranı % 10'un altındadır. Bu kısıntının yanına bir de gemi seçim ve alımlarına ilişkin sorunları da ekleyecek olursak konunun önemi daha da açık olarak ortaya çıkar.

Bu konuda çeşitli önlemlerin gecikmeden alınmasında yarar vardır. Örneğin, Türkiye'nin Deniz Ticaret taşıma tonajı 1980 yılında 2.8 milyon GRT'a ulaşacak derken, bunun bir program altında gerçekleştirilmesi beklenir. Gerek Devletin gerekse özel teşebbüslerin gemi seçim ve alımlarının daha pratik fakat daha uzun dönemli akılcı yöntemle saptanmış hedefler doğrultusunda denetim altına alınmasının yararına inanmaktayım. Herkesin kendi kişisel görüş ve duygularına göre gemi almaya veya inşaa ettirmeye kalkışması Devlete ve Türk Denizciliğine çok pahalıya mal olmaktadır.

Özellikle, Devletin daha çok özel teşebbüsün el atmadığı konulara yönelmesi gerekmektedir. Örneğin, nüfusu 42 milyona ulaşan ülkemizde gıda sorunu patlama noktasına ulaşırken frigofrik taşıma gemimiz, denizde petrol aramaya başlamamıza karşın "offshore" gemilerimiz, üç tarafımız denizlerle çevrili olduğu halde açık deniz balıkçı teknelerimiz yoktur. Öte yandan "container" türü deniz taşımacılığımız da ciddi boyutlarda ele alınmaya muhtaçtır.

İkinci önemli sorunda, gemi tamir ve havuzlama işlemleridir. Ne yazık ki ekonomik kalkınma planlarımızda gemi tamir ve havuzlama yatırımlarına bir açıklık getirilmemiştir. Bu gün dünyada kullanılan havuzların hemen hiç birisi yeni değildir. Öte yandan, gemi havuzlanmadan deniz altında temizleme yöntemleri geliştirildiğinden artık yeni havuz inşaa edilmemektedir.

Buna göre ülkemiz ihtiyaçlarına uygun kullanılmış fakat işe yarar havuzların alınması akılcı bir davranış olacaktır. Bu konudaki gecikme, tonajları artan gemilerimizin tamir ve havuzlanmasında sıkışıklık ve zaman kaybına neden olmaktadır. Bekleyemeyecek durumda olan

armatörlerimizin gereksinmelerini yurt dışı tersanelerde giderme olanakları araması, ülkenin giderek artan döviz kaybına neden olacaktır.

Üçüncü önemli sorun ise tersane ve gemi inşasına ilişkindir. "Dünya Denizcilik Literatürü" incelendiğinde, günümüzde gemi inşaa ve tonaaj kapasitesinin darboğazlara girdiği görülecektir. Bu nedenlerdendir ki bugün dünya tersanelerinin çoğu devletlerin ve uluslararası kuruluşların aldığı önlemlerle atıl tutulurken, gemilerin çoğu da çalışmamaktadır.

Bu koşullar altında kişisel görüşüm, ülkemizde stratejik durumumuzun gerektirdiği tersane kapasitesinin üstünde 1985'lere kadar yatırımların çok kısıtlı tutulması, öte yandan Türkiye'nin navlun döviz ödemeleri olumlu hale gelinceye kadar gemi tonaaj imal ve ithaline devam edilmesidir.

KONFEKSİYON VE TEKSTİL

Vitali Hakko
Vakko Grubu

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru Türkiye'nin Konfeksiyon ve Tekstil alanındaki temel sorunlarımızdan ikisini şöyle sıralıyabiliriz;

1) KONFEKSİYON ve TEKSTİL SANAYİ KOLUNDAKİ TEŞVİK UNSURU ve DAĞILIMI :

Bugün için gerek kalkınma programlarında ve gerekse teşvik tablolarında tekstil ve konfeksiyon sanayi kolu için yapılacak yatırımlara teşvik öngörülmektedir. Ancak, bu teşvik İstanbul bölgesine verilmekte ve bu yüzden büyük ümitler bağladığımız Konfeksiyon dalı kökünden halledilemez bir duruma düşmektedir. Şöyleki; Konfeksiyon sanayisini taşıdığı özellikler bakımından üç ana gruba ayırabiliriz. Birincisi iç çamaşır, tişört, gömlek ve bluz imalatıdır ki, bugün İstanbul'da mevcut fabrikalar ve küçük çaptaki atölyeler bu işi mükemmel bir şekilde yapmakta ve büyük miktarlarda ihracatta yapabilmektedirler. İkinci grup ise çocuk, kadın ve erkek giysilerini seri halinde imal edenlerdir. Çok geçerli olan ve çok büyük miktarlarda dış alıcı bulabilmesi amacını güden bu seri imalat dalının İstanbul bölgesi içerisinde olması aşağıda sıralayacağım hususlar bakımından kaçınılmaz bir durumdur.

- a) Kaliteli ve rahat müşteri bulabilecek malı yapabilecek kalifiye elemanlar yalnız İstanbul'da bulunur.
- b) Seri halinde işlenecek bu gibi malların pazarlanması sırasında (hernekadar seri imalat ise dahi moda ile yakından alakalıdır) gerek teknik uzmanların ve gerekse stilisti ve Ticaret Müdürleri ile beraber gelen dış pazar alıcılarının psikolojik olarak rahat ettirilmeleri bakımından onlara rahat bir yaşantının yanında işlerinin kolayca yapabilmelerini sağlanması için bu tür yatırımların yerinin İstanbul olması lâzımdır. Kaldiki, İstanbul'da seri imalâta başlamış fabrikalarımız olmasına rağmen ne yeni yatırıma dayalı teşviklerden ne de modernizasyona dayalı tevsiî teşviklerinden faydalanamıyorlar.
- c) En mühim faktörlerden biri olarak şunu söyleyebiliriz. Memleketimizin artık moda yaratılışı hususunda söz sahibi olma zamanı gelmiştir. Yaratıcı elemanlar İstanbul'da yaşarlar. Onlar müzele-
rimizin tükenmez motif kaynaklarından faydalanırlar. Her memleketin kendine göre bir moda çizgisi vardır. Son Basel'de yapılan ilk Türk sergisinde dış alıcılar kanıtlamışlardı ki, muhakkak surette bizden buram buram motif ve model bakımından Türk stili koku-
şurunda Türklük taşıyan bir moda bekliyorlar. Bugünkü durumda
modayı Avrupada takip ediyor onların hazırladıkları yenilikleri
burada kopya edip yine onlara satmaya kalkışıyoruz. Taklit edilen

moda hiçbir zaman iyi netice vermez. Verse dahi bizim işçiliğimizi ucuz zannederek çok düşük fiyatlarda mal almayı isterler. Halbuki, gerek model gerek motif ve renk tarafımızdan yaratıldığı takdirde çok kısa zamanda Türkiye modacılar arasında yerini bulur. Bütün bunların sağlanabilmesi için de bu gibi imalatların ve yatırımların yalnız İstanbulda yapılması zarureti ve gereği ortaya çıkmaktadır. Zira hedefe varabilmek için yukarıda izah etmeye çalıştığım en iyi imkanlar ancak İstanbulda mevcuttur. Netice olarak, İstanbulda bulunmayan bir tesis lehimize beklenen ihraç imkanlarını katiyetle veremez.

2) MUVAKKAT KABUL YOLUYLA YAPILAN İHRACAT :

Muvakkat kabul hususunda çok ümitkâsız. Dışarıdaki birçok konfeksiyon fabrikaları artık kapılarını kapatıp Yugoslavya, Yunanistan gibi memleketlerde fason yaptırıp amil imalâtçılık yapmaya başladılar. Türkiye fason yaptırmak üzere mal göndermek istemiyorlar. Çünkü muvakkat kabul formaliteleri o kadar uzun sürerki tamamlanana kadar mevsimi geçer. Birkaç firma denedi, fakat devam ettiremedi. Fason mukabili iş yapabilmemizin faydaları sayısız olduğu kadar teknik bakımdan da bize çok yararlıdır. Şöyleki, dış alıcı fason yaptıracağı bir iş için kumaşını, astarını, düğmesi ve ipliğine kadar varan malzemeleri göndermeden evvel moda uzmanını gönderirki makastarlığından bitiş ütüsüne kadar nezaret eder ve dolayısıyla ücretsiz ve eforsuz olarakta elemanlarımız eğitilmiş olur.

Konfeksiyon bir istikbal vaatmektedir. Buna benzer problemlerimiz çoktur. Fakat yukarıda izah ettiğim iki hususu duyurabildiğimiz takdirde ihraç potansiyeli büyük olan bu branşın önde gelen iki problemini halletmiş oluruz.

ÖNÜMÜZDEKİ YILLARDA İKTİSADİ
GELİŞME VE GEREKLİ ÖNLEMLER

Prof.Dr. Zeyyat Hatiboğlu
İstanbul Teknik Üniversitesi

Ulusal gelir rakkamlarına göre 1950 ile 1976 yılları arasında Türkiye'nin geliri yılda ortalama % 6.1 oranında artmıştır. Kişi başına düşen gelirdeki artış ortalama % 3.5 dolaylarında olmuştur. Dünya ölçülerine göre bu, ortalama gelişme oranlarının bir miktar üstündür.

Türkiye'de çok kişi durumundan şikayetçidir. Aslında ulusal gelirin 25 sene süreyle ortalama % 6.1 oranında artması ülke refahının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Buna rağmen çoğu kişinin iktisadi durumundan şikayetçi olmaması gerekir. Kuşkusuz Türkiye'de gelir dağılımı kötüdür; fakat gelir düzeyindeki önemli artışlar az ya da çok bütün gelir gruplarına yansımıştır.

Türkiye'de asıl önemli bulunan olay ulusal gelir hızının ileriki yıllarda büyük ölçüde yavaşlaması olasılığıdır. Acaba şimdi durumlarından şikayetçi bulunan kimseler o zaman ne yapacaktır? Fakat şu var ki Türkiye'de hiç kimse ileriki yıllarda ulusal gelirdeki artış hızının önemli miktarda azalabileceğini hayal dahi etmemektedir. Hâlâ havalarda uçmaktayız ve 4. Beş yıllık planda kalkınma hızının % 8 dolaylarında olacağını Devlet Planlama Teşkilatı hesaplayabilmekte ve devletin yöneticileri hatta iktisatçılarımız bu dolaylarda bir kalkınma hızının gerçekleşebileceğine inanmaktadır.

Aslında Türkiye gelecek 10 - 15 yıl içinde ortalama % 5 oranında bir kalkınma hızına ulaşacak olur ise büyük başarı olacaktır ve bunun nasıl gerçekleştirilebileceğini Türkiye'de kimse konuşmamaktadır.

Şon zamanlarda yayınlanan iki kitabımda ^{1/} göstermekteyim ki, geçmiş yıllarda ulaşılan 6.1 oranındaki kalkınma hızının ancak 1.5 - 2 puanı girdi artışı (emek, kapital ve doğal kaynaklar) ile gerçekleşmiş, geri kalan kısmı girdi olmayan etkenlerin etkisi ile belirlenmiştir. Yani 4 - 4,5 puanlık bir gelir artışı teknik gelişme, eğitim, kaynakların değişik kullanılması gibi nedenlerle gerçekleşmiştir. 4 - 4.5 puan gibi girdi artışına dayanmayan gelir artışlarının ne derecede sun'u (yapay), ne derecede anlamsız bulunduğunu göstermek için A.B.D. ekonomisinde 1929 - 1970 arasını kapsayan 40 yılı aşkın devrede girdi artışına dayanmayan ulusal gelir artışının yalnız % 1,82 bulunduğunu söylemek Türkiye'nin rakamı bulunan % 4 - 4,5 ile bunu karşılaştırmak yeterlidir. Dahası var A.B.D. de bu yıllarda çok önemli teknik gelişme gerçekleşmiş, eğitim düzeyi tarihin hiç bir devresinde olmadığı kadar yükselmiştir. Türkiye'ye gelince, bu

1/ Hatiboğlu, Z., An Introduction to the Analysis of the Turkish Economy, İstanbul 1977; ve, An Unconventional Analysis of the Turkish Economic Growth and the Level of National Income, İstanbul 1977.

dönemde ne çok zengin doğal kaynaklardan yararlanılmış, ne kullanılan teknikte önemli gelişmeler sağlanmış, eğitim düzeyindeki gelişme ise üretim bakımından fazla anlamlı olmayacak biçimde olmuştur. Buna ilave olarak Türkiye'nin dış ticaret hacmi (özellikle ihracat) o derecede düşük düzeylerde kalmıştır ki, bunun kaynakların kullanılmasındaki etkinliği arttırmayı söz konusu bulunamamıştır. Bütün bunlara rağmen rakamlara bakınca Türkiye'nin ulusal gelirindeki girdiye dayanan artış oranının % 4 - 4.5 seviyelerinde olduğunu görüyoruz. Aslında rakamlar doğrudur. Fakat ulusal gelirdeki bu artışı, bazı problemlerin ortaya çıkması ve ileriki yıllarda bu problemlerin doğuracağı sıkıntıların artması bahasına elde etmiş bulunuyoruz.

Türkiye'nin bugün 4 önemli ekonomik sorunu vardır:

- a) Dış ticaret açığı
- b) Enflasyon,
- c) İşsizlik
- d) Gelir dağılımındaki önemli eşitsizlik.

Bu dört önemli sorunun kökeninde yukarıda sözü edilen gelir düzeyindeki hızlı artış vardır ve eski yıllarda % 6.1 oranındaki artışı temin edebilmek ancak bu dört sorunu yaratmak suretile mümkün olmuştur. İleriki yıllarda ulusal geliri yine % 6 yı aşan düzeylerde saklama yoluna gidecek olursak bu rakamlar çok daha şiddetli bir şekilde kendini hissettirecek hatta ekonominin problemleri çözülemez hale gelecektir. Bu sebeple ileriki yıllarda Türkiye problemlerini çözmek istiyor ise gelir artış hızını yavaşlatmak zorunda kalacaktır.

Bütün bu yazılardan sonra Türkiye'de ileriki yıllarda neler yapılması gerektiği konusunda somut öneriler şöyle sıralanabilir:

- 1) Türkiye'de tarımsal olmayan kesimlerde çalışan kişilerin ortalama geliri tarımsal kesimlerde çalışanların ortalama 4 katıdır. Bu oran geliri Türkiye düzeyinde bulunan ülkelerde 2 civarındadır. O halde tarımsal olmayan kesimde çalışanların gelir düzeyi kısa sürede normal bulunan rakama indirilmelidir.
- 2) Tarım ürünlerinin ihracatı ancak belirli düzeylerde gerçekleşebilir. Bu sebeple Türkiye ihracat olanaklarını tarımsal olmayan ürünlerde aramalıdır. Bu ancak tarımsal olmayan ürünlerin ucuza üretilip ucuza satılması sureti ile mümkün olur. Diğer taraftan satacak tekniği olmadığına göre ucuzluk ancak tarımsal olmayan alanlarda çalışan kişilerin gelirinin azalması ve yüksek oranlarda (en az % 100) devalüasyon demektir.
- 3) Faiz oranları enflasyon nedeni ile yıllardan beri eksi bulunmaktadır. Eğer Türkiye şimdi içinde bulunduğu pazar-piyasa sisteminde kalacak ise faiz oranlarının önemli suretlerde artması gerekir. Bir örnek verelim: 1977 yılında enflasyon % 40 olduğuna göre bankaya para yatıran vatandaş en az % 45 faiz almalı, bankadan kredi alan iş

lan
Buna
le-
1-
ılara
1-
uz.
ögu-
n-
e-
ur.
-
a-
na
an
e
-
l-
1-
lip
e-
-
a-
ş

adamı en az % 50 faiz ödemelidir. Tahvillerin faiz oranları (eski çıkışlar dahi düşünülebilir) % 50 den aşağı bulunmamalıdır.

4) Bunca gözlemlere rağmen Türkiye'de halen fiyatlar düzeyinin Merkez Bankasının çıkarmış bulunduğu para miktarına bağlı bulunduğunu bizim iktisat ülemamız kabul etmez. Bunu herkes bilmeli ve Merkez Bankasının her yıl çıkaracağı para miktarı eski yıldaki para miktarının belirli bir oranını aşmamalıdır.

5) Bu önlemlerin herbirinin alınması son derecede zordur. Evvelâ bunların zorunluluğuna inanmak gerekmektedir. Daha sonra bütün zorluklara rağmen bu tedbirler alınmalıdır. Zira herkes bilmelidir-ki eğer Türkiye demokratik bir düzende yaşıyacak ise başka seçenek yoktur.

SORUNLARIMIZ YAPISAL KÖKENLİDİR

Prof. Dr. Akın İlkin
İ.Ü. İktisat Fakültesi

1978 de ve 1980 e doğru Türkiye'nin temel sorunlarından birkaçını ve bunlara çözüm getirici somut önerileri açıklayabilmek için, öncelikle iki varsayımı dikkate almak gerekecektir.

- Türkiye, sanayileşme süreci içine girmiştir ve yeni uluslararası ekonomik düzen, gelişmemiş ülkelere ancak belirli bir düzende ve tipte sanayileşmelerine olanak vermektedir.
- Türkiye, 1978-1980 yıllarında gerek ekonomik, gerek siyasal açıdan bir değişim göstermiyecektir. Yeni çoğulcu demokratik düzen devam edecek, ekonomi politikasında piyasa koşullarının egemen olduğu ekonomik düzen fikri aynen kalacaktır.

Birinci varsayım sorunların nedenini açıklamak için, ikinci varsayım ise bu sorunlara çözüm getirici öneriler bakımından gerekli olmaktadır.

1978-1980 yıllarının Türk ekonomisinde kendini hissettireceği sorunlardan üçünü şöyle sıralamak mümkün:

- Döviz darlığı sorunu,
- Hammadde, enerji darlığı sorunu,
- Enflasyon sorunu.

Kuşkusuz birbirine sıkışıkya bağlı tüm ekonomik sorunlar içinden bunları seçerken seçim amacı, "daha önemli"den çok, sorunların çıkış nedeninin daha kolaylıkla görülebilmesi ve çözüm için önerilecek yolun daha kesin çizgilerle gösterilebilmesidir.

İçinde yaşadığımız ve yakın gelecekteki yılların ekonomik sorunlarının kökenini bu yıllarda değil, çok daha gerilerde aramak gerekir. Bilindiği gibi ikinci dünya savaşından sonra ülkemizde sanayileşme hareketine ağırlık verilmiş, özellikle bu hareket 1960'dan sonra hızlanmıştır. Ve sonuçta Türk Ekonomisi "sanayileşme sürecine" girmiştir.

Sanayileşme süreci içinde doğal olarak iki önemli sorun ortaya çıkacaktır:

- Sanayide kaynak sorunu;
- Sanayi ürünlerine olan talep.

Bu sorunlar geçen yüzyılın kapitalist ülkelerinde kolaylıkla çözülebilmektedir. Oysa günümüzde, sanayileşme sürecinin bu sorunlarını aynı biçimde çözümlenmek bizim gibi ülkeler için olanak dışıdır. Nitekim bu nedenle 1960'lardan beri ülkemizde uygulanan İktisat Politikası, sanayinin kaynak bulma sorununu "dıştan temin etme", ve "günü gününe çözme" ile, talep yetersizliğini de enflasyon yolu ile karşılamaya çalışmıştır. Kuşkusuz ilk bakışta kolay gözükken bu yolun gerçek çözüm olmaması nedeniyle bir yerde düğümlenmesi doğaldır.

İşte bu düğümleme günümüzde her çeşit boyutlarıyla ortaya çıkmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz üç sorundan ikisi, yani döviz ve hammadde ile enerji darlığı, sanayinin hızla artan "kaynak bulma" sorunundan, enflasyon ise "talep yaratmak" amacından doğmuştur.

Sorunların kökeninden hareketle önümüzdeki 1-3 yıllık dönemde, alınacak önlemlerin, bu denli büyük bir yapısal dengesizlikten ileri gelmeleri nedeniyle, "genel" ve "yeterince" olmayacağı açıktır. Kanımca alınacak önlemler uzun dönemli bir plan içinde düşünülmeli fakat bu plan içinde "ivedi" ve "sert" önlemlerin de bulunmasına çalışılmalıdır. Konumuz 1980'e kadar olduğu için, kısa dönemli önlemler şöyle sıralanabilir:

- Sanayimizde her alt kesimde atıl kapasite vardır. Bunların kullanılması ve yeni yatırımların daha çok kaynak üreten alt kesimlere kaydırılması gerekmektedir. Zaten Türk sanayinde üretim artışı artık, daha çok yatırımlara değil kaynak ve talebe bağlı olmaktadır.
- Türk toplumunun tüketim düzeyi ve biçiminde, ithalat ve kıt kaynaklara bağlı ürünlerin yeri azaltılmalıdır. Örneğin taşımacılıkta, kitle taşımacılığına dönmek gibi.
- Yukarıdaki önlemlerle ithalatın bir miktar azaltılması yanında, döviz getirici kalemlerde artış sağlayıcı politikalar uygulanmalıdır. İhracat, işçi döviz ve turizm, ulaştırma v.d. kalemlerde belirli artışlar sağlanabilir. Örneğin kaçak ithalata son vermek ve dış seyahatleri kısıtlamak gibi. Yalnız burada ihracat seferberliği ve sanayi ürünleri ihracatı gibi olanaksız amaçlara sahip olmamak gerekir. Zira dünya ekonomisine egemen olan güçler, gelişen ekonomilere, kendi düzenlerine "yararlı olduğu kadar", ihracat olanağı tanımaktadırlar.
- Enflasyon sorununa gelindiğinde enflasyonun ilkin talebi artırıcı etkisi nedeniyle kolay bir çözüm gözükmektedir, sonuçta sosyo-ekonomik büyük sorunlar yarattığını da unutmamak gerekir. Bu nedenle talep artırıcı etken olarak enflasyonu değil, üretimde "verimliliği" arttırmak yolu seçilmelidir. Özellikle tarım kesiminde verimliliği arttıran araç olarak toprak ve tarım reformunun önemi göz önünde tutulmalıdır.

SANAYİLEŞME VE ÖDEMELER DENGESİ

Jak V. Kamhi
Profilo Holding A.Ş.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de çeşitli sorunlar var. Ben bunun üç grupta toplanabileceği kanısındayım.

1. Ekonomik Sorunlar :

Uzun dönemde, başlıca iki ekonomik sorun alanı görülüyor: Sanayileşme ve ödemeler dengesi. Bilindiği gibi, ilmi açıdan kalkınma ile sanayileşme aynı şeydir. Sanayi deyince, yalnız imalat sanayiini değil, tarım, hizmetler v.d. sektörlerle birlikte toplumun sanayileşmesini kastediyorum. Böylesine önemli bir milli değişme sürecinin, bilgi, bilinç, dikkat ve özen gerektirdiği şüphesizdir. Bu amaçla, sanayileşmenin sosyal ve politik ortam, para, kredi, vergi ve teşvik politikaları, dışa dönüklük, optimum üretim kapasiteleri, ileri teknolojiler, dış ekonomik ilişkiler v.b. alanlarda işlerlik taşıyan ve tutarlı bir çerçevede yürütülmesi şarttır. Sözü geçen konularda karşılaşılabilecek engeller, milletçe sanayileşmemizi ister istemez yavaşlatır. Eğer kalkınma için dünyadaki tek çıkar yolun sanayileşme olduğu bilinci hepimize yerleşirse, amaca ulaşmamız kolaylaşacaktır.

Kısa dönemde yapılacak iş, tarım ve sanayide üretimi arttırabilmektir. Tarım, bilgimin dışıdadır. Sanayide ise atıl kapasiteleri ortadan kaldırmak ve üretim birimlerindeki iki ve üç vardiyaya yönelmek gerekiyor. Ancak bunun için de dövizle sahip olmalıyız. Şimdi o konuya geçiyorum.

Büyük sorun ödemeler dengesidir. Çıkış yolu, bir yandan ithalat ikamesi öte yandan da mal ve hizmet ihracatının özellikle sanayi mamulleri ihracatının arttırılmasıdır. Bugüne kadar yalnızca ithalat ikamesine önem verdiğimiz için başarılı olamadık. Buna rağmen, 550 milyon Dolara yaklaşan demir çelik ve 300 milyon Dolara ulaşan gübre ithalatı, 400 milyon Dolara bulan kimyasal maddeler gibi konularda İSKENDERUN DEMİR ÇELİK, gübre ve kimya sanayileri yatırımları hızlandırarak döviz tasarrufu sağlayabiliriz. Aynı şekilde, uygun tedbirler alarak, Türk bayraklı gemilere yük temin edip yabancı bayraklı gemilere ödediğimiz yıllık 600 milyon Dolar navlunu azaltabiliriz. Turizm, kara ve demiryolu gibi hizmetlerden sağlanacak döviz gelirleri şüphesiz çok önemlidir ancak, bütün bunlar, sanayi ürünleri ihracatı sorunluğumuzu ortadan kaldırmaz. Toplam ihracatının % 50'nden fazlası üç tarımsal üründen oluşan bir ülke hızla kalkınamaz ve döviz darboğazından çıkamaz. Şu hale göre artık içe ve dışa (ihracata) dönük sanayilere yönelmek zorundayız. El emeği yoğun sanayi alanları ile sanayileşmemiş ülkelerin çeşitli nedenlerden ötürü rekabet gücü azalan sanayi kolları ihracat açısından Türkiye için sayısız imkanlar vaat etmektedir.

Transit nakliyatı ve hepsinden önemlisi yurt dışındaki işçilerimizin döviz gelirleri küçümsenemeyecek iyileştirmelere konu olabilir. İşçi-

lerimizin, dış ülkelerde satın aldıkları kamyon, TV, traktör, v.d. dayanıklı malların döviz karşılığı olarak yerli üretimden sağlanması yepyeni bir döviz kaynağı olabilir.

Daha fazla ihracat için iki önemli tedbir alanı görünüyor. Bunlardan ilki AET ile ilişkiler, ikincisi de yabancı sermaye yatırımlarıdır. Türkiye - AET ilişkileri yararsız polemikler yerine, tarafların çıkarlarını dengeleyen gerçekçi bir çevrede ele alınırsa, ihracat için yepyeni ufuklar açılabilir. Yabancı sermaye yatırımları açısından da benzer durum geçerlidir. İleri teknoloji getiren ve sanayi ürünleri ihracatına dönük yabancı yatırımlarda ülkemiz için zarar değil yarar vardır. Kaybımız yalnız döviz kaybı değildir. Dünyadaki gelişmelerden kendimizi tecrid etmek ve içe dönük yaşamak gibi önemli bir sakınca da giderek güçlenmektedir.

2. Sosyal Sorunlar:

Bu sorunları da iki grupta toplayacağım. En önemli sorun şüphesiz eğitimidir. Bilindiği gibi, kalkınma ile eğitim arasında dolaysız ilişki vardır. Makine, teçhizat ve mali kaynak sağlanmanın kolaylığına karşılık iyi eğitim görmüş bir millet hedefine ulaşmak daha güçtür veya hiç değilse zaman gerektirmektedir.

Eğitimde başlıca iki boşluk vardır. İlk boşluk sayısal (kantitatif) dir. % 50 okur-yazarlık oranı olan ülkemizde sayısal yetersizliği yenmek zorundayız. İkinci boşluk niteliksel (kalitatif) dir. Kullanılamayacak ve kısa zamanda unutulacak ansiklopedik bilgiler yüklenmiş kuşakların kalkınmaya yararlı katkılarda bulunmaları kolay değildir. Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşmamız için genç kuşaklara sağlam kültür, muhakeme gücü ve hem kendilerine, hem topluma yararlı bilgi verilmesi şarttır.

İkinci önemli sorun işsizliktir. Tarım, ormancılık, turizm ve benzeri sektörler büyük önem taşımalarına rağmen işsizliği yenebilecek potansiyele sahip değildirler. Bunun dünyada bilinen tek çözümü, hızla sanayileşmektir. Nüfusu 43 milyona yaklaşan Türkiye için bu çözüm özellikle geçerlidir. Her iki açıdan da bu çözüm için gerekli ön şart, yol, su, eğitim, bayındırlık ve enerji alt yapı yatırımlarıdır.

3. Siyasal Sorunlar :

İlk göze çarpan özellik, anarşinin karşılaştığı zayıf dirençtir. Yanılmıyorsam, toplum olarak anarşiyi kanıksamış hale geldik. Bunun çok tehlikeli bir durum olduğu ve gerek kamu yönetiminin, gerek toplumun anarşiyi önlemek için her türlü çabayı göstermesi lazım geldiği açıkça görülüyor.

Bir başka sorun, çalışma barışının zedelenmesidir. İş Kanunundaki boşluklardan da kaynaklanan bu durum, ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan birçok problemler yaratmaktadır. Taraflar için adil çözümler getiren yasal düzenlemeler kesin ihtiyaç haline gelmiştir.

Değınmeden geçemeyeceğım bir konu, idari reform zorunludur. Kamu idaresi, kamu yararı ilkesinden uzaklaşmış, hayale sığmaz kırtasiyeciliklere boğulmuş ve kalkınma yerine "negatif kontrolleri" hedef ve görev saymış bir ortama gelmiştir. Görevler, belirsizleşmiş ve sorumluluk genellikle kollektifleştirilmiştir. Bazı kamu hizmetleri politize olmuş ve siyasal partilerin görüş, düşünce ve tercihleri, kanunların yerini almıştır. Bu nedenle, gerek idari reformu, gerek kamu idaresinin tarafsızlığını gerçekleştirmek gibi iki yönlü bir sorunun çözümü gerekmektedir.

Bir diğer konu dış politikamızdır. Dış politika, iktisadi, askeri, ticari, kültürel v.d. politikaların bir muhassalası olarak formüle edilebileceğine göre, bunlardan mücerret bir biçimde görülemez. Bu nedenle, dış politika uygulamalarının, diğer milli politikalarla uyumlu sonuç verip vermediğinin veya milli politikaları olumsuz etkileyip etkilemediğinin de göz önüne alınması gerekmektedir.

SANAYİLEŞME VE ENERJİ

Doç. Dr. İbrahim Kavrak
Boğaziçi Üniversitesi

Sanayileşme

Türkiye'nin Sanayileşme süreci incelendiğinde gözlenen özellikler şunlardır;

- Yatırımların ve üretimin döviz gereği giderek artmaktadır
- Temel ve ara mallar istenen miktarda üretilmemektedir.
- Sanayileşme hızı öngörülen oranın altında kalmaktadır.
- Ulusal teknoloji düzeyi arzu edilen hızda gelişmemektedir.

Sanayileşmenin rasyonel kriterlere dayandırılmaması bu olumsuz sonuçların başlıca nedenidir. Yeni bir yaklaşım aşağıda sunulmaktadır.

Üretim, başlıca dört unsurun biraraya getirilmesi ile gerçekleştirilebilir; sermaye (S), emek (E), hammadde (H) ve enerji (J). Üretilen ürüne ve kullanılan yöntemle ilgili olarak yaratılan katma değere (KD) göre sağlıklı sanayileşmenin ve stabilitenin başlıca koşullarından biri de , bu oranların mevcut kaynaklarla uyumlu olmasıdır.

Türkiye'de en bol kaynaklar sırasıyla (kabaca): 1. Emek 2. Hammadde 3. Enerji 4. Sermaye'dir. Oysa sanayimiz giderek sermaye ve enerji-yoğun ürün ve üretim metodlarına yönelmektedir. Bu eğilimlerin değiştirilerek yukarıda söz edilen sonuçlardan uzaklaşmak için

1. Türkiye'nin gerçek potansiyeli mümkün olduğu kadar sağlıklı bir şekilde saptanmalı;
2. Sanayi kolları için KD/S; KD/J; KD/H; KD/E değerleri hesaplanmalı;
3. İç piyasanın tüketim ihtiyaçları ve ihracat olanakları incelenmeli;
4. Bu bulgular ışığında ulusal kalkınmayı hızlandıracak ve yurtiçi tüketimi ahenk içinde arttıracak bir sanayileşme stratejisi oluşturulmalıdır.

Enerji

Çok kısa bir özetlemeyle Türkiye'nin enerji sorunlarının nedenleri aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- Türkiye'nin enerji politikası ve stratejisi yoktur. Kararlar kısa dönem önlemlerinden öteye gitmemektedir.
- Orta dönem yatırımları bazen geciktirilmekte, bazen de hiç başlatılmamaktadır.

- Tüketilen enerji türlerinin oransal dağılımı Türkiye'nin doğal kaynakları ile adeta ters oranda olmaktadır.
- Enerji kullanımında israfı önleyecek tedbirler alınmamıştır.

Bu sektörün sorunlarını çözümlmeye yönelik karar ve önlemler: kısa (birkaç yıl), orta (on-yirmi yıl) ve uzun (yirmi yıldan fazla) dönemleri içermelidir. Kısa dönemde ancak tasarruf önlemleri geçerli olabilir. Orta dönemde doğal kaynaklar değerlendirilerek üretim-iletim tesisleri gerçekleştirilebilir. Uzun dönemde ise, sanayileşme sürecini ve toplumsal yaşamı etkileyebilecek gelişme yönlendirilebilir. Her üç dönemde varılmak istenen sonuçlara ulaşmak için de bir an önce:

- A. Doğal kaynaklarımız değerlendirilmeli ve dünyadaki gelişmelerin ışığında bir enerji stratejisi saptanmalı;
- B. Enerji ile gerçekleştirilen fonksiyonları en az etkileyecek tasarruf tedbirleri saptanmalı;
- C. Orta ve uzun dönem uygulamalarının gerektirdiği örgütlenme, eğitim ve kamuyu bilinçlendirme faaliyetlerine geçilmelidir.

Bu genel öneriler ve bugüne kadar yapılmış olan bilimsel araştırmalar ışığında özellikle:

1. Birincil kaynak olarak kömür-linyit üretim ve kullanımına öncelik verilerek petrol tasarruf edilmeli;
2. Elektrik üretimi için hidrolik santral yapımına derhal ve bütün olanaklarla girişilmeli;
3. Konutlarda ısı kaybını ortalama yarıya indirecek standartlarla ilgili yasa ve yönetmelikler çıkarılmalı;
4. Ulaşımda deniz ve demiryolu taşımacılığına yönelinmeli, kentlerde otobüs sayısı hızla arttırılmalı;
5. Sanayileşmede enerji yoğun ürün ve proseslerden kaçınılmalı;
6. Sanayi bölgelerinde hem elektrik hem de ısı üreten merkezi enerji sistemlerine geçilmeli;
7. Sıcak su temini ve kabilse ısınma için güneş enerjisi kullanımı teşvik edilmelidir.

TRAKTÖR SANAYİİ ÖRNEĞİ

Halil Kaya
Türk Traktör ve Mak. A.Ş.

1978 yılına girerken, seçim çekişmeleri ile geçen 1977 yılındaki ve geçmişteki hatalardan ders almak zorunluluğundayız.

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru, ekonomik kriz, iş alanlarındaki verimsizlik, toplumda yaratılan güvensizlik duyguları; yurt yararının gerektirdiği ulusal birliğin yokluğu, tabanın görüş ve düşüncelerine uygun bir yönetimin sürdürülmemesi, Türkiye'nin temel sorunlarının başında yer almaktadır. Bazı partilerin, politikacıların, millet meclisi üyelerinin tutum ve davranışları ve yönetimde merkezîyetçilik ve politikanın etken olması, yukarıda sayılan önemli konuların nedenleridir. Partilerimizin biraraya gelerek bu sorunlara çözüm yolları araması gerekirken bunun tam tersi yapılmaktadır. Partiler gerçekleri dile getirme yerine, birbirlerini kötüleme ve birbirlerine çatma yönünde yarış yapar duruma girmişlerdir.

Bazı politikacı ve millet meclisi üyelerinin sıra ile, toplum yararına birinci derecede, parti yararına ikinci derecede ve kişisel çıkarlara üçüncü derecede önem vermemeleri ve yöneticilerin merkezîyetçiliği bırakıp işleri uzmanlara yaptırma yoluna gitmemeleri, yalnız devlet kuruluşlarında değil, her iş alanında çalışanları, işlerinde daha başarılı olma yolları arayarak verimi arttırma çabasında bulunma yerine, politikacılara yararlanmaya zorlamaktadır. Bu yüzden iş hayatındaki verimsizlik ve üretim düşmesi sürüp gidecek ve sonunda toplumda doğan yoksulluk ve açlık korkulu kargaşaların çıkmasına yol açacaktır.

Bir cümle ile ifade etmek gerekirse, Türk toplumu 1978 yılına bozuk bir moral ile girmektedir. Bu durumda iş adamlarına düşen görev, aralarında işbirliği yaparak türlü kuruluşlar, partiler, yöneticiler, Büyük Millet Meclisi, basın, ve öğretim kuruluşları ile sıkı ilişkiler kurarak gerçekleri sergilemede yoğun bir çalışmaya girmek ve bilhassa ilgililerin ve partilerin asgari müştereklerde birleşmelerini sağlamaya çalışmaktır.

Sanayimizin Durumu :

1977 yılında sanayimiz de ciddi bir sınav vermektedir. Şubat ayından beri transferlerin yapılmaması nedeni ile ortaya çıkan ham madde sıkıntısına, elektriklerin kesilmesiyle, enerji sıkıntısı da eklenmiştir. Bu önemli sıkıntılara rağmen Türkiye 1977 yılında sanayi ürünü bulmakta fazla zorluklarla karşılaşmadı ise, bunu sanayicilerimizin üstün gayretlerine borçluyuz.

Türk Sanayii, bürokratik ve politik engellemelere rağmen bugünkü duruma gelmiştir. Daha ileri gitmek için çaba gösteren müteşebbislere yardımcı olmak hepimizin görevi olmalıdır. Türk Sanayii, bir taraftan sendikal, bürokratik ve politik iç engellerle uğraşırken, öte yandan Avrupa ortak pazarına katılmayı da dikkate almak zorunludur. Kalite ve dış pazar rekabetine şimdiden hazırlanmak durumundadır. Devlet yardımları ihracata yönelik türdeki sanayiye kaydırılmalıdır.

Türk Sanayiinin ilerlemesini sürdürerek gelişmiş ülkeler arasına katılabilmek için duygusallığa kapılmadan yabancı sermayeden ve teknoloji den yurt çıkarları doğrultusunda yararlanmaya önem vermek gerekir. Beyin gücünü önleyici yöntemler de getirilmelidir.

Kendi iş alanım olan traktör sanayii, artan talebi karşılama sorumluluğunu zamanında idrak etmiş bulunmaktadır. Son birkaç yıllık uygulamalar göstermiştir ki serbest bırakılan komple traktör ithaline ve gümrük muafiyetine rağmen çiftçimiz yerli traktörü ithal malına tercih etmiştir. Şayet gelişmesi, politik engellerle geciktirilmese idi, bugün Türkiye dış pazarlara açılmış bir traktör sanayiine kavuşmuş olacaktı.

Yurdumuzda traktör yapan 5 fabrika bulunmaktadır. Bu rakam yeterlidir. Bir sanayii kolunda tekelleşme ne kadar zararlı ise, firma ve marka enflasyonu da o kadar zararlıdır.

Türkiye'de ilk traktör fabrikası 1954 yılında kurulmuştur. 1964 başlarına kadar kuruluş ve tecrübe dönemi geçiren traktör fabrikaları daha sonra, iç piyasadaki talebe paralel olarak hızla gelişmiştir. 1973 yılında yeterli tecrübe ve bilgiye sahip iki büyük firma dışa bağılıktan kurtulmayı sağlayacak nitelikteki genişleme ve gelişme projelerini hükümete vermişlerdir. Türk Traktör Fabrikasının 1973 yılında hazırladığı proje 30 bin traktör ve 60 bin dizel motoru yapımını öngörüyordu. Ayrıca üretimin yüzde 25'ini ihraç garantisi de bulunuyordu. Aradan dört yıl geçmesine rağmen Devlet kuruluşları işi elan olumlu bir sonuca bağlamamıştır. Türk Traktör fabrikasının 30 bin traktör yapımını öngören projesi tasdik edilmeyince Türkiye daha çok traktör ithal etmek zorunluğunda kaldı. Genişleme projelerinin tasdik edilmeyişinin yurdumuza zararı yalnız döviz kaybı olsaydı teselli bulabilirdik, fakat projelerin gerçekleşmemesi 50 bin kişilik yeni iş gücü kaybına da neden oldu.

Türk iş adamları, bir taraftan politikacıların olumsuz baskıları, diğer taraftan ideolojik ve sendika rekabetinden doğan sendikal baskı ile ekonomik dalgalanmaların etkisi altında bunalmış olabilirler. Çalışmaların verimli olmasındaki etkenlerin en önemlilerinden biri, hatta başlıcası işçi işveren ilişkileridir. Bu konuda işverene düşen temel görev, iş yerinde veya yerlerinde bir aile havası yaratacak çarelere, davranış ve tutumlara ağırlık vermektir. Kanımızca başarıya ödül vermek, kaliteye önem vermek, merkezîyetçilikten uzak kalıp uzmanlara görevlerinde gereken yetki ve sorumluluğu vermek, iş yerinde aile havası yaratacak faktörler arasında yer alır.

Bu karanlık tabloya rağmen politikacılar, aydınlar ve iş aleminin samimi işbirlikleri ile 1978 ve onu izleyen yılların yurdumuz için daha parlak olacağı inancımı belirtmek isterim.

ÇAĞDAŞLAŞMA VE GELİŞME

Prof. Dr. Suna Kili
Boğaziçi Üniversitesi

Gelişmenin, çağdaşlaşmanın, toplumsal değişimin yarattığı sorunlar arasında seçim yapmak, bu sorunlardan birine öncelik tanımak gerçekçi bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Çünkü bu sorunlar büyük ölçüde gelişme, çağdaşlaşma, toplumsal değişim sürecindeki toplumların iç gelişmelerinden, dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlardan birine öncelik tanıyarak, onu çözümlmek diğer sorunların çözümünü bir ölçüde kolaylaştırabileceği gibi güçleştirip yeni sorunlar da ortaya çıkarabilir.

Türkiye'nin sorunları da kaynakları, nitelikleri yönünden gelişmenin, çağdaşlaşmanın, toplumsal değişimin yarattığı sorunlardır.

Türk ekonomisinin, sanayiinin, milli gelir azlığının, bu gelirin dağılımındaki adaletsizliğin, enerji sıkıntısının, bölgeler ve kesimler arası dengesizliğin, dış alımlarla dış satımlar arasındaki büyük farkın, toplumdaki kargaşa ve çatışmanın, can ve mal güvensizliğinin kaynağındaki ana neden, gelişmiş, çağdaş bir toplum olamamızdır. Gerçi gelişmiş, sanayileşmiş çağdaş toplumların da sorunları vardır. Fakat onların sorunları kaynak ve nitelik yönünden ayrı özellikler taşımaktadır. Çözümleri ise sorunların nedeni belirlenmek suretiyle daha kolay, daha kısa süreli olmaktadır. Bu düzeye erişememiş toplumlarda sorunların çözümü çok daha güç, çok daha uzun süreli, çok daha radikal ve sürekli çabalar gerektirmektedir.

Yüzeysel bir yaklaşımla sorunlar ele alındığında, her sorun hangi kesim için daha güncel, daha ivedi ise sanılır ki o sorun öncelikle çözüme bağlanırsa, toplumda bir rahatlama olacak, diğer sorunlar daha kolay ve kısa sürede çözümlenebilecektir. Bu yanlış bir yaklaşım biçimidir.

Örneğin bugün Türkiye'de fabrikasını çalıştıracak ya da yeni bir yatırıma gidecek sanayici için en önemli sorun sanayileşmiş ülkelerden gelen girdi karşılıklarının döviz olarak bekletilmeksizin transferinin sağlanmasıdır. Bu sağlandığı zaman ise, bir başka sorun gündemin ön sırasına geçecek, bu defa de enerji sıkıntısının giderilmesi en önemli sorun olacaktır.

Kamu personeli için, başdöndürücü bir hızla artan fiyatlar karşısında en önemli sorun maaş katsayısının yükseltilmesi, rahat bir geçim olanağı yaratılmasıdır. Tüm ücretliler asgari ücretin, geçim indiriminin yükseltilmesini, vergi yüklerinin hafifletilmesini en önemli sorun saymaktadır.

Tüketici yaşamını sürdürmek için alacağı maddelerin düşük fiyatla satılmasını ister. Onun için en önemli sorun budur. Üreticinin sorunu ise daha yüksek bir taban fiyatla ürün satmaktır. Halbuki bu iki sorun çelişen isteklerdir.

Bütün bu sorunlar içinde herkesin, her kesimin ortaklaşa paylaşabildiği, üzerine eğildiği daha da önemli bir sorun yok mudur? Elbette

vardır, bu da can güvenliği sorunudur. Siyasal, adı hangi türden olursa olsun, son yıllarda ürkütücü boyutlara ulaşan cinayetler toplumun her kesiminde üzerinde durulan en önemli sorun haline gelmiştir. Çünkü haklar arasında en kutsal, en önde gelen hak yaşamak hakkıdır. Bir insanın can güvenliği yoksa, o insana ekonomik, sosyal, siyasal haklardan bahsetmenin anlamı kalmaz. Onun içindir ki can güvenliği Türk toplumunun önde gelen sorunu olmuştur. Fakat aslında temele inildiğinde görülecektir ki can güvenliği sorunu da gelişmiş, çağdaşlaşmış bir toplum olamamaktan doğmaktadır.

Sorun; gelişme, çağdaş olma sorunudur. Çağdaş olmak ise, toplumun bütün kesim ve bireyleriyle ulusal kimlik bilincine varması; anayasal özgürlükçü sistemin bütünü ile benimsenmesi; yetki, hak ve sorumlulukların meşruiyetinin kurumlar ve bireylerce tanınması; toplum kesimlerinin örgütlenerek toplumsal dengenin yaratılması; devletin üstlendiği sosyal, ekonomik, siyasal görevleri etkin bir şekilde yürütüp milli gelir ve refahı insan onuruna yaraşan bir yaşamın gerçekleştirileceği düzeye ulaştırması ve bu gelirin hakça dağılımını sağlayarak iç barışı düzenlemesidir.

Türk toplumu henüz bu düzeye ulaşamamıştır. Ulaşamadığı için de iç çelişkiler bir yığın sorun yaratmaktadır. Çağdaş, gelişmiş bir toplum düzeyine erişinceye kadar da bu sorunlar birbirini izleyecektir.

Gelişen, çağdaşlaşmakta olan toplumlar, o toplumun iç çelişkilerinin yarattığı sorunlardan ürkmemelidir. Yeter ki çağdaşlaşma, gelişme sürecinde alınan önlemler, çıkarılan yasalar ve bunların uygulamaları gelişmeyi, çağdaşlaşmayı önleyici, yavaşlatıcı nitelikte olmasın. Sanırız ki Türk toplumunda bugünkü asıl sorun, alınan önlem, karar ve girişilen uygulamaların çağdaşlaşmayı, gelişmeyi hızlandırıcı değil, yavaşlatıcı, hatta durdurucu, geriletici nitelikte olmalarının yarattığı sorundur.

Sorun bu olunca, getirilecek öneri ve çözümde onun içinde saklıdır. Siyasal partiler, siyasal iktidarlar, anayasal kuruluşlar ve bunların yanında ekonomik, toplumsal yönden etkin ve güçlü durumdaki kesimler toplumsal faydayı, toplum yararını ön planda tutarak çağdaşlaşmayı, gelişmeyi hızlandırıcı bir çabayı benimsemeli, o nitelikte girişimlerde bulunmalı, önlemler almalıdırlar.

Türk toplumunun gelişme çizgisi bellidir. Varılması amaçlanan hedef, Mustafa Kemal'in gösterdiği "çağdaş uygarlık düzeyi"dir. Bu gelişme yönüne ters düşen girişimler, uygulamalar, önlemler bunalımları önlemekten çok, daha da çoğaltacak, soruları daha da ağırlaştıracaktır.

MEMUR OLMAK YA DA OLMAMAK

Rahmi Koç
Koç Holding A.Ş.

Osmanlılar zamanında memuriyet, iyi ailelerin iyi tahsil görmüş çocuklarının intisab ettiği durummuş. Kendine göre bir havası, bir stili, bir edası varmış. Oysaki bugün memuriyet gün geçtikçe prestijini kaybetmekte, memur olmaya özenenler azalmakta, kafası işleyen ve dinamizmi olan memurlar da yavaş yavaş devlet mekanizmasını terk etmektedirler.

Devlet memuru dediğim zaman, bakan hariç, müsteşar dahil, odacıya kadar olan zinciri kasdetmekteyim. Nasıl ki, özel sektörde de insan faktörü bir numaralı katkıdır ve muvaffakiyetle, muvaffak olmamakta en büyük rolü oynar, devlet mekanizmasının da pürüzsüz çalışmasında devlet memuru dediğimiz kimselerin büyük rolü vardır.

Politika ve stratejimiz ne olursa olsun, görüşümüz ne kadar liberal, tutumumuz ne kadar demokratik bulunursa bulunsun, yine işi götürecek, işi yapacak memurdur. Üzülerek görüyorum ki, memur deyimi altında toplanan insanlarla, özel sektör tabirine uyan insanlar arasında farklılık gitgide artmaktadır. O kadar ki, muayyen sene memurluk yapmış bir kimsenin özel sektör dünyasında muvaffakiyet şansı, hemen hemen hiç kalmamaktadır. Kalsa bile kısıtlıdır.

Dolayısıyla, personel rejimi, kanımca, özel sektörde olduğu gibi devletin de bir numaralı sorunu olmak lazım gelir. Bu nedenle devlet uğruna ömrünü geçirenlerin, devlet dairelerinde kafa eskitip dirsek çürütenlerin, çeşitli bakımlardan (ücret, prim, çevre, iş güvenliği) çalışma şartlarının modern esasa uydurulması gerekir. Köhne bir devlet memuru modern bir Türkiye için en büyük bir ayak bağıdır. Özel sektör kendine göre tatbik ettiği personel rejimini gelişen şartlara uydurmuştur. Fakat kamu kesiminde böyle bir durum mevcut olduğu söylenemez.

Personel rejimi ile ilgili olarak şu temel ilkeyi benimsemeliyiz. Memleketteki vasıflı elemanların kamu kesiminde de şevkle, mali ve fiziki rahatlıkla ve güvence içinde, rahatlıkla karar alabilecek bir ortamın yaratılarak geliştirilmeleri.

Bu durum ise :

- a) Ücret ve prim,
- b) Sosyal güvence,
- c) İdari güvence,
- d) İleriye ait fırsatlar (terfiler)

ile ilgili açık ve rasyonel politikaların devletçe tesisi demektir.

Kabiliyetli elemanların devlete intisab etmesi, bu kabiliyetlerini ve vasıflarını devlet hizmetine yöneltmeleri, hem kamu, hem de özel sektör işlerinin daha iyi gitmesine yol açar. İyi işleyen kamu sektörü özel sektöre daha da yararlı olur. Bu elemanlara kıskanılma-

dan verilecek tatmin edici ücretler, yapılan devlet yatırımlarının daha rantabl çalıştırılmasından dolayı daha çabuk geri dönüşebilir.

Bugün birinci sınıf bir devlet memurunun eline geçen aylık paranın, özel kesimde çalışan bir ustabaşı hatta bir esnafı mukayesesı şaşırtıcı sonuçlar vermektedir. Öyle durumlar vardır ki koridoru bekleyen odacı, makamına kurulmuş amirine yakın, yahut eşit ücret almaktadır. Hele özel sektörle mukayese edildiğinde nisbetsizlik daha da bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Mesela, Londra'da yayınlanan Guardian gazetesinin bir nüshası İngiltere'de 1974 senesinde geçerli aşağıdaki ücretleri yayınlamakta ve bunlara İşçi Partisi tarafından % 15 değil, % 8 zam kabul edilebileceğini bildirmektedir.

	<u>TL (Yıllık)</u>
ÜST KADEME DEVLET MEMURLARI	
Kabine Müsteşarı	563.000
Daimi Müsteşar	530.000
Müsteşar Yard.	500.000
Müsteşar Muav.	350.000
Ordu Komutanları	530.000
Orgeneral	482.000
Tüm General	370.000
Tuğ General	303.000
Yük Mah. Reisi	620.000
Yargıtay Başk.	580.000
KAMU İŞLETMELERİ	
British Steel Co. Md.	912.000
Posta İdaresi Md.	750.000
NCB/Kömür İdaresi Md.	750.000
Elektrik İdaresi Md.	685.000
Milli Nakliye Şkt. Md.	646.000
Sivil Havacılık Teş. Md.	414.000
Bölge Elektrik Şkt. Md.	571.000

Tabiatıyla, Türkiye İngiltere değildir. Her ne kadar İngiltere'nin mali gücü azalmış ise de. Ama şuna da işaret etmek isterim ki, Osmanlı İmparatorluğunun son Evkaf Nazırının maaşı 100 altın civarındaydı. Dolayısıyla, ücretler, kanımca, kalifiye elemanların devlete çekilebilmesi için ele alınması lazım gelen en mühim konudur. Fakat personel rejiminin kapsaması lazım gelen diğer hususlar da vardır.

Güvence Meselesi - Devletin bel kemiğini teşkil eden idareci sınıfının da, milletvekili, yargıç, asker sınıfı gibi Anayasaya kadar giden ayrı bir kanunlar manzumesi ile terfi, ücret ve tayin işlerinin de güvence altına alınması bir zaruret haline gelmiştir. Bu insanların politika mıknaatısının çekici ve itici sahasından kurtarılması gerekir.

Bir inceleme göstermiştir ki, Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) genel müdürlerinin iş başında kalış süreleri ortalama 11 aydır. Bunun 6 ay kalanı da vardır, 22 ay kalanı da. Fakat bu zamanlar dahi işe karar verecek kadar nüfuz etmeye yetmemektedir. Hele, vasatı ömrünün 11 ay olacağını bilen bir KİT genel müdürünün, ruh halini, problemlere yaklaşma derecesini siz tahmin ediniz.

Şayet seçim kanunumuzda esaslı bir değişiklik olmazsa ve Türkiye'de demokrasi kalırsa, memleket koalisyon hükümetleriyle idare edilecek demektir. Bu da, politik dalgalanmaların üst kademe memurlarına devamlı etkisi altında tutacağını hesap edersek ve bunların devamlı yer değiştirmeleri halinde yıllık program ve planlara göre hiçbir iş yapılamayacak demektir.

O kadar hazindir ki, bir hafta için bakan olan bir politikacı, on yıldır işini başarıyla yürüten bir genel müdürü, rahatlıkla ve sebep-siz olarak işinden alabilmektedir. Böyle durumlar ve yetkiler oldukça karar alma mekanizması hiçbir zaman çalışmaz. Mutlaka, müsteşar dahil, devlet mekanizmasına bir cayro-sistem getirilmeli, etraf ne kadar sallanırsa sallansın, onlar bu dalgalarda düz durabilmelidirler.

BİR DE MADALYONUN DİĞER BİR YÜZÜ VARDIR.

Devlet dairelerindeki pozisyonlar koalisyon ortaklarının bakanlıklara taksim ettikleri nisbette parselasyona uğramıştır. İyi komando olduğu için, yahut 5 vakit namaz kıldığından, veya parti başkanına yakınlığından, bazen de seçimde kazanamadığından bir takım kimseler, bir takım sorumlu mevkilere getirilmişlerdir.

Bunlar, hele son zamanlarda, kanun, nizam, intizam, teamül, hiçbir şeye uymaksızın yok demektedirler, olmaz demektedirler. Bunu yapamazsınız diye önümüze geçerler. Aynı kararname uzun zaman imzalanmadığı için, aynı masada oturan üç memur tarafından ayrı ayrı şekilde yorumlanmaktadır. Yabancı sermaye kanunu memurun bağlı olduğu partinin görüşüne göre muamele görmektedir. İş yapmak için çok uğraşırsanız, karşınıza çeşitli engeller çıkar, bazen olur bazen olmaz.

Bugün memura atmadığı bir imza için, yapmadığı bir işten dolayı, yahut keyfi bir karar neticesi, bir kuruluşa veya bu memlekete verdiği zararın hesabı sorulmamaktadır. Aksine bir karar verip de mazallah, yanlış çıktı mı, yahut bir basın organı mutabık kalmadı mı, adamın başında boza pişirilmektedir ve işinden olmaktadır.

Bir takım memurlarda bir kompleks meydana gelmiştir. Randevu vermek, verdiği randevuya sadık kalmamak, yahut da saatlerce bekletmek. Bundan adeta haz duyan Sayın memurlarımız vardır. Basit bir iş için 10 defa Ankara'ya gitmek artık olağan sayılmaktadır. Kraldan ziyade kral olanlar da meydana çıkmıştır.

Bir mamulün % 98'ini yaptığımız halde, niçin % 100 değil diye sual yağmuruna tutulmuşuzdur. 1960 devriminin bir neticesi olarak hiçbir memur bugün mesuliyet almamaktadır. Dolayısıyla, talepler her zaman bir üst makama, nihayet vekile getirilmek durumundadır. Vekilin de vakti yoktur.

Bürokrasi almış yürümüştür. Bir vekaletten, karşısında bulunan diğer bir genel müdürlüğe mektup bir haftada gitmektedir.

Kanaatimce, yukarıdaki problemler devletimizin en önemli sorunlarıdır. Bu sorunların üstesinden nasıl gelinir? Bu kolay bir iş değildir. Kanımca iyi çalışılırsa yarım nesil ile bir nesil ister (15-30 sene). Bütçemiz, adedi az, randımanı fazla memura medeni bir yaşam sürdürecektir parayı verebilecek niteliktedir. Hesabımıza göre 15 milyar ile bu problem çözülebilir. Kalitesiz ve randımansız bir memurun bu memlekete verdiği zarar hesap edilecek olursa 15 milyar lira önemsenmeyecek bir meblağ kalır. İş kısı karar verilmesindedir.

197
lel
ana
etm
se
list
çer

Tür
yav
nom
yap
anl
teş
ras
lar
vas

195
san
men
yar
mis

Dev
atl
gay
okc
set
le

Den
yoz
on

Ekc
ku
thr
ve
dar
ker
zan

Lis
mis
lül

1978 YILINA GİRERKEN TÜRKİYE

Ali Koçman
KOÇTUĞ Denizcilik ve Tic.A.Ş.

1978 yılına girerken Türkiye'nin sorunlarını acil çözüm bekleyen meseleler açısından ele alıp bu birikintiyi meydana getiren nedenleri bir analizden geçirmek bizi bugüne kadar yaptığımız bir hatayı tekrar etmek durumuyla başbaşa bırakır. Palyatif çözümler, yamalı bir elbise üzerindeki gerçek kumaşın ne olduğunu ortadan kaldıracak kadar üst üste gelmiştir. Her olayı cereyan ettiği zaman ve şartlar içinde değerlendirmeye mecburuz.

Türkiye'de ekonomi ve siyaset 1946'lardan sonra statik vasfını yavaş yavaş kaybeder ve gittikçe artan bir hızla dinamik vasıf kazanır. Ekonomide, kaynağı enflasyona dayanan kalkınma modelleri ve siyasette yapılmaması gerekenleri teşvik eden ve meşrulaştıran bir demokrasi anlayışı son 30 yılda Türk toplumunu en fazla etkileyen iki ana unsur teşkil eder. Bu iki unsur, ekonomide planlı devreye geçiş ve demokraside 1961 anayasasının getirdiği rejimi koruyucu ortaklık operasyonlarına rağmen olumsuz etkileriyle toplumun dokusunun ana motifi olma vasfını günümüze kadar sürdürür.

1950'lerden sonra çöşen köy ve köylünün sorunlarına eğilme politikası, sanayileştirilmek için uğraşılan büyük kentlere nüfus hücumunu önliye-memiş ve nihayet Almanya kapılarının açılmasından sonra kentte yaşayan sanayi işçisi, köyde yaşayan toprak emekçisi, Almanyada çalışan misafir işçi karışımı bir problem-insan tipi ortaya çıkmıştır.

Devlete egemen Anadolu kökenli politikacı ise temelde müşterek menfaatleri olan kent soylu kişilerle bütünleşememiş bu durum, karmaşık, gayesiz, kötümser, kendi olanakları fazlasına elvermediği için tüketim ekonomisine sözde karşı ve solculuğa topluma yararlı bir ekonomi siyaseti olarak değil, kendi kendini tatmin edici bir kurtarıcı göz-
le bakan bir kentli orta sınıf insanı yaratmıştır.

Demokrasiye geçişten sonra eğitim ve kültür politikasının tamamiyle yozlaştırılması ve ihmal edilmesi son 30 yılın en talihsiz ve fakat en tehlikeli sorunu olarak karşımıza çıkar.

Ekonomik kalkınmanın tercih edilmesi, tüketime alışmanın verdiği çöş-ku ve sanayileşmenin yavaş yavaş elle tutulur hale gelmesi eğitimi ihmal etmenin neye mâl olacağını şimdilerde bize göstermeye başlar ve faturasını önümüze koyar. Politikacı, dünyanın merkezini Ankara'dan ibaret sandığı için bu sorunları düşünmez ve eğilmez. Gör-güsüz kent soylu ile kültürsüz aydın sağ-sol itişmesini sürdürmeyi marifet zanneder.

Liseyi bitirememiş delikanlı Lenin okumayı, yurt dışında doktora yapmış yönetici Lenin okumamayı tercih eder. Eğitimsizlik, kültürsüz-lük Türkiye'yi dünyada tek başına bırakmıştır.

Ekonomik hayatın içerisindeyiz ama ben misali dışından almak istiyorum. 1950'lere doğru ve sonra Türk edebiyatı köye ve köylüye yöneldi. Tiyatro'da, sinema da dahi köy sorunu ilgi çekti konu oldu. Birden bıçak gibi kesildi bu yöneliş. Şimdi varsa yoksa büyük şehrin sorunları, insanları. Edebiyatımızın konusu bunlar oldu. Demek ki, köyün köylünün her meselesini hallettik, öyle mi? Bu kopukluğun nedeni kültür hayatımıza yön verecek aydının dahi kültürsüz olmasından ileri geliyor. Hemde kendini kurnaz zannederek...

Devlet nerede, diye başımız sıkışıp hakkımız yenince isyan ediyoruz. İmkan bulunca da başkasının bize yaptığı haksızlığı biz başkasına yapıyoruz. Günlük hayatta bir itiş kakış, kabaca bir hak arama devam edip gidiyor. Devletin yapması gerekene karşı çıkmak özgürlük oluyor. Suçlunun kahraman ve meşhur olma şansı sade vatandaşın gözünde büyüyor. Siyasete egemen olanı yıkmak için kullanılacak dinamit lokumları hep devletin temelinde yerleştiriliyor. Zannedersiniz ki devletin kendi bir siyasi parti. Ve herkes ona karşı.

Bu tablo çirkin ve ümitsiz bir görüntü vermektedir. Karamsar olmak için her şart mevcuttur. Tenkid etmek, olumlu yaklaşımlarda bulunmamak en kolay yoldur. Okuyucu, bunları bizde biliyoruz, ne yapmak lâzımdır onu söyle demek hakkını kendinde görür.

Birleştirici, yön verici tek ve mutlak kuvvet devlettir. Herşeyden önce DEVLETİN YENİDEN DEVLETLEŞTİRİLMESİ LAZIMDIR, Devletin içinde milyonlarca devletçik, kendi koşullarını, kendi bayrağını, kendi ekonomik gücünü kendi kendine yetmenin kafi nedeni zannediyor. Türkiye bugün bu görünümündedir.

Bunlar olup biterken akılcı, rasyonel çalışan, üretken, verimli, sanayileşmeye yönelik aşamaları sıçrayabilen, sosyal gelişmeyi o gelişmenin konusu olanlardan daha pratik kavrayan bir sınıf çıktı ortaya. Bu sınıfı, özel sektör mucizesinin yorulmaz savaşçıları teşkil ediyor. Yukarıdaki fena resmin düzeltimesinde ağır sorumluluk altına girmek mecburiyetindedir Türk özel sektörü. Devletin restorasyonu hatta yeniden kurulmasında görev almalıdır. Siyaset yoluyla hizmet kaçınılmaz hale gelmişse politikacı olacağız. Devletin hiç değilse kilit noktalarında mal veya hizmet üretmek için gerekirse askere gider gibi görev alıp memur olacağız.

Türkiye de ilk özel tiyatroyu, eğitim vakfını, fikir platformları için konferans hey'etlerini kuran siz değildiniz? Kültür hayatında, eğitimde, siyasette, dış politikada, maliyede, devletin kendi sahip olduğu ekonomik kuruluşların işletilmesinde atılım yapmak, görev almak, devlete sahip çıkmak bozuk düzenin onarılmasında işçilik yapmak gerekiyor. Kendi içinde bir öz eleştiri mekanizmasını çalıştırabilen, dış ilişkilerde, dünya da ülkesinin sesini duyuran bir özel sektör, bu sorunların da altından kalkmaya muvaffak olacaktır.

Vardiya saati çalmaktadır.

Haydi iş başına!

SİSTEM SORUNU

Prof.Dr. Onur Kumbaracıbaşı
Ankara İktisadi ve Ticari
İlimler Akademisi

Türk ekonomisinin temel sorunu, dış bağımlılığı aşırı ölçülere varmayan dengeli ve hızlı bir kalkınmanın veya bununla eş anlamlı varsayılabilir bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabileceğine göre, çözümün de bu makro amaca ulaşılabilir düzeyde aranması zorunludur. Başka bir deyişle, Türk ekonomisine yeni bir düzenleme ve sistem anlayışı getirilmesi gerekmektedir. Nitekim 1923 den beri uygulanan ekonomi politikası kısaca anımsanacak olursa, Türkiye'nin yeni bir sistem anlayışına bir ölçüde yaklaşabildiği dönemlerde başarılı sonuçlar aldığı, 1923 İzmir İktisat Kongresiyle simgeleşmiş olan doğrultuyu sürdürmek istediği dönemlerde ise, bu gün içinde bulunulana benzer krizlerle karşılaştığı görülecektir.

Örneğin 1923 de benimsenmiş olan ve ekonomik gelişmeyi özel sektörün dinamizmine ve çabasına terk eden kapitalist sistem anlayışı başarılı olamamıştır. Bu nedenle 1927 de Sanayi Teşvik Kanunu ile devlet özel kesimi destekleme gereksinimini duymuş, 1930 da ilk kez "devletçilik" ilkesi ortaya atılmış ve sonuçta 1933-38 yıllarını kapsayan ilk plan uygulamasıyla devletin liberal kapitalist düzene önemli ölçüde müdahalesi zorunlu görülmüştür. Sovyetler Birliği'nden sonra dünyada ilk kez Türkiye'nin gerçekleştirdiği bu plan uygulaması, özel sektöre öncelik tanıyan 1923 anlayışına yalnızca kısmen bir reddiye niteliğinde olmakla beraber, ülke koşulları ile daha uyumlu bir revizyon karakteri taşıdığı için, olumlu sonuçlar vermiştir. Bu nedenle de İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda gerçekleştirilmesi düşünülen 1947 planı hazırlanmıştır. Ancak bir yandan kapitülasyonların sona erdirildiği bir dönemde Marshall yardımı adı ile başlatılan ve zamanla genişletilen batı kaynaklı dış yardımlar, öte yandan iç politika da 1950'den sonra güç ve iktidar sahibi olan yeni ekonomik anlayış 1947 planının uygulanmasına olanak tanıyarak ekonomi politikasını 1923 çizgisine getirmeye özen göstermiştir. Ekonomiyi, Atatürk'ün başlattığı devletçilikten kurtararak "liberalleştirme" ye yönelik bu girişimler başarılı olmadığı gibi, sonuçta 1958 krizini ve onu izleyen 1960 devrimini yaratmıştır.

1958 krizi 1977 bunalımına son derece benzemesi açısından ilginçtir. O dönemde de sorun yüzeysel bir yaklaşımla aynen bu gün olduğu gibi bir "enflasyon" ve "dış ödeme açığı" problemi olarak değerlendirilmiş, çözüm olarak getirilen fiatların dondurulması, zamlar ve devalüasyon kararları ile ekonominin krizden çıkması beklenmiştir. Kapitalist uygulamanın henüz kapitalizm aşamasına gelememiş bir ekonomide yeniden denendiği ve böylece 1923'ün özel sektörü anlayışını canlandırmayı amaçlayan 1950-60 yılları yeni bir başarısızlık dönemini oluşturmuştur. 1963 den başlayarak yeniden "planlı döneme" geçilmiştir. Uygulaması sona ermiş bulunan üç beş yıllık kalkınma planının son ikisi (1968-72 ve 1973-77) yeniden özel girişimciliği ön plana alan ve fon aktarmaları ile onu kalkınmanın itici gücü durumuna getirmeyi amaçlayan uygulamalar getirmiştir. İsmi "karma ekonomi" de olsa

devletin fonksiyonunu sürekli olarak özel girişimi desteklemek biçiminde sınırlandırılmış görmek isteyen sistem anlayışı, 1968-77 dönemi ni de bu gün başarısızlığının kanıtı olan bir ekonomik krizle noktalamış bulunmaktadır. Türkiye koşullarını hiçe sayarak sürdürülen ve her kez aynı tür krizlerle sonuçlanan bu kısır döngünün temel nedeni, liberalizmi kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan ekonomik güçlerin siyasal iktidara son on yıl içinde yanlış bir kalkınma stratejisi dikte edebilmiş olmalarıdır. Bu temel yanlış, kalkınma hamlesine, pazar sorunu daha az, yatırımı daha hızlı ve ucuz olan tüketim sanayi ile başlanmış olmasıdır. Gerçi yatırım malları sanayine yönelik bir kalkınma stratejisinin süre, kapital ve pazar açısından getireceği sorunlar göz önünde bulundurularak başlangıçta uygulanamayacağı düşünülebilir. Ancak bu görüşler liberal-kapitalist öğretinin kendi mantığı içinde bile tutarlılık açısından savunulamaz. Çünkü tüketim sanayine verilen hız ve ağırlık bu gün Türk Ekonomisini kapitalasyonlar döneminden çok daha dışa bağımlı kılmış, savunulan ithalat ikamesi yerine ithalatı arttırmış ve kalkınma hızının gerçekleşti rildiği her yıl büyüyen bir dış açıkla karşı karşıya bırakılmıştır.

Türkiye 1977 krizinin çözümünü gene dış kredilerde, fiat istikrarını sağlayacağı umulan zamlarda ve devalüasyonda aramaktadır. Bu anlayış değişmediği sürece bugünkü önlemlerin gelecekteki daha ağır krizlerin hazırlayıcısı olacakları açıktır. Yapılması gereken, tekrar krize sokulmuş bulunan ekonomik gelişmenin sağlıklı bir ortama kavuşturulması amacıyla hiç olmazsa devleti özel kesimin uydusu olmaktan kurtaracak bir sistem revizyonunu gerçekleştirmek, uzun vadeli kalkınma stratejisinde şimdilik karlılığı daha düşük de gözükse, yatırım malları sanayine öncelik tanımak, etkinliği bilinçli olarak azaltılan DPT'ye işlerlik kazandırarak yeni bir "plansız dönemden" kaçınmaktır. Bunların gerçekleştirilmesi belki kısa sürede önceden biriktirilmiş sıkıntıları gidererek bunalımı hissedilir ölçüde azaltmaya yetmeyecektir. Dengesiz, adaletsiz ve dışa bağımlı bir "sözde tüketim toplumundan" gerçekten kalkınan tutarlı bir ekonomik yapıya geçiş, yani yeni bir sistem anlayışı, kuşkusuz özveriye gerektirecektir. Ama sahte bir kalkınmanın gereksiz acılarına bile katlanan bir toplumun bunu anlayışla karşılamaması düşünülemez.

Devalüasyon Sorunu

Türk Ekonomisinin yapısı gereği - ekonomi içi düzenleme kapitalist sistemin temel felsefesine bağımlı kılınmış olmasına karşın - dış ekonomik ilişkileri liberal olmaktan çok uzaktır. İthalat hemen tümüyle devletin denetiminde yürütülmekte, ihracat ise teşviklerle belli düzeyde tutulabilmektedir. Doğal dış ödeme dengesizliğinin sonucu olarak Uluslararası Para Anlaşmasının (Bretton-Woods) ve IMF'nin üyesi olan Türkiye parasını konvertibl yapma olanağından yoksundur. Bu nedenle anılan anlaşmaların 1944 ve 1945 den beri istisnai hükümlerinden yararlanmak zorundadır. Bu tür bir ekonomide, tamamen liberal dış ticaret rejimi uygulayan ülkeler açısından ödemeler denkliğini sağlayıcı bir araç niteliğindeki devalüasyonlar, teorik ve pratik

etkenlikten yoksundurlar. Nitekim aynı biçimde dış ticaretleri liberal olmayan sosyalist blok ülkelerinde devalüasyon uygulamalarına gidilmemektedir. Türkiye'de devalüasyonun ihracatı teşvik edici etkisi düşük kalmaya mahkumdur. Çünkü mevcut sanayiinin gereksiniminden doğan yarı mamul ve hammadde ithalatı ile, kalkınmanın sürekliliğini sağlayan yatırım malları ithalatından vazgeçmek veya bunları azaltmak olanaksızdır. Bu gerçek yalnızca devalüasyondan ötürü ithalatın pahalılaşması sonucunu doğurmaktadır.

Fiatlar arasındaki bağımlılık genel fiat düzeyinin ve sonuçta ihracat malları fiatlarının artmasına neden olmakta ve devalüasyon kendinden bekleneni, Türk ekonomisinin özel durumundan, yani ithalatı kısımasından ötürü, gene kendi etkisi ile yok etmektedir. Bu durumda Türkiye'de yapılan devalüasyonlardan yalnız ihracaatımızın yöneldiği dış ülkeler geçici bir süre için yararlanmaktadırlar. Bu nedenle IMF bu kez de yaptığı gibi, zaman zaman devalüasyon reçetesini sunabilmektedir. Türkiye Uluslararası Para Anlaşması ve IMF'den ayrılamayacak bir durumda düşünülmekte ise, o zaman hiç olmazsa "katlı kur" sistemine dönerek devalüasyonu kısmen uygulamak yolunu benimseyebilir. Katlı kur sistemi bir ölçüde devalüasyonun ihracatı arttırıcı etkisini yaratabileceği gibi, kısıtlanamayan ithalatın getireceği fiat artışlarını da engelliyebilecektir. Nitekim özellikle 1958-1970 yılları arasında bu yöntem ülkemizde denenmiş ve kötünün iyisi olarak olumlu sayılacak sonuçlar da vermiştir.

EKONOMİ POLİTİKASINDAKİ HATALAR VE TUTARSIZLIKLAR

Prof.Dr. Erol Manisalı
İ.Ü. İktisat Fakültesi

Ekonomik kaynakların yönlendirilmesi ile ilgili politika tercihleri ve uygulamalarındaki,

- 1- Tutarsızlıklar,
- 2- Kısa dönemi ön plana alan tercihler, uygulamalar,

Türkiye'nin ekonomik gelişmesi ile birlikte, sorunların da büyümesine yolaçmaktadır. II. Dünya Savaşından günümüze kadar geçen yıllar içinde Türk ekonomisi, iç ve dış olanakların ve potansiyelin altında bir gelişme göstermiştir. Öyle bir gelişme ki,

- Sınai üretim ve teknolojiye dışa bağımlılık giderek artmış ve artmaktadır,
- İşsizlik oranında azalma yerine artış meydana gelmiştir.
- Enerji açığı gittikçe genişlemektedir.
- Ekonomik yapı, "enflasyon doğurucu" bir özellik kazanmıştır,
- Dış ödemeler açığı süratle genişlemektedir.

Elde edilen iyimser büyüme hızının karşılığında, ekonomide görülen başlıca hastalıklar bunlar oldu.

Hastalıklara çözüm ararken, sonuçlar üzerinde durmak yerine, olayın nedenine inmemiz gerekir. Bize göre ana neden, yukarıda da belirttiğimiz gibi, uygulanan ekonomi politikaları arasındaki tutarsızlıklar ve sürekli olarak kısa dönemi içeren politika uygulamalarıdır.

Ekonomi politikasına yön veren ve uygulayanlar ise Parlamento ile Hükümetlerdir. Parlamento ekonomi ile ilgili kanunları, bütçe ve planı kabul eder, bunu yürüten ise Hükümetlerdir.

Uygulanan ekonomi politikalarının, Türk ekonomisini sanayide olsun, tarımda olsun hizmet kesimlerinde olsun, "sağlıklı bir üretim yapısına" dönüştürmesi yönünde olması gerekir idi. Ekonomi politikalarının da böyle bir yönlendirme, sınırlı ölçüler içinde yapılabilmıştır.

Türkiye oturmuş, işleyen, gelişmiş bir ekonomik yapıya sahip değildir. Gelişme durumunda, marjinal değişmelerin hızlı olduğu tipik bir ülkedir. Kamu kesiminde olsun, özel kesimde olsun, "belirli bir ekonomi politikasına göre yönlendirmeden kendi halinde bir gidiş içinde "bırakılamazlar. Oysa Türk Ekonomisinde, genellikle kısa vadeli tercihlere göre belirlenmiş, istikrarsız bir gidiş vardır.

Ekonomi politikasını belirliyen "dolaylı araçlar" çok kötü ve yetersiz kullanılmaktadır.

- a) Vergi Politikası,
- b) Para ve kredi politikası,
- c) Fiyat politikası,
- d) Dış ticaret politikası,

Türk ekonomisini, sağlıklı ve istikrarlı bir gidişe oturtacak şekilde kullanılamamaktadır. Örnek vermek gerekir ise, 1977 için en gerekli olan vergi önlemleri alınmamış, alınamamaktadır. Alınabilecek kaynaklar da bellidir. Konunun uzmanları, ne yönde bir değişiklik yapılması gerektiğini de bilmektedirler. Fakat politikanın saptanması ve uygulanması konusunda sonuç alınamamaktadır. Aynı şey para ve kredi politikası için de belli idi. 1976 yılında Dünya ulusları istikrarı ön plana alırken Türkiye bunu yapamamıştır.

Doğrudan doğruya uygulanacak politikalar konusunda da tutarsızlıklar vardı. Kamu kesimi ve K.İ.T. ile ilgili sorunlar bellidir. Bunların çözümüne gidilmemiştir. Oysa enflasyon ve istikrarsızlıkta ana nedenlerden birisi budur.

Özellikle son yıllar içinde ekonomi "plan disiplinininden" tamamen uzaklaşmıştır. Halbuki planlı ekonomik kalkınmada ana hedef, "ekonomiyi bir disiplin içinde yönlendirmek, ekonomi politikaları arasındaki tutarsızlıkları ortadan kaldırmak ve uzun vadeli bir kalkınma içine girmektir".

Ekonomik kalkınma ile ilgili tercihler ve strateji belirlenmesi konusunda da önemli hatalar yapılmıştır. Planlarda gerçek anlamda endüstri toplumu olma amacı belirtilmiş, bu yolda sektörlerin gelişme hedefleri ortaya konmuş, buna karşılık Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Katma Protokol imzalanmıştır. Bu iki hedef arasındaki çelişkiyi her iktisatçı bilir. Fakat siyasal tercih ekonomiyi, iki farklı yöne iter duruma getirilmiştir.

Bütün bunlar bir gerçeği ortaya çıkarmaktadır; Ekonomik gelişme ve istikrar için yapılması gerekenler bilinmektedir, fakat yapılmamaktadır. Bizce bugün Türkiye'nin temel sorunu budur.

Parlamento, Hükümetler, işçi ve işverenler, kamuoyu oluşturulmasına katkıda bulunan üniversite, basın gibi güçler ekonomik kalkınmanın bilincine varmak ve bu yönde fedakarlık etmek zorundadır. Eğer bu "demokratik rejimin bedelidir" dersek, büyük yanılgıya düşmüş oluruz.

Gelişmiş toplumları az gelişmiş toplumlardan ayıran temel özellik, toplumsal bilinçlenme açısındandır. Eğer gelişmiş bir ekonomik yapıya ulaşmak istiyorsak bu bilinçlenmeyi de yaratmak, gerekli koşulları hazırlamak durumundayız. Parlemtosundan Üniversitesine, basınından işçi ve işverenlere kadar herkesin bu bilinçlenmeye katkıda bulunması gerekir.

1980'lerin Türkiye'sinde ekonomik sorunlara çözüm ararken ana sorunumuz "ekonomiyi geliştirici politikaları uygulayacak bir ortam yaratma" sorunudur. Ekonomik gelişme ve istikrar için neler yapılması gerektiği bilinmektedir.

Bunların uygulanmasını sağlayacak ortamın yaratılmasında ilk koşul ekonomide planlı kalkınma ilkesine dönüş ve ekonominin disiplin altına alınmasıdır. Parlamenter rejim ekonomik anarşiyi doğuran bir rejim değildir. Türkiye son 50 yıldır, ekonomik kalkınma felsefesini de çizmiştir. Karma-ekonomik yapı içinde kalkınma. Buna plan fikrini de eklersek, "karma-ekonomik yapı içinde planlı kalkınma" felsefesi ortaya çıkar.

Bugüne kadar yapılmış olan uygulamalardaki hatalar bu kalkınma felsefesinin geçersizliğini göstermez.

ÜÇ SORUN ÜÇ ÇÖZÜM

Prof.Dr. Şerif Mardin
Boğaziçi Üniversitesi

Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımlar arasında kültür bunalımının başta geldiğini söylemek yeni bir buluş sayılmaz. Fakat burada birbirinden ayrı incelediğimiz üç esaslı konunun da kültür başlığı içinde anlam kazandığını belirtmek bizde nadiren kullanılan bir yaklaşımdır. Ben, Türkiye için birinci derecede önemli saydığım üç konuyu kültür sorununun üç ayrı görüntüsü olarak inceleyerek bunlara somut çözüm arayacağım.

Sorunların birincisine en genel anlamda kültür sorunu diyebiliriz. İkincisi şiddet sorunu, üçüncüsü de kimlik sorunudur.

Kültür sorunumuzun en genel şekliyle ortaya çıkması hemen hiç bir düşünürümüzün gözünden kaçmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti bir yenileme hamlesinin ürünüydü ve bu yenileme kültür değişmesi yolundan gidilerek yapılacaktı. Seçilen bu yolun önemi şurada: çağdaşlaşma yolunda kullanılabilecek tek strateji bu değildir. Bir diğer strateji önce "altyapı" unsurlarına özel bir önem vermeğe yönelmek daha sonra kültürü değiştirmeye çalışmaktır. Çok zaman hangi stratejinin kullanılacağı devrimcinin dünya görüşüne bağlıdır. Kemalizmin görüşü, önce insanların düşünce yapısının değiştirilmesi gerektiği, çağdaşlaşmaya en önemli engellerin insanların zihinlerinde bulunduğu merkezindedir. Bu düşüncenin üretilmesinde dinin Osmanlı toplumunda oynadığına inanılan olumsuz etkinin yeri önemli olmuştur. Fakat, "kafa yapısı"nın değiştirilmesi için yola çıkılmadan önce düşünce yapısının neler kapsadığını iyi anlamak gerekir. Bir "dünya görüşü" yalnız insanın özü hakkında genel fikirleri içeremez. Örneğin, dinci görüş yalnız insanlara insan olarak bazı yasaklar koymaz. Bu düşüncenin çok daha ayrıntılı, günlük davranışını ailede, mahallede, ticaretle, adab-ı muâşeret anlayışında etkileyen yönleri vardır. Bunlar insanların bu konularda "doğru" olduğuna inandıkları davranışlarını şekillendirir. Bundan dolayı, din, insanla Allah arasında bir özel ilişki haline getirilirse dinin bu değişiklikten önce gördüğü fonksiyonları üstüne alacak bir düzenleyici kurallar bütününe ihtiyaç çıkar. Biz son elli yılda bu kurallar bütününe ortaya çıkaramadık. Böyle bir kurallar bütününe ortaya çıkarılması da bir iki satırlık bir cevapla oluşturulamaz. Gereken, önce sorunun varolduğunu kabul etmek ve ondan sonra ciddi ve bilimsel bir tartışma konusu yapmaktır. Somut öneriler bu araştırma ve tartışmalardan çıkacaktır.

Şiddet: Bir zorbalar ülkesinde yaşıyoruz. Ülkemizde istediğimizi zor kullanarak, şiddete başvurarak yaptırma artık olağan hale geldi. Onbeş yıl öncesine kadar konu bu kadar açıklıkla belirmemişti. Fakat günümüzde şiddet olayları gün geçtikçe hız kazanıyor. Bunun bir izahı siyasi planda yapılıyor: bu anlatıma göre şiddet siyasi partilerin günlük hayatımıza getirdiği bir yeniliktir. Zorba, kendi düşünce şeklini başkalarına zorla kabul ettirmek isteyen siyasi partidir. Şiddet olaylarının körüklenmesinin arkasında bazı siyasi partilerin çıkarı yatmaktadır.

Bu yaklaşımda bir hakikat payı olduğu açık. Fakat izahat, bu türden siyasal davranışın niçin bu kadar yaygın olduğunu anlatmıyor. Birçok ülkelerde siyasi parti mekanizması zorunlu olarak beraberinde zorbaca davranışları getirmiyor. Bundan dolayı şiddet eylemlerinin sebebini aradığımız zaman daha derin gitmek mecburiyetindeyiz. Önce "insanlık" idealimize bakalım. Bir zamanlar, iyi kötü, geleneksel bir çerçeveye sığan bir "insanlık" kavramımız vardı. Bunu ortadan kaldırdık. Bunun yanında, sosyal kurumlarımızı değiştirerek bunların amansızca insan öğüten mekanizmalar olmasına göz yumduk. İsteğimiz "büyümek"ti. Büyüdük. Yarattığımız "büyük" yapılarda toplum değerlerinden yoksun olmamız kendini daha iyi gösterdi. Bazı Fakültelerimizin uçsuz bucaksız koridorlarından ve sevilimsiz beton dershanelerinde simgelenen bu "büyük gelişmek" beklentisine "anti-hümanizma"mız eklenince pek tabii ki beklediklerini şiddete başvurarak almaya Yönelik bir kuşak yetişecekti.

Burada belki hemen somut bir öneri verebiliriz. Salt büyüme marifet değildir. Ancak, sosyal kurumları "büyüme" ile dengelenen bir büyüme kişiler için olumlu sonuçlar verir.

Kimlik: "Ben neyim" sorusunu okulda sormayız ve sordurmeyiz. Bunun sebebi, sorunun Türkiye'nin yüzeysel pozitivist felsefesinde bir anlam taşımasıdır. Gerçekten de okullarımızın öğrenimine son elli yılda hakim olan görüş medeniyetin "fen"le ilgili bir gelişme olduğudur. Bu kadarına kimse itiraz edemez, fakat "Fen"ci bir medeniyetin değer ve kişi sorunlarını kendinden çözeceği anlayışı mahalli felsefemizin yalınkatlılığının damgasını taşır. Bunun ilginç tarafı kişi sorunlarına Cumhuriyetin başlangıcında bir dereceye kadar önem verilmiş olmasıdır. Fakat bu önem, "güçlülüğü" ve kudretli simgeleyen bağnaz, ilkokul seviyesinde bir "Fen"ci görüşün karşısında tutunamadı. Bütün bunlara rağmen bugün yarattığımız "büyük" yapıların içinde kaynayıp giden kimseler soruyorlar "Ben kimim" "Bana insanlığı veren nedir?"

Bunu maddi olanakları sağlananlar da sağlanmayanlar da soruyorlar. Toplum bunalımımızın bir kaynağı da bu soru.

Bu soru yarın da sorulmaya devam edecektir. "Fen"le birlikte bu gibi soruların da eğitimimizde bir yer tutması gerektiğini kabul edersek beton kirli hesaplarının insan yaratmadığını öğrenirsek bunalımımızın bu kaynağını çözümlenmekte ilk adımı atmış olacağız.

ENFLASYON, KARMA EKONOMİ VE SİYASİ DEMOKRASİ

Prof.Dr. Osman Okyar
Hacettepe Üniversitesi

I

1978'e girerken ve daha ileriye baktığımız zaman, temel sorunumuzun 1970'lerde Türkiye'de başlayan şiddetli enflasyonun hızını makul hadde indirmek olacağı düşüncesindeyim. Petrol fiyatlarında artış, üretimin kifayetsizliği, ücretlerin hızla yükselmesi, talebin aşırı şişkinliği gibi unsurlara ilaveten veya bunların ötesinde, Türkiye'de enflasyon hastalığının gerisinde, karma ekonominin işletilmesinde ve siyasi demokrasinin yürütülüş tarzından çıkan temel sebeplerin söz konusu olduğu kanaatindeyim.

Aşağıdaki satırlarda, 30-40 yıldır Türkiye'de yerleşmiş karma ekonominin felsefesine değindikten sonra, bu çerçevede, devletin yüklendiği çeşitli fonksiyonlar ve yetkiler ile serbestçe beliren piyasa mekanizmasının mantığı arasında uyum sağlanması zarureti işaret ediyorum. Müteakiben, İkinci Dünya harbinden sonra, Türkiye'de yerleşen siyasi ortam içinde, siyasi iktidarların, karma ekonomi çerçevesinde yetkilerini kullanma biçimi dolayısıyla, zaman zaman ortaya çıkan enflasyonist dalgaları gözden geçiriyorum.

Sonuç olarak, karma ekonomi ve siyasi demokrasi ortamında, enflasyon haddinin kısılması konusundaki somut tedbire değiniyorum.

II

Türkiye'de karma ekonominin 1930 larda oluşmasında, devlet bütçe, para ve kredi politikalarını geleneksel olarak yükümlü bulunduğu tanzim görevine ilaveten, ekonomiye iki yeni biçimde müdahale etmeye başladı. Böylece, Devlet, çeşitli sahalarda yeni ekonomik birimler kurmak ve bunları işletmek ile, ister tarımda, ister sanayide olsun, bazı temel mal ve hizmetlerin fiyatlarını tesbit etmek görevini üzerine aldı.

Devletin yeni iktisadi görevleri almasına rağmen, özel teşebbüs ve faaliyetlerinin yürütülmesi ve fertlerin davranışlarıyla oluşan piyasa mekanizmasını, karma ekonominin temel ilkeleri olarak muhafaza edilmiştir. Kalkınma ve sanayileşme hareketlerini desteklemek üzere, geçici olmak ve muayyen ölçüde kalmak üzere, piyasa mekanizmasından bazı sapmalar ve ayrılmalar olabilir idi. Karma ekonomi sayesinde devletin teçhiz edildiği yetkiler, Türk ekonomisi ve piyasalar arasında, ister iç, ister dış piyasalar olsun, uzun vadede uyum sağlanmasına engel olmalı idi.

Endüstrileşme politikası, dış ticaret para kredi politikaları ve fiyatlara müdahale politikası gibi çeşitli sahalarda devletin alacağı kararlar birbirleriyle tutarlı olmalı, iç ve dış piyasanın işlemlerini fazla bozmamalıdır. Piyasa mekanizmasından sapma ve ayrılmalarını makul müddetlere inhisar etmeleri, yani gittikçe büyüyerek bunların

devamlı mahiyet kazanmamaları için, devlet, çeşitli fonksiyonlarını yürütürken ve yetkilerini kullanırken dikkatli davranmalı, bilhassa, bir yandan para-kredi ve bütçe politikaları ile diğer yandan fiyatlar ile yatırımlar politikalarını ahenkleştirmeliydi.

III

1946 yılına kadar, Türkiye'de karma ekonomi uygulaması tek parti rejimi altında cereyan etmiş ve harp yıllarında savunma harcamalarının finansmanı için başvurulmuş enflasyon politikası haricinde, sürdürülen para-kredi politikası ile, yatırım ve fiyat politikaları arasında aşırı enflasyonu doğuracak bir sapma görülmemiştir.

Ancak 1946'da çok partili siyasi demokrasi rejimine geçildikten sonra, vaziyet değişti. 1950'de Demokrat Parti iktidara geçtikten, karma ekonominin akıbeti etrafında şüpheler uyandı. Çünkü yeni iktidar, devletin ekonomideki esas fonksiyonu direkt olarak iktisadi faaliyetlerin yürütülmesi şeklinde değil, ekonomide alt yapının kurulması olarak görüyordu. Fakat bir müddet sonra, Demokrat Partinin karma ekonomiyi tasfiye etmek niyetinde olmadığı, hatta devlet iktisadi teşekküllerinin rolünü genişletmek eğiliminde olduğu anlaşıldı.

Şüphesiz, söz konusu eğilimin doğmasında iktisadi kıstaslardan ziyade siyasi düşünce ve kaygılar ağırlık taşıyordu. Karma ekonomi çerçevesi, iktidarda bulunan siyasi partiye sağladığı geniş yetkilerle, bölge ve zümrelere göre seçmenlerin oylarını cezbedecek şekilde, yatırım ve fiyat politikalarına biçim vermek imkanını sağlıyordu.

Partiler arasında amansız bir siyasi mücadelenin cereyan ettiği bir ortamda, hükümetin para-kredi ve bütçe sahalarında yetkileri ile fiyatlar ve yatırımlar sahalarındaki yetkileri arasında, karma ekonomi felsefesinin gerektirdiği hassas denge kenara atıldı ve böylece 1954'ten sonra Türkiye'de enflasyon hızlandı. 1960'daki askeri müdahale neticesinde yeni Anayasa'ya konulan planlama müessesesinin başlıca nedeni, kamu sektöründe yatırım kararlarının teknik ve ekonomik süzgeçlerden geçirilerek, hükümetin yatırım politikasında siyasi baskıların ağırlığını hafifletmek idi. Temel hedef, siyasi demokrasi ortamında, karma ekonominin yürütülmesine imkan verecek nisbi fiyat istikrarının tesis etmek şeklinde özetlenebilir.

Bu denemenin başarısı ancak bir kaç yıl sürmüş, planlama teşkilatının itibarı, çeşitli nedenlerle, zayıflayınca siyasi güçlerin etkinliği artmış ve karma ekonominin yetkilerini, aşırı ve gelişkili tarzda kullanmak imkanları tekrar belirmiştir. Böylece, evvelki enflasyon hareketinden çok daha mutedil olmakla beraber, 1960 ların sonlarında, 1970 yılında devaluasyonu getiren yeni enflasyonist ortama girildi. O tarihten sonra, siyasi ortamda istikrarsızlık ile siyasi partiler arasında mücadelelerin şiddeti tehlikeli biçimde arttı.

1973-74 yıllarında başlayan sonuncu ve şimdiye kadar geçirilenler arasında en şiddetlisi olan enflasyon tecrübesinde, petrol fiyatında % 300 nisbetinde artışı şeklinde ortaya çıkan dış etkinin payı bulunmakla beraber, temeldeki sebep, birbirlerini takip etmiş olan iktidarların karma ekonominin verdiği çeşitli yetkileri, gelişkili ve dengesiz bir şekilde kullanılmalarında aranmalıdır.

IV

Bu yazıya hakim düşünce biçimi, II Dünya harbinden sonra Türkiye'de zaman zaman şiddetlenmiş olan enflasyon dalgalarının temel sebebinin iktisadi olmaktan ziyade siyasi mahiyette olduğu, diğer bir deyişle karma ekonomi çerçevesinde hükümete verilen yetkilerle siyasi mücadele ortamı arasındaki uyumsuzlukta bulunduğuudur. Bu takdirde enflasyonu yavaşlatmak meselesine, iktisadi değil, siyasi açıdan bakmak gerekir. Evvela, başlıca siyasi partilerimize karma ekonomi üzerinde anlaşıp, anlaşamadıklarını sormak gerekir. Türkiye'de karma ekonominin yürütülmesi gerektiğini siyasi partiler kabul ederlerse iktidarda ve muhalefette bulunan siyasi partiler daha somut biçimde Türkiye'de para-kredi politikasının ana hedefi üzerinde bir anlaşmaya gelebilirler.

Türkiye'de, son yıllarda olduğu gibi, gayri-safi milli hasıladareel artış haddi % 6 - % 7 civarında kalırken, toplam para arzında yıllık artış haddi % 35 - % 40 arasında sevreteğe devam ederse, fiyatlarda hızlı artış hareketi devam edecek, ödemeler dengesi açığı azalmıyacak, endüstri ve tarımımız, mevcut istihsal seviyelerini dahi devam ettiremeyeceklerdir.

Türkiye'de enflasyon hızını kesecek başlıca tedbir, siyasi partilerin hem Türkiye'de reel gelirin yılda % 6-7 arasında artmasına meydan verecek, hem yıllık fiyat artışları makul bir seviyeye (% 10'un altına) düşürecek bir parasal hedef üzerinde birleşmeleridir. Enflasyonu kesmek için, toplam para arzındaki yıllık artışın % 20 nin altına indirilmesi şayanı arzudur. Fakat ilk adımda % 20 gibi kesin bir tavan tesbit edilmesini ve siyasi partilerin iktidara gelince veya iktidarda iken, bu hedefe riayet etmelerini önörececek bir anlaşma yapmalarını beklemek fazla hayalperestlik mi olur?

Siyasi partilerin istikbali, mevcut siyasi demokrasi rejiminin yaşatılmasına ve bu siyasi rejimin vazgeçilmez temeli olan karma ekonominin yürütülmesine bağlı bulunduğuna göre, yukarıdaki biçimde bir anlaşmaya varmaları, aslında siyasi partilerin kendi menfaatlerine uygundur. Bu anlaşma iktidar ile muhalefet arasında bir iki noktayı kapsayan bir mütareke şeklinde mi olur? Yoksa konu daha şumullü bir koalisyona kadar götürülür mü, bunu bilemiyorum. Ancak, İspanya ve İtalya'da son zamanlarda, siyasi özgürlüğü ve çoğulculuğu kabul etmiş görünen komünist partileri ile diğer siyasi partiler arasında varılan anlaşma veya mütarakeleri hatırlayınca, Türkiye'nin hayati davasında başlıca siyasi partiler arasında sınırlı bir anlaşma yapılmasını engelliyen hususlar neler olabilir sorusu ister, istemez akla gelir zannediyorum.

OLANAKLARDAN FAZLA YATIRIM PROJELERİNE
AYNI ANDA BAŞLANILMAMALIDIR

Turhan Onur
Türk Traktör ve Mak. A.S.

Milletlerin çeşitli kaynak ve olanaklarına göre belirli yatırım kapasiteleri vardır. Kalkınmakta olan milletler kaynaklarını zorlayarak, yaşamlarından fedakarlık yaparak ve nihayet gelecekteki olanaklarına karşılık borçlanarak daha büyük yatırımlar yapmayı tercih ederler. Bu çok doğaldır ve böyle olması da gerekir. Ancak kapasitenin üzerinde yatırım yapmanın da bir üst sınırı vardır. Bu sınır aşılsa bütün yatırımlar tehlikeye girer.

Yıllardan beri kamu kuruluşlarında, olanakların imkân verdiğiinden daha çok sayıda yatırım projesi ele alınıp ihale edilmekte ve sonuçta tesisler normal sürenin iki katı ve bazen 3 katı sürede tamamlanmaktadır. Bunun sonucu harcamalar, gecikme, faiz, yatırımcı personelin değişmesi ve ihtilaflar nedeni ile artmakta ve birim ürün maliyetinin yükselmesi ile rekabet olanağı kaybolmaktadır. Böylece hem yatırım hem de yıllarca işletme masrafları bütçeye önemli yük teşkil etmektedir. Aynı anda daha çok proje ele alındığından üniteler küçük tutulmakta ve uzayan yatırım süresi sonunda da tesis tamamlandığında yetersiz olmaktadır.

Politik nedenlerle elektrik, su, kanalizasyon tesisleri ile çimento ve şeker fabrikaları ve benzer işlerde gücümüzün üstünde fazla işin ele alındığını son yıllara kadar görmekteydik. Ancak bu tür tutumların son yıllarda daha da arttığını ve ekonominin darboğaza girmesinde rolü olan etkenlerin en önemlisini teşkil ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kalkınmakta olan Türkiye'nin bir çok alt yapı, yatırım ve tüketim malına ihtiyacı olduğu ve bunların yurt içinde yapılıp üretilmesi gerektiği bir hakikattir. Ne varki aklımıza gelen her ihtiyacı karşılayacak yatırımlara derhal başlamamız olanaklarımızı zaman içinde iyi değerlendirmeyip heder etmemiz demektir. Bu tutum plan fikrine de aykırıdır. Projelerin plan fikri içinde ve olanaklar çerçevesinde önem sırasına göre ve bir zamanlama ile ele alınıp gerçekleştirilmesi zorunludur. Makul seviyede zorlanan kaynaklarla ilk grubun ele alınıp tesislerin kurulması ve işletmeye açılmasından sonra ikinci ve daha sonra üçüncü grup ele alınmalıdır. Bu uygulama belki bütün yatırımların tamamlanmasını beş sene geciktirebilir fakat sonuçta sağlam ve tehlikesiz adımlarla varmamızı sağlar.

DEVLET SANAYİDEKİ ZARARLARINI EMİSYON VE YENİ VERGİLERLE KAPATMAMALIDIR.

Devletin tarım, sanayi ve sosyal alt yapıları yapması normal görevi iken, devlet sanayi çalışmalarını süt üretiminden pijama üretimine kadar basit ve küçük konulara inerek detaylandırılmıştır.

Devletin çalışmasında verimlilik ve işleri normal süresinde bitirmek becerisi olmadığı, gereğinden fazla personel çalıştırdığı ve toplu sözleşmelerdeki rahat tutumu ve benzeri sebeplerle sanayi mamulleri maliyetleri yüksek olmakta ve dolayısı ile büyük zararlar edip bu zararları ya emisyonla veya yeni vergilerle karşılamak yoluna gitmektedir. Bu ise enflasyonu körüklemekte veya özel sektörün yatırım olanaklarını vergi olarak alıp kendi verimsiz yatırımlarına kaydırılmaktadır.

Politikacıların ve bir kısım aydınların detay devletçiliği bırakıp devletin alt yapılarda ve hakiki sosyal hizmetlerde gayret göstermesini, prensip edinip, sanayi ve ticaret sektörünün plan içinde olması gerekli çalışmalarını mevcut mevzuatla denetliyerek sağlaması kalkınmamız için en yararlı harekettir.

Devlet verimsiz sanayi kuruluşlarını çoğaltmaya çalıştıkça vergileri artırmaya ve emisyonla devam edecek, bu nedenle de hiç bir zaman ekonomik dar boğazdan çıkamıyacaktır. Ana hammaddeler, elektrik, yakıt, su, ulaşım, haberleşme, eğitim sıkıntılarımız devam edip gidecektir.

Elektrik, diğer enerji türleri ve haberleşmenin kalkınmamız üzerindeki olumsuz etkilerini bu yıllarda acı bir şekilde görmekteyiz. Devlet olanaklarını özel sektörün rahatlıkla yürüttüğü konulara dağıtmayıp örneğin, enerji ve haberleşme konusunda yoğunlaştırsaydı bugünkü sıkıntılara ve kayıplara maruz kalmaz idik. Devlet her konuya el atmamalı ancak özel sektörün yapamadığı işleri ele almalıdır.

TRAKTÖR VE PARÇALARINDAKİ GÜMRÜK VERGİSİ NORMAL SEVİYESİNE YÜKSELTİLMELİDİR.

Tarımda üretimin artması için her türlü yardımı göze alan hükümetlerimiz 1970'lerin ilk yarılarında komple traktör ve asli parçalarının gümrük vergisini % 30'dan % 1'e indirmiştir. Ortak Pazarla olan anlaşmada 22 yılda % 30'dan sıfıra inmesi ön görülen gümrük vergisi, anlaşmanın ilk yılında % 1'e indirilmiştir. Bu önemli fedakârlığın sonunda traktör parkımız son 5 yılda hızlı bir şekilde 100 binden 350 bine yükselmiştir.

Ancak tarımda ürün artışının devamı, girdilerin dengeli olmasına bağlıdır. Bazı girdilerin diğerlerinden fazla olması gereksiz harcamaların yapıldığını göstermiş ve ayrıca traktör yan sanayiinin gelişmesine ve yerli katkı oranının artmasına engel olmuştur. 1977'de traktör/traktörle kullanılan ekipman dengesi bozulmuştur. Mevcut traktör sayısı oransal ekipman sayısından bir hayli yüksektir. Bu nedenle bir kısmı boş kalmakta veya tarım dışı gayelerle kullanılmaktadır. Traktördeki bu sübvansiyonun kaldırılması zamanı gelmiştir ve böylece:

- 1- Gereksiz yere komple traktör ithali önlenerek ve 1978'de takriben 140 - 150 milyon dolar tasarruf edilecek.

- 2- Yerli traktör fabrikaları ithal ettikleri % 25 - 40 arasındaki asli parçaların önemli kısmını yurt içinden sağlayarak yılda 30 milyon dolar tasarruf edilip yan sanayi geliştirilecek, ve yerli katkı oranı % 65 - 70 den % 80 - 85'e yükselecektir.
- 3- Traktör maliyeti artacak ancak aradaki fark gümrük vergileri olarak hazineye gelecektir ki bu da bir milyar TL civarında olacaktır.
- 4- Traktör satış fiyatının artışı ve diğer ekonomik tedbirler sonucu traktör talebi ve karaborsa önemli derecede azalacaktır. Talebin 50 bin civarına inmesi, traktör fabrikalarına yeterli dövizin tahsisi ile yerli üretim 40 bini aşacak ve en çok 10 bin komple traktörün ithali yeterli olacaktır.

Gümrüklerin % 1'den % 30'a yükseltilmesi kabul edilirse yılda 40 bin yerli traktör üretimi için 90 milyon dolara; 10 bin komple traktör ithali için 70 milyon dolara ihtiyaç vardır. Gümrük vergilerindeki artış bir milyar TL olacak ve yan sanayide önemli gelişme istihdama yardım edecektir.

Gümrükler bu günkü % 1 seviyesinde kalırsa talep 70 bin traktör seviyesinde, yerli katkı oranı da bugünkü seviyede (%65-70) kalacaktır. Bu durumda 40 bin yerli üretim için 110 milyon dolar, 30 bin komple traktör için 210 milyon dolar toplam 320 milyon dolar gerekeceği gibi 160 milyon dolarlık fark aleyhimize olacaktır.

SONUÇ : Bakanlar Kurulu kararı ile % 1'e indirilen komple traktör, traktör asli ve yedek parçaları gümrüğü yine Bakanlar Kurulu kararı ile normal seviyesine (%30) çıkarılmalıdır. Bu tatbıkata önümüzdeki yıllarda da devam edilmeli ve benzer şekilde gümrük vergileri indirilmiş sanayi mamullerinin durumları da gözden geçirilerek mümkün olursa onlar da normal gümrük vergisi seviyelerine dönmelidir. Böylece gümrük vergisinin ana gayesi yerli sanayii koruma ve geliştirme ilkesi de sağlanmış olacaktır.

KALKINMA TEMPOSUNA UYGUN ANONİM ŞİRKET

Ergun Özakat
Teknolojik Gelişimler
Holding A.Ş.

Modern kapitalist ve sosyal demokrat düzende en büyük iftihar hususu insana hürmet etme yolunda gösterilen gayretlerdir.

Bu fikre hizmet eden devletin, bir yandan daha varlıklı olma yolunda insanların önüne çıkan engelleri kaldırması bir yandan da gelirin adaletli dağılımını temin etme yolunda vergileri ayarlamayı çağımıza uygun bir hale getirmesi lâzımdır. Nüfusumuz günde üçbin civarında artmaktadır, bu artan nüfusu mutlu kılacak bir gelir, iş yeri ve meşguliyet temin etmek mecburiyetindeyiz. Halkımızın istihlâk ve tasarruf alışkanlıklarına daha iyi bir yön vermek için mevcut yerleşmiş şirketlerimize iştirak etmelerini sağlamalı ve refahın yaygınlaştırılması, yani halk kapitalizmi yolundaki engelleri kaldırmak için daha ciddi bir çalışmaya girmeliyiz.

Halkın anonim şirketlerden hisse senedi alım ve satımını kolaylaştırmak için birinci şart mevcut anonim şirketlerdeki ortakların şirketi yeni ortaklara açmasını temin etmektir. Bunu yapmak için en uygun yol eski ortakların geçmiş hak ve hakuklarına hürmet etmeği esas almakla olur. Anonim Şirketlerde değeri artmış aktiflerin karşılığı olarak pasifte sermaye artımını vergi almaksızın gerçekleştirmek ve eski ortaklara parasız hisse senedi dağıtmak zamanı gelmiştir. Teşvik tedbirlerinin en başında bu husus gelmektedir ve sermaye piyasasının en birinci şartı budur. Bu yapılmadan diğer tedbirlerin büyük bir faydası olamaz.

Misal olarak çok basitleştirilmiş bir bilânçoyu gözönüne alalım:

Kuruluş Bilânçosu

Aktifler

Değerler: 1.000.- TL.

Pasifler

Sermaye: 1.000.- TL.

İleri Yıllardaki Bilânço

Aktifler

Değerler: 1.000.- TL.

(Bugünkü değerler artışı: 9.000.- TL.)

Pasifler

Sermaye: 1.000.- TL.

(Değerler artışı rezervler: 9.000.- TL.)

Eğer geçmiş inkâr edilmeyecekse 9.000.- TL.sı değer artışı hükümet kontrolü ve tasvibi ile kabul edilmeli ve bunun karşılığı 9.000.- TL.lık rezerv kısmı hisse senedi olarak eski ortaklara parasız olarak dağıtılmalı ve şirket sermayesi 10.000.- TL.sına vergisiz olarak yükseltilebilmelidir. Eğer amortismanlar eski değerden alınırsa devlete bir vergi kaybı da olmaz.

Burada hükümete düşen en önemli vazife aşırı değerlendirmeleri kontrol ederek halkın az temettü almasına sebep olacak bir yola müsaade etmemesi olacaktır. Teklifimizin, devletin vergilerini de uzun vadede arttırıcı olduğuna inanmaktayız. Bu devlet gelirinin artışı iş hacminin artışından olacak, aynı zamanda mevcut anonim şirket hissedarlarının da uzun vadede karlı çıkacağı bir yoldur.

Ancak yukarıda izah ettiğimiz şekilde sermaye piyasasının canlandırılması için çok mühim olan bu husus yerine getirilince halkın iştiraki olan ve profesyonel idareciler ile yönetilen, insana hürmet prensibi yolunda refahı yaygınlaştırarak toplumun hayat kalitesini arttırmak mümkündür. Kalkınmadaki ağırlık Kamu İktisadi Devlet Teşekküllerinden alınıp halkın iştiraki ve idari kontrolü olan anonim şirketler ve kooperatiflere doğru yönlendirilmelidir. Türk özel teşebbüsü kalkınmada kendisine düşen görevi en aşağı Kamu İktisadi Devlet Teşekkülleri kadar yapabilecek kabiliyettedir. Aksi takdirde bazı politikalarımızın istediği gibi devlet eliyle kurulacak büyük şirketler toplumumuzun bütün imkânlarını yitirecek ve gene de sosyo-ekonomik problemlere tam bir çare bulamayacaktır. Bu problem halledilinceye kadar insana hürmet prensibi ile birlikte tüm özel teşebbüsün geleceği büyük bir tehlike içindedir. Bizlerin en vazgeçilmez vazifesi bu insanlık yolunda yılmadan uğraşmaktır.

ANONİM ŞİRKETLERİN ORTAKLARINA BEDELSİZ HİSSE SENEDİ VERİLMESİ HUSUSUNDA ÖNERİLER:

1. Sınai mülkiyetin ve refahın yaygınlaştırılması için şirketin aktifindeki (arsa, bina, makina, teçhizat, hisse senedi gibi) değerlerin artışları zaman zaman parasız hisse senedi olarak, vergi alınmaksızın ortaklara dağıtılmalıdır. Vergi kaybını önlemek için amortisman eski değerlerden alınmalıdır.
2. Şirketin pasifindeki dağıtılmamış kârların sermayeye dönüştürülüp parasız hisse senedi verme işlemi, yani hisse senedi temettü yolu, vergisiz mümkün olmalıdır.
3. Bedelsiz olarak verilecek hisse senetleri nama muharrer olmalı ve bu şekilde elde edilen hisse senetleri bir yıl geçmeden başkalarına satıldığı takdirde vergiye tâbi olmalıdır; bu vergi gelir vergisinden düşük olmalıdır. Ancak, bedelsiz çıkarılan hisse senetlerinin beş yıl içinde tedricen (örneğin % 20 nisbetinde) üçüncü şahıslara satılmaları mümkün olmalıdır.
4. Hisse senedi satışlarının vergilendirilmesinde gerçek kişi ve tüzel kişi olarak fiktif bir ayırım yapılmaktadır. Bu ayırım eşitlik ilkesi getirilerek kaldırılmalı; şirketler ellerindeki hisse senetlerini alındığından bir yıl sonra sattığı takdirde gerçek kişilere uygulandığı gibi vergilendirilmemelidir.
5. Holding şirketlerine bilançolarında yavru şirketlerin zararları dört yılda amorti edilmek üzere bilanço kârından düşürülebilme imkânı verilerek yeni şirketlerin daha hızlı geliştirilmesi için fon yaratma yollarını açmak lazımdır.

6. Anonim Şirketlerin kuruluş ve sermaye artımı formaliteleri basitleştirilmelidir.
7. Anonim Şirketlerin dış denetimine, özellikle denetçilerin serbest muhasiplik mesleğinden olması koşulunun getirilmesiyle ciddi yet kazandırılmalıdır.

GEREKÇELER:

1. Parasız hisse senedi temettü yöntemiyle ve değer artışlarının bedelsiz hisse senedi kanalıyla sermayeye dönüştürülmesi işlemlerinin faydası sermayeyi hakiki değerine tescil etmek, nakitlerde azalma olmadan hisse senedi yoluyla temettü verebilmek ve kaybedilmemiş bu nakit imkânı ile yeni yatırımlar yapabilmektir.
2. Bedelsiz hisse senetleri işleminin diğer bir faydası bugün piyasada nominal değerlerinin çok üstünde satılan hisse senetlerinin piyasa değerleri daha gerçekçi düzeye indirilerek daha geniş bir halk topluluğuna hisse senedi satabilme ve onları ortak edebilme imkânını sağlamaktır.
3. Şirketlerin sermayelerinin bu şekilde geçici olarak sulandırılması, daha az gelirli ve sermaye piyasasına ilk defa girecek geniş halk kitlesinin bu hisse senetlerini ucuza temin etmeleri yolunu açacaktır. Bu şekilde sermaye piyasası canlanacak ve daha istikrarlı bir sermaye piyasası oluşacaktır. Sermaye piyasasının bu şekilde gelişmesiyle halk arsa ve altın spekülasyonuna kendi kendine bir son verecek ve bütün milletin mali gücü kalkınmamız için üretim şirketlerine doğru yönelecektir.
4. Ortaklar ve dolayısıyla halk bu şekilde daha küçük nakdi temettü-ler yanında aldıkları parasız hisse senetleri ile geçimlerini temin edecekler, geçimlerini yalnız nakdi temettülere bağlanmış küçük tasarruf sahiplerinin yatırım süresinde bugün kaldıkları müşkül durumlar ortadan kalkmış olacaktır. Bedelsiz hisse senedine sahip olanların bunun bir kısmını piyasaya satarak temin edecekleri nakdi gelir ile ellerinde kalan hisse senetlerinden alacakları nispeten küçük bir temettünün toplam olarak meydana getireceği ortalama kâr, ekonomimiz yönünden şirketlerin yalnızca yüksek kâr dağıtımlarından daha olumlu bir sonuç doğuracaktır. Böylece hem mevcut hissedarlar memnun olacaklar hem de yeni hissedar olmak isteyenlere de doğru ve faydalı bir yol açılmış olacaktır. Bugün bir kısım hissedarlar geçimlerini temin edebilmek için ellerinde mevcut hisse senetlerini paraya çevirerek sermaye piyasasını üzüntü ile terk etmek mecburiyetinde kalmaktadırlar.
5. Hisse senetleri satışının şirketler için de vergiden muaf tutulması şirketlerin portföylerindeki hisse senetlerini halka kolaylıkla arz etmesini imkân dahiline getirecektir.
6. Parasız hisse senedi işleminin getireceği kolaylıklarla sermayenin şirketlerin hakiki değerlerini aksettirecek şekilde yükseltilmesi şirketlerin yurt dışı ve yurt içinden sağlayacak kredi imkânlarını büyük ölçüde arttıracaktır.

Sermaye piyasasını canlandırmak için on yıllık bir süre alınmalı ve bu sürede mevcut vergi mevzuatı ve getirilmesi teklif edilen muafiyetler için teşvik edici bazı tecrübeler yapılmalıdır.

Önerilerimizin gerçekleşmesi için aşağıdaki hususlar elden geçirilmelidir:

1. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu: 458. madde: Gizli yedek akçeler
460. madde: Devamlı Tesisatın Değerlenmesi
2. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu: bu kanuna 205 sayılı kanunun 26. maddesiyle eklenen "Geçici Madde 11" yeniden değerlendirme hükümlerini düzenlemektedir.

EKONOMİ - SANAYİLEŞME - ŞEHİRLEŞME

Turgut Özal
Elmet-Elektro Metal
Sanayi A.Ş.

1978 yılına girerken Türkiye'mizin ana meselelerini ortaya koymak ve bunlara çözümler bulmak için ilk önce içinde bulunduğumuz duruma bakış tarzımızın önemli olduğu kanaatindeyim.

Son elli yıldır kalkınmanın muhtelif safhalarını geçiren memleketimiz bugün artık gelişmiş sanayi ülkeleriyle birçok konularda özellikle sanayide, senkronize olma durumuna gelmiştir. Bu bakımdan bugün Türkiye'nin sıkıntılarını geçici görmekteyim. ve aslında bu sıkıntılı duruma ileri sanayi ülkeleriyle paralel bir hale gelmesi için lüzumlu tedbirleri almakta gecikmemiz sebep olmaktadır. Türkiye kararını verip bu sıçramayı yaptığı takdirde daha sağlıklı bir düzeye erişecektir. Bugün karşılaştığımız ve 1980'lere kadar karşılaştığımız birçok önemli problem sahası vardır. Bu problemler sosyal ve ekonomi- konularda;

- İstihdam
- Gelir dağılımı
- Şehirleşme
- Sanayileşme
- Bölgeler arası gelişme farklılıklarının azaltılması
- Modern bir alt yapı sistemi gereği
- Tarımda nüfusun azaltılması ve modernleşme
- Milli eğitim

olarak tasnif edilebilir. Bu ufak notta bunlar arasında önemli gördüğüm üç konudan bahsetmek istiyorum.

Konu 1- Genel Ekonomi

Problem

Türk parasının hakiki değeri ile dış muamelelerin yapılması.

Çözüm için Teklif;

Şimdiye kadarki ekonomik gelişmelerde, muhtelif zamanlarda devalüasyonlar yapılarak Türk parasının hakiki değeri ile dış ticaretimiz düzenlenmeğe gidilmiştir. Genellikle bu operasyonlardan sonra ekonomi belli bir süre düzgün ve sıhhatli bir şekilde gelişmiş, fakat bu sürenin sonuna doğru paranın dış değeri suni olarak yüksek tutulduğundan normal ekonomik kaideler zorlanmış, bunun sonucu ekonomik gelişmeler yanlış istikamete gitmiştir.

Bütün para ayarlamalarını manuel bir vites değiştirme işlemine benzetebiliriz. Kanaatince Türk Ekonomisinin bugün eriştiği seviye, dünyada gelişen ekonomik ilişkiler para operasyonlarının politik kararlarla değil, artık otomatik hale getirilmesini zarurî kılmaktadır. Bu husustaki görüşümü özetlersem;

- Kambiyo kontrollerini başlangıçta asgariye indirerek ve bir süre içerisinde tamamen kaldırmak,
- Türk parasını dünya paraları karşısında serbest bırakmak.

Bu ameliye, düz vitesden otomatik vites geçiş ameliyesidir. Tabiatıyla bu ameliye ile beraber diğer birçok yan tedbirleri beraber almak icap eder. Başlangıçta teşvikli istenen yatırımlara garantili kur sistemi, petrol, gübre gibi ana girdilere kademeyle değişen ve belli süreler için sabit olan kur sistemi uygulanabilir.

Konu II- Sanayileşme

Problem

Türk Sanayininin rasyonel hale getirilmesi.

Çözüm için Teklif;

Yukarıdaki 1 no.'lu konu için verilen çözüm bu meselede en esaslı tedbir olmakla beraber buna ilâveten aşağıdaki tedbirlerin de hemen alınması zaruridir;

- Gümrük ve gümrüklerde alınan diğer vergileri gelir sağlama yerine sanayi koruma espirisi içinde düşürmek ve bu korumayı da % 30 - 60 arasında tutmak, zamanla bu nisbetleri düşürmek,
- İthal yasaklarını süratle kaldırmak,
- Kota sistemini genel olarak belirli bir süre içerisinde liberasyona çevirmek.
- İthalat ve ihracatı belirli bir süre içinde halka açık sermaye ve ihtiyatları belli bir değer üzerinde olan sanayici veya bu maksatla kurulmuş şirketlere yaptırtmak.

Konu III- Şehirleşme

Problem

Şehirlerimizin düzgün bir şekilde geliştirilmesi.

Çözüm için Teklif;

Memleketimizin sıhhatli bir şekilde kalkınması hızla büyüyen şehirlerimizde sosyal problemlerin asgariye indirilmesine bağlıdır.

Bunun için;

- Büyük şehirler yanında küçük ve orta büyüklükteki şehirlerin hızla geliştirilmesi, böylece az sayıda büyük şehir yerine çok sayıda orta büyüklükte şehir tipine gidilmesi,
- Gitide akut hale gelen konut problemini çözmek için banka sisteminin Merkez Bankasından desteklenerek toplu konut yapımını finanse etmesi,
- Toplu konut yapacak büyük inşaat şirketlerinin toplu konut projeleri aynen bir sanayi projesi gibi, hatta daha fazla teşvik edilmesidir,
- Şehirlerin yerleşme bölgelerinde istenen şekilde yolların genişletilmesi, trafiğin düzenlenmesi ve sıkışık bölgelerin açılması, yeşil sahaların artırılması için yeni ve pratik usuller getirilmesi.

FINANSMAN SORUNU

Erol Sabancı
Sabancı Holding A.Ş.

Memleketimizin bu günkü ve gelecekteki başlıca sorunu, tesbit olunmuş kalkınma hızına erişmek için gerekli olan iç ve dış finansman meselesinin çözlenememiş olmasıdır.

Diğ er sorunların altında daima bu ana sorun yatmaktadır.

Bu sorunun çözülebilmesi için :

Dış finansman yönünden

- a) Enfrastrktr yatırımlar dışında müsaade edilecek her yeni yatırımın, ortaya çıkaracağı döviz ihtiyacı kadar döviz kazandırıcı olması şartının aranması lâzımdır.
- b) İhracat ve görünmeyen kalemler gelirlerinin devamlı olarak artması ancak teşvik tedbirleri yanında, gerçekçi bir kur ile temin olunabilir. Bu istikametteki tedbirler gerekli olduğu ahvalde zaman geçirilmeden alınmalıdır.
- c) Fiyat artışlarının muhtelif sebepleri olmakla beraber, memleketimizde emisyon ve para arzının aşırı nispetlerde artmasının bu mevzuda büyük ağırlıkları vardır. Aşırı fiyat hareketlerinin, ücretler gelirler dengesini bozma ve sosyal meseleler çıkarma sonuçlarının yanında, dış finansman sorunu ile ilgili olarak iç fiyatlar-dış fiyatlar dengesini bozması çok önemlidir. Bu bakımdan özellikle iktisadi devlet teşekkülleri zararlarının ve taban fiyatları mekanizmasının uzun vadeye döñş en Merkez Bankası finansmanlarına dayandırılmasının önlenmesi lâzımdır.
- d) Memleketimizde daha bir müddet dış kredilere ihtiyaç olacaktır. Bu bakımdan Merkez Bankası'nın dışa karşı her türlü taahhüdünü yerine getirecek hale süratle getirilmesi lâzımdır.

İç Finansman Yönünden

Cebri ve gönüllü tasarrufları artırıcı tedbirlerin alınması lâzımdır.

- a) Vergilerde ve vergi tahsilâtında yeniden ayarlamalara ihtiyaç vardır.
- b) Bankalar mevduatının artırılması için
 - 1) Bankalar mevduatının (500 ve 10.000 liralık limitler gibi) gelir vergisi ve beyanname verme istisnaları arasına sokulması,

- 2) Bankalara şube açmada daha kolaylık sağlanması,
 - 3) Bankalara ikramiye verme yetkisinin verilmesi,
- zorunludur.

c) İktisadi devlet teşekküllerinin zarar etmez hale getirilmesi lâzımdır. Bunun için bu müesseselere hakikaten gerekli hallerde fiyat ayarlaması imkânı verilmelidir. Ancak daha önemlisi bu müesseselerin, politik tazyiklerden kurtarılması ve cari giderlerde büyük yer tutan personel giderlerinin normal seviyede tutulması lazımdır. Bunun için de, yetkili mercilerin bu müesseseleri adama iş bulma yerleri olarak görmelerinin ve bu tatbikatın önlenmesi lazımdır.

İHRACATIN GELİŞTİRİLMESİ GEREĞİ

Prof. Dr. Necdet Serin
Siyasal Bilgiler Fakültesi

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru hatta daha sonraki yıllarda Türkiye'nin iktisadi kalkınmasını devamlı olarak etkileyecek ve çözmek için sürekli ve yoğun çabalar harcanmasını zorunlu kılacak en önemli ekonomik sorun gittikçe büyüme eğilimi gösteren ödemeler-dengesi açıklarının kapatılması daha doğrusu azaltılması olacaktır.

İthalatımızın ve ihracatımızın yapısı gözönünde bulundurulunca, sınırlı imkanlarla hızla kalkınmak isteyen Türkiye'nin bu amacı gerçekleştirebilmesi dış ödeme olanaklarını arttırmasına bağlıdır. Bunu sağlamada en sağlıklı ve uzun dönemde güvenilir yol ise ihracat gelirlerinin ithalat harcamalarındaki artışa uygun bir şekilde artırılmasıdır. İhracat gelirleri artırılarak ödemeler-dengesi üzerindeki ağır baskının azaltılması için kısa ve uzun dönemli çeşitli tedbirlerin alınması kaçınılmazdır.

Kısa dönemli tedbirlerin başında geleneksel ihraç ürünlerimizin, geleneksel dış piyasalarımıza mümkün olduğu kadar daha çok satılmasına, yeni piyasalara yönelmesine, bu maddelerin mümkün olduğu kadar işlenmiş ve yarı-işlenmiş olarak ihraç edilmesine gayret edilmesi gerekmektedir.

Ödemeler-dengesi üzerindeki baskının hafifletilmesine yönelik kısa-dönemli bir başka tedbir ise, yatırımlara yeni bir yön verilmesi olabilir. Çeşitli alanlarda kurulu kapasitenin tam kullanımını sağlamak için, ithalata dayanan ara-malı ya da ilkel madde sıkıntısı çekilmesini önlemek gerekir. Eğer yeni veya kısa bir süre önce başlamış ve ertelenmesinde önemli bir sakınca bulunmayan yatırımlar bir süre ertelenirse, ara malı ithali daha düzenli bir şekilde sağlanabilir. Aksi halde bazı işletmelerin kapanarak sanayi kesiminde işsizliğe yol açacak bir durum ortaya çıkar. Yatırım politikasında bu yönde yapılacak bir değişiklik, ithalat harcamalarında bir miktar kısıntı yapılmasını da mümkün kılar.

Uzun dönemli tedbirlerin başında ise sanayi üretimin ve ihracatın yapısının değiştirilmesi gerekmektedir. Gerek Türk sanayiinin ithalata bağılılığı azaltılarak bundan sonra daha sağlıklı ve uyumlu gelişmesinin sağlanması gerekse ödemeler-dengesi üzerindeki baskının giderilmesi açısından, başta özel kesim olmak üzere sanayi kesiminin gelişmesinin bundan sonraki aşamasında, yatırımlarını süratle ara-malı ve yatırım malı üretimine yöneltmesi gerekir.

İhracatımızın yapısının değiştirilmesi ise, gerçek anlamda sanayi ürünler ihracatının toplam ihracat gelirleri içindeki payının sürekli

artışı ile sağlanabilir. Ancak uzun-dönemde meydana gelebilecek bu gelişme ise, kısmen ihracata da dönük olacak şekilde ithalatı ikame edici, bazı hallerde büyük ölçüde ihracata dönük bilinçli, tutarlı, eşgüdümlü, çok uzun dönemde gerçekleştirilebilecek nitelikte olmayan bir sanayileşme politikası ile sağlanabilir.

Gerek üretimin, gerekse ihracatımızın yapısının değiştirilmesine etkili olabilecek tedbirlerin ise (daha fazla geciktirilmeden alınması ve derhal uygulamaya sokulması şarttır.

İktisadi kalkınma planlarının gerçekleştirilmesi, mevcut dış ödeme imkanlarının, kalkınma hedeflerine uygun bir şekilde kullanılmasına bağlı olduğuna göre, kısa ve uzun-dönemde, polisiye tedbirlerden çok ekonomik tedbirlere dayanan bir ticaret siyaseti izleyerek etkin döviz kullanımının sağlanması da sürekli olarak gözönünde bulundurulmalıdır.

1978 yılına girerken ve daha sonraki yıllarda Türk ekonomisinin karşılaşacağı temel sorunlardan ikincisi gelir politikası olacaktır. Türk ekonomisinin, taban fiyatların tesbitinde, toplu sözleşmelerde sağlanan ücret artışında son yıllarda içine girilmiş açık arttırma yarışına tahammülü yoktur. Kuşkusuz yüksek maliyetlerle çalışan ve rekabetten yoksun olan ve yüksek kazançlar sağlayan sanayi kesimine de tahammülü yoktur. Bu sebeple, özel ve kamu kesiminde bir uyum sağlayacak şekilde, iktidar ve muhalefetin birlikte tesbit edeceği bir taban fiyatlar politikasının, toplu sözleşme politikasının, kıscası gelir ve dağılımda adaleti arttırıcı bir gelir dağılımı politikasının izlenmesi iş hayatında barışı, düzeni ve gelişmeyi daha sağlıklı temellere oturtacaktır.

Ödemeler-dengesi üzerindeki baskıyı azaltacak bir sanayileşme ve ticaret politikası ve gelir dağılımını daha adil hale getirmeyi sürekli olarak gözönünde bulunduran, bütün gelir gruplarını kavrayan ve vergi politikası ile bütünleşmiş Türkiye'nin imkanlarına uygun bir gelir politikası izlenecek olursa, Türkiye'nin üçüncü önemli sorun'u olan hızlı fiyat artışları daha kolay denetlenebilecek ve enflasyonist baskı normal sınırları içinde tutulabilecektir.

Yukarıda belirttiğim gibi, 1978 ve daha sonraki yıllarda Türkiye'nin karşılaşacağı birinci derecede temel ekonomik sorun ödemeler-dengesi açığı ve ihracatın geliştirilmesi olacaktır. İhracatımızın geliştirilmesi açısından üzerinde pek durulmayan fakat çok önemli bir yeri olan ve, bu sebeple, uygulama olanağı olan tedbirler alınmasını gerektiren bazı noktalara da değinmek istiyorum. Bunların birincisi tanıtma faaliyetleridir.

İhracat piyasalarıyla temas kurmak ve bu teması devam ettirmek ihraç etmeye çalıştığımız malları bütün yönleriyle tanıtmamıza bağlıdır. Bunu sağlamak için devletin öncülüğünde, ihraç edilebilecek malları üreten iktisadi devlet kuruluşlarının ve özel sektörün finansmanına katılacağı bir teşkilat kurulmalıdır. Bu teşkilatın görevi

yurt dışında sabit ve geçici büro ve tanıtma salonlarıyla ihraç mallarımızı, her türlü araç ve yonteme baş vurarak tanıtma olmalıdır.

İhracatımızın yapısını değiştirmek ve ihracatımızı sürekli ve anlamlı ölçüde arttırmak için düşünölebilecek diğer tedbirlerden biri, sağlam bir sermaye piyasası kurulması ve uygun bir sanayi kredi sistemi geliştirilmesidir. Ayrıca girişken ve maliyet bilincine sahip iş adamları ve sanayicilerin sayısını hızla arttıracak bir eğitim sistemi kurulmalıdır. Verimi arttıracak önemli birer unsur olan çağdaş sevk ve idare usullerine kalite kontrolüne, personel idaresine önem verilmelidir.

Ayrıca birim maliyetini düşürmek için dış piyasalara açılan sanayi kuruluşlar başta olmak üzere sanayi kesimine ucuz ulaşım ve enerji temin edilmelidir. Maliyet hesapları ve istatistikler güvenilir, işe yarar bir sevk ve idare aracı haline getirilmelidir. Güntümüzde yığın üretim, herşeyden önce sürüme bağlıdır. Bu sebeple, işletmelerde çeşitli görevler alan elemanlar çağdaş piyasa ilmine önem vermeli, özellikle piyasa araştırmalarına dayanan sağlıklı bir gelişmeye yönelmelidirler.

GÜÇLÜ BİR DEVLET

Ertuğrul Soysal
Toplu Konut Holding A.Ş.

1978 yılına girerken Türkiye'nin Temel Sorunu olarak aşağıdaki konuya değinmek istiyorum.

Yıllardır çektiğimiz ve daha yıllarca çekeceğimize inandığımız bunalımların, sıkıntı ve ızdırapların altındaki baş sorunun, modern dünyanın gerektirdiği rasyonel devlet idaresine ve kurumlarına kavuşamamış olmamıza dayandığını tekrarlamak isterim.

Osmanlıdan miras aldığımız çağdışı kurumları Atatürk Türkiye'sinde köklü evrimlerle düzene koyarken ilk yıllarda başarılı idik. Ama çok fakir düşmüş bir ülkeyi hızla kalkındıracak fiziksel ve sosyal altyapıdan yoksunduk. Bu dönemde batılı rasyonel eğitime verilen öneme dikkati çekmek isterim.

Atatürk'ten sonra 2.nci Dünya Savaşı ve onu izleyen demokrasi kavgaları, bilinçsiz ekonomik atılımlar ülkenin kalkınma yönünü şaşırttı. Özellikle bilgisiz ve bilinçsiz bir kopyacılıkla, kalkınmış ülkelerin liberal-kapitalist tüketim ekonomi türlerini model olarak aldık.

Türkiye'de asgari bir kültür düzeyi (%50 okuma yazma) ve ilkel yaşama koşullarını oluşturmamadan, sanki kutsal hedefmiş gibi demokrasi ve özgürlüklerin her türüne atladık. Bu fanatik tutkuyu bilinçsiz olarak sürdürüyor ve demokrasiyi araç ve model değil de ilke olarak yozlaştırmaya devam ediyoruz.

Kalkınmış ülkelerin bile büyük yaralar aldıkları zayıf hükümet idarelerini getiren bu tür demokrasi ve özgürlükler saltanatına geri kalmış ülkelerin tahammülü olmadığını itiraftan neden kaçınıyoruz?

Geri kalmış ülkede özgürlükler, başkasının özgürlüğünü ezenler için geçerlidir.

Geri kalmışlarda rejim demokrasi ise, devlet çok güçsüzdür.

Güçsüz devletler, hukuk düzenini ve kanun disiplinini sağlayamazlar.

Geri kalmış ülke eski bir sömürge değilse kurumları ve gelenekleri iyiden iyiye çağdışıdır. Bu bakımdan düne kadar sömürge olan ülkeler avantajlıdır.

Geri kalmış ülkede tüketim ekonomisi politikalarını ve liberal girişimleri teşvik etmek, ekonominin intiharıdır.

Geri kalmış ülkede rejim parlamenter demokrasi ise partiler, ekonomik ödünler vermede yarışa çıkarlar ve ülkeyi kazıyıp kuruturlar.

Geri kalmış ÷lkede Özgürlüklerin yozlaşması, ideolojik tahribatı artırır.

Bu türden olumsuz verileri sıralamaya devam edebilirim. Bana demokrasi ve Özgürlük düşmanı diyecekler çıkarsa, onlara da demokrasi ve Özgürlüklerin hiç zevkine varamadığımı, dürüst ve normal bir vatandaş olarak her türlü haklarımın devlet ve başkaları tarafından ayak altında ezildiğini ifade edebilirim.

Sonuç ve Öneri

Türkiye, halkımızı ve kurumlarımızı zora, mahrumiyete, disipline, tasarrufa ve rasyonelliğe itecek güçlü bir devlet idaresine muhtaçtır. Bu idare parlamenter düzende AP-CHP koalisyonu ile sağlanabilir, başarı halinde seçime gidilir. Bu büyük ortaklık sağlanamazsa ülkemizde demokrasiyi kutsallaştırmış olanlar yanıldıklarını anlayacaklardır. Çünkü içinde bulunduğumuz sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum, herşeye rağmen Türkiye'nin dünyada demokrasiyi sürdüren tek geri kalmış ÷lke imtiyazını sürdürmesine yetmeyecektir.

1.

2.

YURT DIŞINDA İNŞAAT, ONARIM VE MONTAJ
İŞLERİ İLE TEKNİK HİZMETLER İFA
EDEN MÜTEAHHİTLERİN SORUNLARI

Şarik Tara
Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Türkiye'nin bugünkü ekonomik durumu, sanayi sektöründe olduğu gibi, inşaat sektöründe de derhal çözülmesi gereken bir takım sorunlar getirmiştir. Özellikle yurt dışında yapılan ve yapılacak inşaat işlerinin milli ekonomiye, bir yandan döviz geliri sağlayan, diğer yandan uzun vadede etkenlik kazandıran hizmetler niteliğinde oluşu bu sorunlara öncelikle eğilinmesini gerektirmektedir.

Sorunların ayrıntılarına girmeden önce, açıklanmasında fayda gördüğümüz bir husus da şudur:

Önerilerimizin gerçekleşmesi, herşeyden önce Devletimizin ve ilgili yabancı ülkelerin olumlu davranışları sayesinde mümkün olacaktır. Alınacak tedbirlerin büyük bir kısmı bizzat memleketimizin yetkili kanun otoritelerince doğrudan doğruya uygulamaya konulacak niteliktedir; bir kısmı ise, yabancı ülke otoritelerinin yetki alanına girmektedir. Bu husus da yine Devletimizin yardım ve desteğine muhtaç bir sorundur.

1. Türk müteşebbislerin yabancı memleketlerde çalışma imkânına sahip olmaları, herşeyden önce, o memleket nezdindeki Türk resmi makam, temsilcilik ve kuruluşların geniş ölçüde ve gerçek anlamda destek, yardım ve anlayışlarına bağlıdır. Bu tür olumlu davranışların yaratacağı müspet bir ortamın müşahhas ifadeleri olarak dış memleketlerdeki yatırım ve iş konularının Ticaret Ateşelerimizce titizlikle takip olunarak sür'atle bilgi verilmesini; gerekli hallerde ve yerlerde Türk müteşebbislere iş verilmesi için teşebbüs ve tavassutta bulunulmasını; gerektiğinde, kamu sektörü ile özel sektörün müşterek hareketlerinin sağlanmasını; resmi sektör elindeki atıl kaynakların, rayiç değerler üzerinden kiralanmak suretiyle Türk müteşebbislerinin istifadelerine sunulmasını örnek olarak gösterebiliriz.
2. Yurt dışında iş yapmaya talip olan Türk müteşebbislerinin başlangıçta ilk sorunu muvakkat ve kat'i teminat mektubu teminidir.

Yurt dışında ihaleye girecek olan müteahhitlerin işveren idarelere vermek zorunda oldukları banka teminat mektupları Maliye Bakanlığının iznine bağlıdır.

İhaleye girmek için ibrazı gerekli muvakkat teminat mektubu için Maliye Bakanlığından izin alınması konusunda halen bir sorun yoksa da, teminat mektubunun tutarı önemli bir problem çıkarmaktadır.

Yurt dışındaki beynelmilel ihalelerin tutarları çok yüksek olduğundan ve genellikle ihale bedelinin % 10'u oranında teminat mektubu iste-

nildiğinden Türk müteşebbisleri gerekli tutarda teminat mektubu elde etmekte büyük güçlük çekmektedirler. Zira Bankalar Kanununa göre bir banka müşterisine azami kendi öz sermayesinin % 25'i kadar kredi verebilmektedir. Türkiye'deki bankaların öz sermayeleri de yüksek olduğundan yurt dışındaki büyük ihalelere gerekli teminat mektubu verebilecek, Türkiye'de ancak bir iki banka bulunabilmektedir.

Türkiye'de teminat mektubu masrafı ortalama mektup meblağının % 5'i nispetindedir. Enternasyonal ölçülere göre ise, bu nispet % 5'dir. Bu husus yabancı firmalar karşısında Türk firmalarının rekabet gücünü azaltmaktadır.

İhale alındıktan sonra idareye verilecek kat'i teminat mektubu için yine Maliye Bakanlığından izin almak gerekmektedir.

Kat'i teminat mektubu müsaadesi için de muhtelif belgelerle birlikte alınan işin ihale şartnamesinin işin alındığı yerdeki Türk Konsolosluğunca tasdikli bir tercümesinin Bakanlığa ibraz edilmesi gerekmektedir. Yurt dışı ihale şartnameleri genellikle 200-300 sayfalık kitaplar halindedir. İhale alındıktan sonra kat'i teminat verme süresi kısadır. Bu durumda bu büyüklükte teknik bir tercümeyi kısa bir sürede yaptırmak ve tasdik ettirmek de büyük bir sorun olmaktadır.

3. Devlet ihracatı teşvik amacıyla sanayicilere önemli yardımlarda bulunmakta fakat yurt dışında çalışan inşaat müteahhitlerini ihmal etmektedir.

Türkiye'de teknoloji eskiye oranla çok ilerlemiştir. Türk müteahhitleri yurt dışında büyük işleri tek başlarına gerçekleştirecek teknolojik seviyeye ulaşmışlardır. Sanayicilere döviz ve kredi yoluyla yardım yapıldığı halde, inşaat müteahhitleri hiçbir teşvik tedbirinden yararlanamamaktadır.

Halbuki büyük işler büyük makina ekipmanını gerektirdiğinden bu ekipmanların temini için inşaatların da kredi ve döviz tahsisi yolları ile teşvik edilmesi gerekmektedir.

4. İhracatın teşviki amacıyla başvuru ve olumlu sonuçlar veren etkin tedbirlerden bir tanesi de vergi iadesi usulüdür. İhracata, Türkiye'de alınan vergiler karşılığında yapılan vergi iadesinin aynı şekilde yabancı memleketlerde iş yapan firmalara, bu arada ve özellikle de inşaat müteahhidi Türk firmalarına da uygulanması gerekir. Gerçekten de dışarıda iş yapan inşaat müteahhidi bir Türk firması, işgücü ihracını; teknik bilgi ve knowhow ihracını aynı zamanda sağlamak suretiyle, milli ekonomiye kısa ve uzun vadede olumlu tesirler yapmaktadır. Yapılan iş, ifa edilen hizmet, en az ihracatçı firmalarınki kadar hayati nitelik taşımaktadır.
5. Yurt dışında faaliyette bulunan bir inşaat firmasının işine tahsis etmiş olduğu işletme sermayesinin durumu, sanayideki işletme sermayesine nazaran çok daha değişik bir yapıya sahiptir. İşletme sermayesi bazen 5-6 aylık bir süre atıl kalmakta bazen tamamen sarfedilmektedir.

İşletme sermayesinin atıl kaldığı süre zarfında inşaat müteahhidi bu parayı yurt dışında tutacağı yerde yurda getirmek ve Türkiye'deki ihtiyaçlarında kullanmak arzusundadır. Ancak bu paraya tekrar yurt dışında ihtiyaç hasıl olunca tekrar ve süratle dışarı çıkartılmasının da mümkün olması gerekir.

Bugünkü mevzuatımıza göre, bu atıl kalan işletme sermayesini DÇM yoluyla yurda getirmek mümkün ise de bunun için banka kredi limitlerini zorlamak ve pek çok formalitelere katlanmak gerekmektedir.

Halbuki, yurt dışında yapılan inşaat işinin süresi sırasında biriken dövizin yurda serbestçe getirilmesi ve getirilen dövizin miktarını aşmamak üzere bu dövizin otomatik olarak tekrar dışarı çıkartılmasını sağlamak gerekir.

6. Türk Vergi kanunlarına göre, dış memleketlerde elde edilerek Türkiye'-de genel netice hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan mahallinde ödenen benzeri vergiler Türkiye'de tarh olunan Kurumlar Vergilerinden indirilir.

Ancak indirilecek miktar Türkiye'deki Kurumlar Vergisi nispetinden fazla olamaz.

Türk müteşebbislerinin inşaat taahhüt işi aldıkları birçok yabancı ülkede Kurumlar Vergisi müterakkidir ve genellikle vergi oranı % 60'ı bulmaktadır. Türkiye'de ise, Kurumlar Vergisi oranı % 25'dir. Bu durumda % 35 oranında fazla ödenen vergi mahsup edilmemekte, hatta mahsup edilemeyen bu verginin vergisi de ayrıca Türkiye'de de ödenmektedir.

Bu hususun da düzeltilmesi, yabancı ülkelerde ödenmiş olan vergilerin tamamının Türkiye'de ödenecek vergiden mahsup edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca müteahhitlerin yurt dışında yaptıkları ve tevsik edemedikleri bir kısım masrafların da makul bir nispet dahilinde olmak kaydıyla Kambiyo mercilerince kabul edilmesi de gerekmektedir.

7. Dışarıda çalışan Türk firmalarının dış ülkelerdeki bütün işlerini kapsayacak bir sigorta düzeninin kurulması da büyük faydalar sağlayacaktır. Bu konuda Batı Almanya'daki Hermes tatbikatı güzel bir örnek teşkil etmektedir.

DEVLETÇİLİK UYGULAMASI

Necip D.Tesal
PMO Grubu

Toplumumuz, ekonomik, sosyal, kültürel, politik kalkınma çabasındadır. Egemenliğimizi korumak, toplumumuzu üstün yaşama düzeyine ulaştırmak için ekonomiyi geliştirmeye; sosyal adalet sağlayarak insanlarımızı ileri uygarlığa kavuşturmaya; çok partili demokrasi rejimini olgunlaştırmaya çalışıyoruz. Bu nedenlerle 1978 yılında 1980 lere doğru olsun sorunlarımız çoktur ve bunları çözümleyemediğimiz oranda bunalımlarla karşılaşmamız olağandır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, toplumsal kalkınmaların doğrudan ekonomik gelişmelere bağlı olduğu; ekonominin, sosyal, politikayı, tekniği, askerliği dizginlediği anlaşılmıştır. Bunun gibi, gelişmiş ülkelerde ekonomik ilerlemenin otomatik olduğu; kalkınmanın başında olanlarda bu ilerlemenin, teknik bilgi, sermaye, yetişmiş işgücü ile ve bunları rasyonel olarak değerlendirecek bir planla gerçekleştiği kanısına varılmıştır. Yine ilerlemenin hızlandırılması için, özel girişimin yanında devletin de yer alması öngörülmüştür.

Memleketimizde aynı gereksinme ile başlayan devletçilik, türlü politik görüşlerle gitgide yaygınlaşmış ve ekonominin yarısına yakınına kaplamıştır. Bu yayılış devletin plan düzenlemelerinde sosyal teknoloji sorunlarını da ortaya çıkarmıştır. Devletçiliğin ilk kuralı olan merkezîyetçilik ile bu sorunun çözülmesi her yerde zor olmuştur. Örneğin: komünist ülkeler. Kanımca ekonomimizde ve bütün yapımızda süregelen bunalımların iç nedenleri budur. Bunalımlarımızı giderebilmek bu sorunu çözümlmeye bağlıdır. Ben bu anlayışla, bunalımlarımızın ekonomik üç yönü üstünde, özet olarak, önerilerde bulunacağım. Bunlar sırasıyla: Devletçiliğin sınırlandırılması; Devlet planlarının geliştirilmesi; Ekonomi ve Üretim kuruluşlarının reorganizasyonu konularıdır.

1. Devletçiliğin sınırlandırılması sorunu ve önerilerim :

Bu sorun, çok partili bir demokrasi rejiminin, geniş çapta devletçiliğe dayanan ekonomik girişimle bağdaşamamasından doğmaktadır. Bunu açıklamak kolaydır.: zamanımızda devlet anlayışı çok genişlemiştir. Toplumsal girişimlerin her türlüünü düzenlemekten, özel girişimlerin yerini almaya kadar uzanmıştır. Böyle bir sistemde politika zamanla doğru kriterlerini kaybeder. Seçim düşüncesi iktidarları rey kaygısına düşürür. Ekonomik görüşleri önde tutan ulusal politikanın yerini, ekonomiye hakim, partizan bir politika alır. Böyle bir tutumda ve idarenin tarafsızlığını koruyamaması oranında ekonomik ve sosyal bunalımlar başlar ve yaygınlaşır.

Bu tür bunalımlara olanak yaratmamak için devletçiliğin sınırlandırılması gerekir. Bizde devletçiliği sınırlamak için:

- Devletin dışında gittikçe artan ekonomik karakterli kamu kuruluşlarının bir kısmını pazar düzenine aktarmalıdır.

- Devlete, gelecek girişimlerde yalnız kamu yararı olan veya rantabilite-leri uzun zamanda gerçekleşecek olan sektörler bırakılmalıdır,
- Devlet sektörünün düzenlenmesi, yönetimi, denetlenmesi yasalarla sap-tanmalı; bunları uygulayıcı otoritelerin dışında müdahalelere olanak bırakılmamalıdır.

Böylece devletçiliğin yaygınlaşması durdurulmuş; kalkınmanın başında saptanmış olan temel ilkelere dönmüş; ekonomimizde beliren bunalım-lara ilk önlemler alınmış olur.

II- Devlet planlarının geliştirilmesi sorunu ve önerilerim:

Planlama yalnız komunist memleketlerin kalkınma ve ekonomik düzen aracı değildir. Ekonomilerin pazar kuralları ile işliyen toplumlarda da, bazı kaynakların değerlendirilmesi için, devlet, özel girişimin yerini alır. Örneğin: Birleşik Amerika ekonomisinin % 20 si devlet planlı devlet işletmesidir.

İyi bir planlamada, stratejiler gelişmelere paralel olarak boyutlandırılır- Gerçekleşmelerde görünen ve görünmeyenlere aynı önemde yer ver- rilir; tüketim için, kalkınmanın başarı derecesine göre, düzenlemeler yapılır. Örneğin: gelişmeye girişmiş bir ülkede, etkili bir ulaştırma sistemi; ucuz maliyetli demir-çelik üretimi; ekonomik enerji kaynakla-rının değerlendirilmesi; tarımı kalkındıracak su, gübre, iyi tohum sağ- lanması stratejinin ilkeleri olur.

Örneğin: ulaştırma sistemlerinin; demir - çelik tesislerinin; su , kömür, petrol kaynaklarının; v.s. işletmeye açılmaları devlet planla- rında görünen kısımlardır. Fakat bunların ekonomik kurallara göre nasıl işletileceklerini de belirtmek, düzenlemek gerekir. Bu kısım çoğunlukla planlarda görünmez. Halbuki planlamanın temel ilkesi, hızlı kalkınmak; kalkınmayı sürdürebilmek için üretimlerde, rakip memleketlere oranla, kalitede, maliyette, fiyatta üstünlük sağlamaktadır. Geçen yüzyılda Almanya'nın zamanımızda Japonya, Yugoslavya, İsrail'in yaptığı gibi:

Yukarıdaki kriterlere göre incelenince devlet planlarımızın geliştiril- mesi lüzumu anlaşılmış olur. Bu eksik kısımların yanında yer alması gereken bir planlama konusu da, gelişmeye lüzumlu öğretim ve eleman ye- tiştirme konusudur. Bu konunun bir tüketim değil ve fakat bir yatırım işi olduğunun bilincine varmak ve böyle bir kurala göre bunu planlamak gerekir. Eğer IV. planın uygulaması geciktirilecek ise bunun bir ekonomi kongresinde incelenip tartışılması çok faydalı olacaktır.

III- Ekonomi ve üretim kuruluşlarının sorunu ve önerilerim:

Batı dünyasında ekonomi ve üretim kuruluşlarında hedef iyi kar sağlamak ve çabuk gelişmektir. Bu nedenle kuruluşlarda, ister kamu karakterli ister özel girişimli olsun, özerklik temel ilkedir. Çok karmaşık yapı- lı olan ve yönetimlerinde elastikiyet, ihtisas, isabetli görüş gibi özellikler isteyen bu kuruluşların dışarıdan idareleri kesinlikle önlen- miştir. Gelişmekte olan memleketlerde bu kuruluşların kamu karakterli olanlarında hedef açık değildir. Kamu yararı, işgücünün kollanması gi-

bi politik fikirler gerçek hedefleri gizler.

Memleketimizde devlet işletmesi karakterindeki ekonomi ve üretim kuruluşlarında gerçek özerklik yoktur. Bunun nedenleri yasaların yetersizliğinde ve siyasi iktidarların yasalara uymamalarında toplanır. Bu nedenle kuruluşların varlıklarını kazandıkları zamanlardan beri sorunları çözümlenememiş, aksine artmıştır.

Örneğin: nominal sermayeleri çoğunlukla sağlanamamıştır. Yönetimleri hiç bir zaman Batıdaki özerkliğe kavuşamamıştır. Faaliyetlerinde, devlet planına yansıyan planlarına, programlarına uyarlık sağlanamamıştır. Organizasyonları, kadroları siyasi iktidarların direktiflerine bağlı kalmıştır. Bu kuruluşlarda fiyatlar maliyetlere göre saptanmadığından faaliyetlerinden olumlu sonuçlar almak mümkün olmamıştır.

Devletin ekonomik sektöründeki bu tutum, mal mubadelesine, işbölümüne Pazarlar arasında denge kurallarına dayanan ekonomimizin düzenlerini bir düzeye bozmakta ve bunalımlara neden olmaktadır. Gerçekten, mamul, yarı mamul, hammadde ürünlerinden oluşan mallar pazarına; sermayenin, işgücünün, toprağın meydana getirdikleri üretim elemanları pazarına; bu elemanların karşılığı olan sermayeler pazarına bu düzensizliğin, dengesizliklerden başka, bir şey getirmeyeceği kuşkusuzdur.

Ekonomi ve üretim kamu kuruluşlarının bu düzensizliklerini gidermek ve ekonomimizi bunalımlara sürükleyen etkilerin kendi yapımızdan gelenlerini önleyebilmek için bu kuruluşların yeniden reorganizasyonlarına gidilmesi gerekmektedir.

ÖNCELİKLERDE AÇIKLIK

Enis F. TOKCAN
Nail TOKCAN
TETİCO Teknik Tic.
Ltd.Şti.

1) Giriş

Ülkenin meselelerini değişik başlıklar altında incelemek ve bu meselelerin çözüm önerilerini aynı sınıflandırma içinde değerlendirmek mümkündür. Bu nedenle, temel sorunlar sırasıyla, Siyasal, Ekonomik, Mali ve Sosyal sorunlar olarak başlıklandırılmış ve üretilmesi muhtemel çarelere yer verilmiştir.

2) Siyasal Sorunlar:

Çok sayıda siyasal parti varlığı ve bu partilere yönelen oy dağınıklığı, ülkede istikrarlı bir Hükümet kurulmasına imkan vermemektedir. Türk Sosyal ve siyasal hayatı, Koalisyon yönetimlerinin önemini, ciddiyetini, iyi niyetini ve hatta gerektiği noktada zaruretini tam idrak edebilmiş değildir. Koalisyon uygulaması, ortak hükümet etmek yerine adeta parti etkinliğini yaygınlaştırma biçimine dönüşmüştür. Bu durum büyük ölçüde seçim sisteminin sonucudur. Demokratik olmak isteği neticede ülkeyi, dağınık düşünce sistemlerinin yönetimine terk etmek sonucunu yaratmıştır. Sosyal hayatta karşılaşılan çözümsüzlükler, anarşi, iş barışı eksikliği, ekonomik gereklere uygun önlemlerin sağlıklı biçimde alınamayışı siyasal istikrarsızlık ile geniş ölçüde izah edilebilir. Mesela, planın bile hazırlanamayışı, aslında ekonomik bir hadisede, siyasal istikrarsızlığın yarattığı ihmal ve önemsizlik olarak değerlendirilmelidir.

ÖNERİ : Seçim sistemi yeniden düzenlenerek, kuvvetli ve istikrarlı bir hükümet teşkiline imkan verecek meclis oluşturulması sağlanmalıdır.

3) Mali Sorunlar :

Türk Ekonomisinde Devlet sektörünün yeri ve önemi büyüktür. Bu gelişim içinde Kamu sektörünün bu önem ve etkinliği koruyacağı açıktır. Ancak, Kamu kesimi yeteri ölçüde gelir imkanlarına kavuşturulamamıştır. Bu finansman güçlüğü ülke ekonomisinin istenmeyen doğrultulara yönelmesi sonucunu yaratmaktadır. Banka kesiminin ve özellikle Merkez Bankası kaynaklarının tamamen ve gereksiz ölçülerde Kamu finansmanı için kullanılmakta olması, aslında, Kamu sektörünün gereken finansman gücüne sahip olmayışının sonucudur. Bu tür çözümler ilk bakışta kolay ve çekici olmakla beraber, bütün ekonomiyi etkisine alan enflasyon ciddi ve arttırıcı nedeni olmaktadır. Kamu kesimi finansmanın tek ve sağlıklı kaynağı vergi sistemidir.

Uzun yıllardan beri Türk ekonomik ve mali hayatında bir vergi reformundan söz edilmektedir. Vergicilikte reform deyimi kullanıldığı an cazip gelmekle beraber gerçekçi değildir. Vergi de aynen diğer ekono-

mik olaylar gibi sürekli değişiklik gösterir: bu nedenle uzun yıllar uygulamasında biriken tekrarcılık yerine her yeni ekonomik gelişmeye uygun gelişim içinde değerlendirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Bir tarihte vergide adalet sağlamak için, vasıtasız vergilerin, özellikle (Gelir vergisi ve Kurumlar vergisinin) arttırılarak vasıtalı vergilerden fazla olması istenmiş bu konuda geniş seminerler, çalışmalar yapılmış ve Kamu kesimi finansmanı planlarda hep bu anlayış etrafında düzenlemeğe çalışılmıştır. Bu amaç gerçekleşmiş, ancak, vergide adaletsizlik giderilecektir anlayışından hareket edilmiş olmasına rağmen ulaşılan bu yeni durum ile daha ciddi bir vergi adaletsizliği yaratılmıştır. Türk vergi gelirleri hasılatında vasıtasız vergi tahsilatı artık vasıtalı vergi tahsilatını aşmıştır. Ancak, hasılatın büyük kısmı, tamamen dar ve sabit gelirliiler ile ücretli kadrolardan tahsil edilebilmektedir. Serbest meslek erbabı, Türkiye'de adeta bir vergi cenneti içinde yaşamaktadır. Bu kaynak mutlaka yeteri kadar vergilendirilmelidir.

- ÖNERİLER :**
- 3.1. Yeni bir gelir vergisi uygulamasına ihtiyaç yoktur. Önce serbest meslek erbabı yeteri kadar vergilendirilecek şekilde değerlendirilmelidir. Bu amaçla, tıpkı işletme vergisi makbuzlarında olduğu gibi, Doktor, Dişçi, Avukat, Mali Müşavir v.s. meslek erbabına Maliyece bastırılmış reçete ve makbuzlar verilmeli ve ancak bu vesika kullanılması sağlanmalıdır.
 - 3.2. Asgari vergi müessesesi getirilmelidir. Batı ülkelerinde bu uygulama mevcuttur. Mesela, bir doktora mesleğini icra edebilmesi için asgari vermesi gereken vergi miktarı tayin edilmelidir.
 - 3.3. İşletme vergisinin kapsamı genişletilmeli ancak verilen işletme vergisinin belli bir oranın vergiden mahsubu sağlanmalıdır. Bu uygulama hem alıcıya makbuz isteme alışkanlığını getirecek hem de satıcı satışlarının kontrol edilmesi zorunluğuna göre hareket edecektir.
 - 3.4. Belediye gelirleri kanunu mutlaka çıkarılmalıdır. İşletme vergisi tahsilatının belli bir bölümü, tahsil edildiği bölgedeki belediyelere bırakılmalı ve belediyeler yolu ile bu tür vergi tahsilleri sıkı biçimde kontrol edilmelidir.
 - 3.5. Kontrollü yazar kasa sistemi getirilerek, parakende satış hasılatlarının isabetli takibi ve vergilendirilmesi sağlanmalıdır.
 - 3.6. Vergide uzlaşma müessesesi getirilmelidir. Böylece uzun yıllar süren tahsilat gecikmeleri önlenabilir.

Ekonomik Sorunlar :

Türkiye, son bir kaç senedenberi çaresizlik noktasına varmış bir ekonomik kriz içindedir. Buna rağmen, dünya ülkeleri ile mukayese edildiği zaman önemli sayılabilecek oranlarda büyüme göstermektedir.

Sorunlar şöylece özetlenebilir:

- Önümüzdeki beş yıl için uygulanacak ciddi ve tutarlı bir plan dökümanı yoktur. Hatta 1978 yılı program hedefi bile kesinlikle tespit edilmemiştir. Milli bütçe tahmin raporu (ki Anayasa gereğidir) büyüme hızını ihtiva etmemektedir.
- Bütçenin makul ölçülerde tutulması isabetlidir. İthalat programlamasının önceki yıla göre düşük tutulması sağlıklı bir yaklaşımdır. Ancak, bütün bunlara rağmen, uygulamada bu ilkelere bağlı kalmak mümkün değildir. İhtimali bulunmayan bir şeyi mümkün göstermek ekonominin mantığına aykırıdır.
- Tasarruf açığı giderek büyümektedir. Kamunun finansman gücü bütün şiddetiyle devam etmektedir. Bütçelerin açık vermesi artık alışılmış bir hadise haline gelmiştir.
- KİT'lerin kaynak yaratabilmesi imkansızlaşmıştır. KİT yatırımları artık tamamen vergi tahsisleri ile gerçekleştirilmektedir.
- İşletmelerin iç kaynak ve değerlendirme imkanı yoktur.
- Mahalli idareler kaynak yetersizliği nedeniyle sosyal hayatın ciddi problemleri haline gelmiştir.
- Yanlış taban fiyat uygulaması nedeniyle, geleneksel tarımsal ürünlerin ihracı sağlanamamaktadır. Stoklama ve sair masraflar ile birlikte teşekkül eden fiyat dünya fiyatlarının çok üstünde olmaktadır. Sanayi ihracı önemli gelişme göstermemektedir.
- İthalat hacmi, ancak Sun'i teneffüs yöntemleri ile genişlemesinin finansmanını sağlamaktadır. İşçi döviz girişi sınırlı kalmaktadır. Açık deyimi ile dış ekonomik ilişkiler adeta çaresizlik noktasındadır.
- Fiyatlar genel seviyedeki artışlar denetlenememektedir. Satıcı, ekonomik gereklere göre değil, kendi tercih ve tevekkülüne uygun yeni bir fiyat düzeyi oluşturmaktadır.
- Kamu kesiminin Merkez Bankası üzerindeki iç finansman baskısı giderek artmaktadır.

Genel çerçevesi çizilmeğe çalışılan bu sorunlar için kısa dönemde uygulamaya konulabilecek çözüm önerileri getirilebilir.

ÖNERİLER :

- 4.1. Döviz durumunun kısa sürede çözümü için, ithalatına imkan verilecek sektör ve projeler önceden belirtilmelidir. Böylece zamansız yatırım girişimleri ve gereksiz üretim hedefleri tespiti kontrol altına alınabilir.
- 4.2. İhracat rejiminin yanlışlığını önlemek gerekir. Bu rejim yanlışlığı korkunun mantığından kaynak almaktadır. İhracat ile ilgili kuruluşlar, meseleyi sadece kendilerine mevdu görev ve sorumluluk içinde ele almaktadır. Mesela, Ticaret Bakanlığı, sadece ihracat fiyatına bakmakta, Ülkenin döviz ihtiyacının sorumlusu Maliyedir diyerek ihraç imkanları ile sağlanabilecek döviz kaynaklarını önemsememektedir. Bu ahenk mutlaka sağlanmalıdır. Tarımsal ürünlerin, (özellikle geleneksel ürün, buğday, pamuk, tütün, fındık gibi) uluslararası ticaret usul ve teamülleri çerçevesinde kredili olarak ihracı yoluna mutlaka gidilmelidir. Örneğin hububat ihracında TMC'nun ihracat organizasyonuna girebilmesi sınırlıdır. Bu malların belli peşin miktar ve müzakere edilebilir vadeler ile ihracı yoluna mutlaka gidilmelidir. Bu bir hesap işi olarak ele alınmalıdır.
- 4.3. Rejim esaslarına göre, takas imkansızdır. Ancak, ülkenin yatırım ve üretim hedefleri ile döviz imkansızlıklarının aynı anda değerlendirilmesi yapıldığında, hayati ehemmiyeti haiz ve üretimi arttırmak gereğindeki temel maddelerin takas yolu ile ithaline gidilmesi sağlanmalıdır.
- 4.4. İhale Kanunu günün şartlarından son derece uzaktır. Bugün özellikle büyük yatırımların ve hatta değişik nitelikli mal ithallerinin ihale edilmesinde en düşük fiyat daha pahalı olmaktadır. Büyük yatırımların müzakere usulü ile ihale edilmesine imkan veren bir sistemin getirilmesi sağlanmalıdır.
- 4.5. Türkiye ekonomisinde üretimin önemi artık yatırımın gereği kadar ciddi biçimde ele alınmalıdır. Temel mallar üretiminde KİT ciddi bir noktayı belirlemektedir. KİT, tedricen tüketim malı üretiminden uzaklaştırılmalı ve daha çok temel mal üretimi üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.

YÖNETİM VE ORGANİZASYON YÖNÜNDEN
TÜRKİYE'NİN GELECEĞİNE KISA BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Kemal Tosun
İ.Ü.İşletme Fakültesi

Her yeni yıl, ya da yıldönümünde geleceğe bakmak, gelecekle ilgili tahminlerde bulunmak, geleceğe yön ve biçim verici istek ve öneriler ile-til sürmek, insanda doğal bir eğilim olarak süregelmektedir. Yöneticilik ve işletmecilik açısından bakıldığında, bu eğilimin, insanın, geleceğini iyileştirme, geçen günlerden daha iyilerine kavuşma ve bunun için de plân yapma gereksiniminden doğduğu söylenebilir.

1978 ve onu izleyecek yıllarda Türkiyemizin temel sorunlarının neler olabileceği ve bunların çözümü için ne gibi önlemler alınabileceği konusunu üç sahifelik bir açıklama içine sığdırmak mümkün değildir. Özellikle, yöneticilik açısından bunu yapmak pek zordur. Zira, teknolojik, bilimsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik v.b.g. tüm konu ve sorunlar, yöneticilik ve işletmecilik konu ve sorunları üzerinde yoğunlaşır. Yönetim bilim ve uygulaması, giderek büyüyen ve çap-ı açılan toplumsal (ulusal, uluslararası gibi makro ve her tür kurum, kuruluşlardaki gibi mikro bakımlarından) yaşamda, stratejik önemini artırmaktadır. İnsanlık çözümü gün geçtikçe güçleşen sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu karşılaşmanın çözümü daha da zorlaştıran bir niteliği, birdenbire (ani) olmasıdır. Bu nitelik, en uzman ve en yetenekli kişileri bile şaşırtmakta ve bocalamalarına ve sonuç olarak da bunalmışların büyümesine ve müzminleşmesine neden olmaktadır.

Yöneticiliğin, insanlığı daha mutlu ve daha rahat bir yaşama ulaştır-madaki bu stratejik rolünü, bir yönetici düşünür, şu anlamlı sözlerle ortaya koymaya çalışmıştır: Siyasal, ekonomik ve sosyal geleceğimiz, ülkedeki sorunlarımızı çözecek nitelikte yönetici yetiştirme hususun-daki yeteneklerimizle sıkı sıkıya bağlanmıştır. Bu sözü şöyle de söy-lemek mümkündür: Hangi yetenek ve nitelikte yönetici yetiştirdiğimizi bana söylerseniz, siyasal, ekonomik ve sosyal geleceğimizin ne olaca-ğını size söyleyebilirim.

1974 yılında, A.B.D. Cumhurbaşkanı, ülkede tehlikeli bir gelişme eği-limi kazanmakta olan enflasyonu durdurma, daha doğrusu yavaşlatma önlemleri almağa girişirken, enflasyonu "bir numaralı halk düşmanı" olarak nitelemişti. Bugün, iktisatçılarımız başta olmak üzere, çeşit-li bilim ve uygulama adamlarımız ve halk arasında bir soruşturma yapı-lan, büyük bir olasılıkla, Başkan Ford'un yukarıdaki sözünün bizde de geçerli olduğunu söyleyecekler çoğunlukta olacaktır. Evet, enflasyon bugün Türkiye'nin belki bir numaralı sorunudur. Ancak, konumuz, temel sorunlar olduğuna göre, biraz daha derinliğine, genişliğine ve de uzun süreli düşünmeğe gerek vardır sanırız.

Bizce, neyin sorun olduğu ve hangi ölçüde güçlük taşıdığı gibi, çoğu zaman ve hallerde tartışmaları yanlış yol ve yorumlara götüren konunun temelinde, bir yöntem ve yaklaşım sorunu yatmaktadır. Birey, kurum ve

toplum yaşamında, sorun teşhisi ve tedavisinde çaba harcarken, yarını mı, gelecek ayı mı, gelecek yılı mı, yoksa gelecek on, elli ya da yüz yılı mı kapsadığımızı dikkate almak zorundayız. Böyle bir yol, ve yöntemle başvurduğumuzda, bugün bize en önemli bir sorun gibi görünen konunun aslında, daha uzun dönemli sorunların bir sonucundan başka bir şey olmadığını farkedebiliriz. Keza, uzun süreli düşünüldüğü takdirde, bugün bize önemli ve ciddi görünmeyen konuların, aslında kısa bir süre sonra önemli bir sorun olarak karşımıza çıkacağını hayretle farkedebiliriz.

Şu halde, temel sorunlarımızdan biri, gerçekte, sorunlarımızı ele alış yöntemindeki noksanlıktır. Bu noksanlık, genel olarak, kısa dönemli ve hatta günlük düşünmemiz, yarına ve geleceğe bakma eğilim ve alışkanlığı geliştirmemiş olmamızdır. Yönetim dilinde bu, planlama, planlı hareket etme bilincinin gelişmemiş olması diye ifade edilebilir. Bizde ve dünyada, bakışların geleceğe dönük olmamasının doğurduğu sayısız israf, kayıp ve sorunlarla karşılaşmaktadır. Dünya çapında olan bir örnek, enerji sorunudur. Tüm ülkeler, gelişmiş olsun olmasın, daha düne kadar, dünya enerji kaynaklarının sonsuz olduğu varsayımına dayanıyormuş gibi bir siyasal ve ekonomik politika güdüyorlardı.

Bizde ise geleceği düşünmemenin, plansızlığın, kısa görüşlülüğün savılsız örnekleriyle karşılaştığımız açık bir gerçektir. Siyasal partilerimizin yöneticileri, kamu kurum ve işletmelerinin yöneticileri ve özel kesim yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu, sözünü ettiğimiz yönetsel miyopi hastalığı ile malûldürler.

Yönetsel miyopi hastalığı, bizi, örgütsel gecikmelere, yanlış bir emir komuta (yürütme) sistemine ve disiplinsizlik ve kontrolsüzlük gibi diğer yönetim ve düzen bozukluklarına götürmektedir. Bunların tümü, bizdeki yönetim ve organizasyon sorunu'nun ne denli yaygın ve etkili bir sorun olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin 20 inci Yüzyılın son çeyreğindeki sorunlarını etkileyecek başlıca olgular şunlardır:

1. Nüfusun çok hızlı bir tempoda çoğalması,
2. Ekonomik hızının fazlalığı
3. Ekonomik büyümede benimsenen yol ve yöntemler.
4. Ülkenin yaşama ve gelişme gücünü korumakta güdülecek iç ve dış siyaset,
5. Kentleşme ve bu gibi nüfus yoğunlaşmasını sonuçlandıran olgular.
6. Doğal kaynaklarımızın tükenme ve kirlenme (bozulma) hızı,
7. Kaynaşmış bir toplum ve sıkı bir işbirliği sistemine dayanan etkinlik ve verimlilik derecesi.
8. Bireyin güçlenmesi ve insanın ön plana geçişi,
9. Bütün bunların kültürel ve davranışsal yapıda husule getireceği değişimler.
10. Refah devleti gerçekleştirme yönünde güçlenen eğilimler.

Hemen anlaşılacağı üzere, başta bunlar olmak üzere, bunların sonucu niteliğinde olan sayısız sorunların ele alınması ve şu ya da bu ölçüde çözülmesi, kolay olmayacaktır. Alınabilecek başlıca önlemler şunlardır:

Başta optimal sonradan da sıfır bir nüfus artışı ile ekonomik büyüme ve bunların yanında istikrar, adil bir gelir bölüşümü, çevreyi koruma ve bozmama, genel olarak eğitime önem verme gibi çözüm yolları hepimizin hatırına gelmektedir. Ancak, biz bunların da bağlı bulunduğu daha derin etmenlere inmek istiyoruz. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

- 1) Ülkemiz için, en az elli yıllık bir dönemi kapsayacak bir plân hazırlamak ve bu planda herkesin kabul edeceği ulusal amaçlarımızı belirlemek... Bunlar, Milli Misak ilkeleri gibi, uzun dönemde değişmeyen bir anayasa değerinde ve hatta onun üstünde olmalı tüm siyasal partiler için veri olmalıdır.
- 2) Bu amaçlara ulaştırılacak, siyasal, ekonomik, sosyal, bilimsel ve kültürel araçlar belirlenmeli, bunlar arasında gerekli insan unsurunun nitelik ve yetenekleri saptanmalıdır.
- 3) Bu insan unsurunun yaş, cinsiyet, öğrenim, tecrübe, uzmanlık yönlerinden bileşimi belirlenmelidir.
- 4) İnsan unsurunun yöneten ve yönetilen gibi hiyerarşik nitelik yönünden bileşimi ve bu iki temel işgücü faktörünün yetenek ve nitelikleri belirlenmelidir.
- 5) Bu iki unsur arasında yönetici kadroların eğitilmesi ve yetiştirilmesi için devlete, üniversiteye, iş hayatına ve aileye ne gibi sorumluluklar düşeceği belirlenmelidir.
- 6) Yönetici kadrolar yetiştikçe bunların, kurumların ve işletmelerin türü, büyüklüğü, çapraşıklığı, amaç ve yöntemleri dikkate alınarak en uygun yönetim mevkilerine getirilmesi için gerekli önlemler belirlenmeli ve ciddiyetle uygulanmalıdır.

**TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞMESİ VE ENDÜSTRİYEL
KOOPERASYON MODELİ**

Prof.Dr. Orhan Tuna
İ.Ü.İktisat Fakültesi

Türkiye ekonomisi bilhassa son yıllarda enflasyonist baskılardan dolayı sanayileşmesini yahut üretim kapasitesini dar boğazlardan kolaylıkla geçiremez duruma düşmüştür. Bilindiği gibi istikrarlı bir ekonomi için en önemli tedbirlerden biri, bu dar boğazların giderilmesidir. Bu arada artan ithalat ihtiyacını karşılamak üzere döviz kazandırıcı programlara ihtiyaç büyüktür. İthalatın kısılması, esasen tükenmekte olan ham ve yarı mamul madde stoklarının yenilene-memesine yol açacak ve netice itibariyle böyle bir durum ülkede aslında çok yaygın olan işsizliğin gittikçe daha da güçlenmesine ve vahim bir şekil, hatta bir afet halini almasına zemin hazırlayabilecektir. Nitekim özellikle gençler arasındaki işsizliğin nedenli bir sosyo-politik tehlike, demokratik düzenin ve hür teşebbüs hayatının devam-lılığı bakımından ne büyük bir engel teşkil edebileceği birçok ülke-nin yakın tarihlerindeki olaylarla ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan yapılan çalışmalar ithalat hacminin 1977'de 6 milyar dolar civarında olacağını göstermektedir. Buna karşılık ihracat en iyimser bir tahminle 2 milyar doları aşamayacaktır. Resmi yoldan gelecek işçi dövizlerinin ancak 1 milyar dolara varabileceği düşünülürse, dış finansman ihtiyacı en az 3 milyar dolar dolayında karar kılacaktır. Ancak ekonomik ve politik istikrarsızlığın devam ettiği sürece bu boyutlarda bir dış finansmanın sağlanmasının pek kolay olamayacağı ileri sürülebilir. Bunun sonucu ise ekonomide yeni dar boğazların, üretim yetersizliğinin ve önemli derecelere varacak olan sosyal sorunların, hatta patlamaların ortaya çıkmasıdır.

Bu koşullar karşısında muhtelif dış finansman alternatifleri yanında, özellikle Batı Avrupa'nın ileri teknolojiye ulaşmış ülkeleriyle ve bunlar arasında da özellikle F. Almanya ile endüstriyel işbirliğinin Türkiye'nin sanayileşmesine önemli katkıları olacağı düşünülebilir. Esasen böyle bir eğilimin varlığını bizzat Alman ve diğer Avrupa sanayi kuruluşları temsilcileri Türkiye'ye aynı amaçla yaptıkları ziyaretler sırasında Türk devlet ve işadamlarına ifade etmiş bulunmaktadırlar.

Ayrıca Avrupa'da çalışan ve önemli hacimde tasarrufları olan Türk işçilerinin bir endüstriyel kooperasyon hareketini, belli şartlar altında büyük ölçüde destekleyeceklerine, bizzat yaptığımız temasların da ortaya koyduğu gibi, mutlak gözü ile bakılabilir. Yeterki, söz konusu kooperasyonun taraflar arasında hem uygulanacağı alanlar, hem organizasyon modeli kesin bir biçimde tayin edilmiş olsun. Bu bakımdan düşünülen endüstriyel kooperasyon iki alanda ele alınmalıdır:

- A. Türkiye'nin sınıflı üretimi, talep projeksiyonları, ham madde kaynakları, istihdam şartları ve ücret bünyesi, kurulacak sanayi işletmelerinin teknik ölçekleri, yatırım projelerinde eğilim vs. gibi konular incelenerek, neden ve hangi dallarda endüstriyel kooperasyon yapılmasının, ekonomilerarası faydayı artırabileceği bu alanda cevaplandırılabilir sorulardır.

B. İkinci problem alanı, bir endüstriyel kooperasyonun değişik organizasyon modeliyle gerçekleştirilmesinin mümkün olacağıdır. Önce söz konusu işbirliğinin temel yatırım malları sanayinde yapılması tercih edilmelidir. Ayrıca işbirliğinin organizasyonu için değişik tarafların kombinasyonları düşünülebilir, şöyle ki:

- 1) Alman sanayicisi - Türk Sanayicisi
- 2) Alman Sanayicisi - Türk işçisi (emek ve tasarrufu)
- 3) Alman sanayicisi - Türk sanayicisi - Türk işçisi
- 4) Yukarıdaki taraflardan bazıları, yahut hepsi - devlet

Bu münasebetle özellikle belirtmek gerekir ki düşünülen bu endüstriyel kooperasyon, küçük ölçekteki sanayi kolları için olmayıp bilakis enerji ve savunma sanayi dahil, önemli kilit sanayi branşlarında, büyük üretim kapasitelerinde, yapılacak müşterek yatırımların programlanmasında ve halen Batı Avrupa'da çeşitli sebeplerle Türkiye tarafından transfer edilemeyen modern teknoloji, modern yönetim tekniği ve işçi tasarruflarının kullanılmasında tayin edilecek bir organizasyon modeli yardımıyla gerçekleştirilmelidir.

STABİLİZASYON GEREĞİ

Prof. Dr. İsmail Türk
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

1978 yılına girerken ve 1980'lere doğru yol alırken Türkiye'nin temel ekonomik sorunlarını aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür. Şöyle ki;

1. Enflasyon

Ekonomide, önemli miktarlarda ve devamlı fiat artışlarını ifade eden enflasyon, olumsuz sonuçlar meydana getirmiştir. Genel olarak tüketim hacmi artmış, yurtiçi tasarruflar ve yatırımlar azalmış, ticaret ve ödemeler dengeleri alayhte gelişmiş, istihdam hacmi beklenen düzeye erişememiş, yatırımlar yön değiştirmiş, gelir dağılımı dengesizlikleri artmış, sosyal gerginlikler yükselmiş ve toplum devamlı fiyat yükselmelerinin hüküm süreceği bir bekleyişin içine girmiştir. Enflasyonun milli ekonomi yönünden yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarması 1977 sonbaharında stabilizasyon politikası tedbirlerinin alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu tedbirlerin alınmasında geç kalınmıştır. Bir bütün olarak değerlendirildikleri vakit eksik, dolayısıyla yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu nedenle tamamlanmaları ve bir bütünlüğe kavuşturulmaları gerekmektedir.

2. Ödemeler Dengesi

Siyasal iktidarların açık veya gizli tercihlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan enflasyon ihracatımızı olumsuz ithalatımızı olumlu yönde etkilemiş, dış ticaret dengesini aleyhe çevirmiştir. Bu durumda gereken kur ayarlamaları zamanında ve yeterli oranlarda yapılmadığı, buna mukabil, enflasyonist politika devam ettiği için, ekonomi tüm döviz kazançlarını ele geçirmekte başarılı olamamıştır. 1974 Barış Harekâtı sonunda Türkiye'ye konan silah ambargosunu sonradan ekonomik ambargo izlemiştir. Milli savunma giderlerindeki büyük artış dış ödemelerimizi de artırmıştır. Sanayimizin yapısı, girdiler yönünden dış bağımlılığı, petrol ihtiyacımızın geniş ölçüde dışarıdan karşılanması ve yedi yıldır dünyada hüküm süren enflasyon ve bunun 1980'lere kadar devam edeceği konusundaki yaygın kanaat spekülâtif nitelikteki ithalatı da artırmış, döviz rezervlerimizin erimesine ve kısa vadeli sermaye hareketleri sonunda dövizle ödenecek dış borçların artmasına sebep olmuştur. Ödemeler dengesi sorunu önemini ve ciddiyetini önümüzdeki yıllarda da sürdürecektir.

3. Yatırımlardaki Dağınıklık

Ekonomide sermaye birikimini sağlamak, üretim kapasitesini artırmak anlamındaki yatırımlarımızda büyük bir dağınıklık vardır. Özellikle kamu sektöründe başlanan yatırımlar öngörülen süre içinde ve tahmin edilen maliyet değerleriyle bitirilmemektedir. Bu durum yatırımların maliyetini artırmakta, ekonomiye yeni teknoloji girmesine engel olmakta, üretim, istihdam ve ihracat hacmini olumsuz yönde etkilemekte,

ekonomide genel ve kısmi mal darlıklarına sebep olmaktadır. Türkiye'-de başlanan yatırımların tamamlanmasına öncelik verilmesi en acil ve önemli sorunlardan biri haline gelmiştir.

4. İşsizlik

Türk toplumunda nüfus artışları çok hızlı olup Türk toplumu genç bir toplumdur. Her sene tarım dışı sektörlerde 400 binin üzerindeki bir nüfusa yeni iş imkanları sağlamak gerekmektedir. Enflasyon, dış ödemelerdeki dengesizlikler, yatırımlardaki dağınıklık, işveren-işçi ilişkilerindeki uyumsuzluk, imalat sektöründe sermaye yoğun yatırımların çoğalması işsizlik sorununun çözümüne engel olmakta ve işsizleri artırmaktadır. Halbuki, işsizlik en büyük sosyal adaletsizlik olup, iktisadi yönden ekonominin sabit üretim masraflarının artması, anlamına gelir. İşsizlik sorunu IV. ncü beş yıllık plan döneminde de önemini sürdürecektir ve sorun ancak her sene faal nüfus yaşına erişenlerin sayısından daha yüksek bir nüfusa iş sağlandığı zaman çözüm süreci içine girecektir. Böyle bir sürecin gerçekleşmesi toplam tasarruf ve yatırım hacminin artırılması, ödemeler dengesi güçlüklerinin ve yatırımlardaki dağınıklığın giderilmesi ile yakından ilgilidir. Batı Avrupa ekonomilerinde tam çalışmanın yeniden sağlanması ve işçi ithal eden Libya, Suudi Arabistan, İran gibi ekonomilerle ilişkilerin işçi ihracı yönünden sürdürülmesi kısa dönemde sorunun ağırlığının hafiflemesine yardımcı olabilir.

5. Dar boğazlar

Türkiye'de enerji arzında, ulaştırma haberleşme şebekesinde, limanlarımızın tahmil ve tahliye kapasitelerinde önemli dar boğazlar vardır. İhracatımızın, turizmin, imalat sektörünün beklenen düzeyde gelişmelerinin temel nedenleri bu darboğazlardır. Bu nedenle ekonomimizdeki kaynakların rasyonel kullanımı ve dışarıdan ek kaynaklar sağlanabilmesi bakımından bu darboğazların "hedefler planlaması" çerçevesinde ele alınıp giderilmesinde sadece yarar değil, zorunluluk vardır.

Öneriler ve Önlemler

1. Eylül 1977 de alınan stabilizasyon tedbirleri para, kredi ve bütçe politikası tedbirleri ile tamamlanmalıdır. Bu amaçla:
 - a) Genel iskonto haddi yükseltilmeli, sınai reeskont haddi ucuzlatır ve reeskont hacmi genişletilirken, ticari reeskont haddi pahalılaştırılmalı ve hacmi daraltılmalıdır.
 - b) Kıbrıs Türk Federe Devletinde Türk lirasının tedavülüne son verilmelidir. Şimdiki uygulama bu devlette bedelsiz thalat ve kaçak ticareti teşvik etmekte, dış para piyasalarında Türk lirasının düşmesine sebep olmaktadır.
 - c) 1978 bütçesi 1977 yılına göre büyümeyen, denk, tercihan fazlalıkla bağlanan ve sonuçlanan bir bütçe olmalı, vergilendirilmedik ve vergilendirilmeleri gereken vergi rezervleri toplam talebi ve ithalatı kısmak üzere vergilendirilmelidir.

- d) Bütçe-Merkez Bankası ve Hazine Merkez Bankası ilişkileri ekonominin masedebileceğinden daha yüksek bir düzeyde toplam para arzının genişlemesine imkan vermiyecek bir biçimde yürütülmelidir.
 - e) Destekleme alımlarında taban fiatlar saptanır ve işçi-işveren ilişkilerinde toplu sözleşmeler bağlanırken, ekonomik istikrar daima gözönünde bulundurulmalı; her iki konuda yıllık tavanların tesbit edilmesi esas, kabul edilmelidir.
2. Uygulanacak kambiyo politikası gerçekçi kur sonrasına dayandırılmalıdır. Enflasyon hızı düşürülmedikçe ve ekonomide istikrar sağlanmadıkça uygulanacak kambiyo kuru politikasının başarısızlığa mahkum olacağı bilinmelidir.
 3. Türkiye ve Yunanistan sorunlarını barışçı açıdan çözmek amacıyla bir müzakere masasına oturulursa her iki ekonomide de enflasyon, dış ödemeler ve döviz kıtlığı tazyiklerinin azaldığı görülecektir. Bugünkü durum her iki ekonomiye zarar vermektedir.
 4. Türkiye'nin büyük bir ekonomik potansiyeli vardır. Onun için, 1977 yılında ihracattaki gerileme ve işçi dövizlerindeki yetersiz gelişmeye rağmen ithalattaki % 20 nin üzerindeki artış finanse edilebilmiştir. İthalatın finansmanında mal mukabili ithalat, akseptans kredisi ithalatı ve Merkez Bankasına açılan nakit kredisi ithalatı önem kazanmağa başlamıştır.
 5. Stabilizasyon tedbirleri sonunda dışarıdan sağlanacak krediler Türkiye'yi dış ödemelerde rahatlığa kavuşturabilir. Buna rağmen:
 - a) Kısa vadeli sermaye hareketleri - eski DÇM ler - orta vadeli krediye dönüştürülmeli, ödemesiz bir süreden geçmeli ve Türk Parası yaratmamalıdır.
 - b) Dış borç ertelemelerine yeni bir kredi sağlama konusu kadar önem verilmelidir.
 - c) Kalkınma döviz bilinci geliştirilerek sürdürülmeli, döviz kazançlarımızın artırılmasına ve döviz giderlerimizin azaltılmasına önem verilmelidir.
 - d) Sanayileşmemizin dikey entegrasyonu artırılmalı dışa bağılılığı azaltılmalı, ihracata yönelik hale gelmesi sağlanmalıdır.
 - e) Başlanıp da tamamlanmamış yatırımlar arasında döviz kazancı veya döviz tasarrufu sağlayanlara öncelik verilmelidir.
 6. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı : Dünya 1980 lere kadar enflasyonist bir süreçten çıkamıyacağına göre nispi olarak:
 - a) İstikrar içinde büyümeye özen gösteren ve önem veren,
 - b) Dar boğazları ortadan kaldırmağa yönelen ve yeni darboğazların ortaya çıkmasını engelleyen bir kalkınma planı olmalıdır.

KARAR VERME DURUMUNDAKİ TÜRKİYE

Prof.Dr. Aydın Yalçın
A.Ü. Siyasal Bilgiler
Fakültesi

1980'lerin başında Türkiye'yi eğitimini tamamlamış, askerliğini yapmış ve artık yapacağı işe, yerleşeceği yere karar verme durumuna gelmiş bir genç adamın durumuna benzetebiliriz. Türkiye, son çeyrek asırı aşkın bir dönemde, zorlu deneyler geçirmiştir. İktisadi ve sosyal kalkınma alanında bazıları çok parlak saymasalar bile, gene de küçümselemeyecek engelleri atlamıştır.

İktisadi Kalkınmanın en zorlu dönemlerinden geçmiştir. Ferd başına gelir düzeyini, kalkınmamış fakir ve yoksul ülkelerin oluşturduğu kategoriden çıkarak, orta halli, geleceği ümitli dinamik ve hareket halinde olan ülkelerin kümелendiği bir düzeye yükseltmiştir. Hangi ölçüyle bakılırsa bakılsın, 1950 lerin başında 200 dolar civarında olan bir gelir düzeyini, bir kuşağın yetiştirme süresi sayılan 25 yıl içinde, 1000 dolara çıkaran bir ülke, gelişme sınavını başarılı bir şekilde geçirmiş sayılır. Çünkü Amerika, Almanya, Japonya ve İtalya gibi Dünya İktisat Tarihinde gelişme süreci ve kalkınma hızı bakımından, ders kitaplarında örnek olarak verilen bir çok ülkelerin oluşturduğu modeller yanında, Türkiye'nin kalkınma tecrübeleri, gelecek kuşaklar için, başka ülkeler için ilginç yönleri olan önemli bir misal olarak zikredilecektir.

Türkiye makro-ekonomik düzeyde ulaştığı bu kalkınma aşamasında, doğal olarak bünyesel bir çok değişikliklerle karşılaşmıştır. Konuyu fazla rakam ve istatistiğe boğmadan, herkesin bildiği bazı olayları hatırlatalım: Türkiye, üretim sektörlerinin nisbi orantısına göre, objektif kıstaslarla ölçülünce artık, bir tarım ülkesi olmaktan, köylü ve çiftçi bir halk olmaktan çıkıp, bir sanayi ülkesi olma aşamasına ulaşmıştır. Çalışan grup içinde tarım alanındaki iş gücü hala en yüksek oranı oluşturmakla beraber, toplam üretim, yani gayri safi milli hasıla içinde, tarım sektörünün payı, sanayi sektörünün gerisinde kalmıştır. Başka bir deyimle sanayi sektörü, artık ekonominin, sürükleyici baş sektörü olmuştur.

Hatta okadarki, geçenlerde Nazım Hikmet'in tezek ve koyun temalarını işleyen, köy ve tarımın çaresizliğini dile getiren bir piyesi karşısında, "Yahu artık saban turistlere gösterilen bir antika haline geldi, İpragaz en ucra dağ köyüne çıktı" diye yorum yapan bir seyirci, bu tip edebiyatı artık Charles Dickens romanlarına benzetmeye başladı.

Ama bu köklü değişimler, insanları, yer, meslek, kültür düzeyi, ve tabakaları arasında yepyeni bir biçimde yeni bir düzenlemeye sokan bu "büyük dönüşüm (transformasyon)" jeolojik tabakaların yeni bir denge kurma sürecine benzer bir biçimde toplumda geniş sarsıntılar, silkinmeler ve hareketler yarattı.

Bu sarsıntılar, kaymalar, kaynaşmalar ve yer yer patlamalar daha bir süre olacaktır. Daha fazla olmadığına şaşmak gerekir aslında. Türkiye bu dönemde sosyal, ekonomik, siyasal ve askeri alanda çok önemli adımlar atmış, üzerinde yeterince durulmayan, fazlaca yorumlanıp açıklanmıyan bazı tecrübeler geçirmiştir. Bu yazının sınırlarını daha fazla zorlamamak için, sadece zikrederek geçeceğim şu olayların, ne demek olduğunu herkesin bir nebze bir daha düşünmesini rica edeceğim:

Türkiye İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde, Batı Avrupa dışında demokratik müesseselerini işler halde takriben, hürriyet düzenini koruyarak, sosyal ve ekonomik gelişmesini hızla sürdüren bir ülkedir. Dünya tarihinde, ihtilallerin, iç çatışmaların gerginliklerin milyonlarca insanın hayatı pahasına ağır bir karşılıkla ödendiği bu tehlikeli dönemeci, Türkiye oldukça ucuz atlatabilen bir ülke olarak tarihe geçecektir.

Kalkınma süreci içinde olan bir ülkede, kompleks bir matriks olan, sosyal, ekonomik, politik ve moral yönleri son derece karmaşık olan bir dönüşüm düzeyinde, hür basınıyla, parlamenter tartışmasıyla, seçim yarışması ve siyasi rekabetiyle, demokratik müesseselerimizin, Türkiye'deki gerilimleri birikimleri, patlamalar değil, fakat barışçı değişimlere olanak veren yönlerini, bazen hafife aldığımızı kabul etmeliyiz. Demokratik müesseselerin, geleneksel düzeyimizle ilgisi fazla olmıyan, yabancı bir ithal malı gibi, Marshall yardımıyla aynı döneme raslıyan bir biçimde Türkiye'de kurulup işletilmeye başlamasını, sosyal bilimler, bu kompleks süreci açıklamaya çalışırken, "Sermaye transferi artı teknik yardım" formülü içinde bakmaya kalkarlarsa, hiç de yanlış bir şey yapmamış olurlar.

Türkiye'de, bu dönem sosyal bilimlerin, "devrim" deyimiyle açıklanması gereken bir biçimde sıçrama yaptığı bir zamana rastlamaktadır. Açılan üniversiteler, artan öğretim üyesi ve öğrenci sayısı, yayımlanan kitapların sayısındaki sel hızıyla artış boş bir raslantı değildir.

Endüstri bünyesindeki değişmeler, aile işletmesinden çıkıp, şirketleşmeler, muhasebe, kontrol ve yönetim teknolojisinde ve zihniyetinde ortaya çıkan yenilikler gene bu döneme rastlamakta ve ancak "devrim" sözcüğüyle açıklanması gereken bir boyutta cereyan etmektedir.

Endüstrileşen şehirleşen toplumumuzda, endüstriyel barışı, iş ilişkilerini, personel idaresini yürütürken, 1950 lerin başından itibaren dev adımıyla gelişen Türk sendikacılığını, bu tahlili yaparken ihmal edemeyiz. Bugün bir buçuk milyonu aştığı 2 milyona yaklaştığı söylenen sendikalı işçi kitlesi, köklü değişme geçiren, Türk toplumunda, batılı ve endüstriyel bir bünyenin, kemikleşen ve olgunlaşan organlarından birini oluşturmaktadır.

Herkesin bildiği bu olayları niye alt alta dizdiğimi, açıklamak isterim:

Türkiye, takvimi değiştirmek, medeni kanunu değiştirmek, kıyafeti değiştirmek, Nato'dan, Cento'dan Ortak Pazar üye adaylığından çıkmak, 3 üncü Dünyaya yönelmek, yaşam tarzını kökünden değiştirmek gibi, her yönden esen, anafor gibi ters akıntılara sahne olan ilginç bir dü-

zeyde bulunmaktadır. Türkiye'yi bu derece kesin ve geri dönülmez adımlar atmış, bir hayli yol tepecek, bir belirli menzile ulaşmış bugünkü durumundan, hedefi belirsiz yönlerde çevirme tedbirleri durmadan yapıyor. Bu normaldir ve doğaldır. Hür bir toplumda bundan daha başka bir şey beklemekte abestir.

Fakat, Türk düşüncesine ve bilim hayatına, kamu oyuna, siyasi hayatına, endüstrisine, iş ve işçi hayatına önderlik ve kılavuzluk eden uyanık ve etken çevrelerin, perspektifini kaybetmemesi fikir keşmekeşine boğulup, yönünü şaşırması lazımdır.

Bu uzun dönem ve 10 yıllık perspektif açısından yapmaya çalıştığım tahlilde, kendiliğinden ortaya çıkan yol, bize alınması gereken tedbirleri uygulanması, gereken önlemler ve çözüm yollarını da işaret etmektedir. Bugün karşılaştığımız, enerji bunalımı, alt yapı krizi, kamu hizmetleri yetersizliği, sosyal güvenlik ihtiyaçları, şehirleşmenin ortaya çıkardığı trafik, hava ve çevre kirlenmesi gibi sorunlar, hep bu kompleks Matriks'in doğal sonucu olarak önümüze çıkan sorunlardır. Bunlar için, somut, ayrıntıya inen önerileri sayıp dökmeye lüzüm görmüyorum. Aynı şekilde, dış ticaret krizi, döviz darlığı, ihracat yetersizliği gibi konuları da teker teker ele alıp, bağımsız etkenlermiş gibi ayrı ayrı düşünüyorum. Endüstrileşen, şehirleşen, açık ve dış dünyaya yönelik bir toplum olma yolunda başarılı adımlar atmış bir ülkenin, bu gibi olayların üstesinden gelebileceğini düşünmek mantıksızlık olur. Türkiye bugün karşılaştığı her sorunu, sosyal, entellektüel, siyasi ve ekonomik her zorluğu, içine kapanarak değil, dışarıya dönerek ve açılarak çözecektir. Bu sözümün, çok soyut, çok teorik olduğu, pratik ve işler bir öneri getirmediği söylenebilir. Ben o kanıda değilim. Ortak Pazar rekabetinden korkmayan Türk Sanayicisi, Oxford, Cambridge, Harvard ve Paris Üniversitelerindeki bilimsel çalışmalar ve araştırmalar dan kendini uzakta tutmayan Türk bilim adamları, Avrupa Konseyi, Ortak Pazar ve Nato toplantılarında "Türk görüşü ve katkısını" ortaya koyabilen Türk devlet adamları ve parlamenterleri, dünya işçi hareketlerini izleyen ve oralarda varlıklarını vurgulayan Türk sendikacıları, dünya piyasalarına açılan işçi, müteahhit, sanayici, tüccar ve banker Türk vatandaşları ne kadar artar ve varlıklarını hissettirirlerse, Türkiye 1980 lerin yeni ortamına, o derece uyumlu, o derece başarılı bir şekilde girmiş olacaktır.

Bu öneride pratik olmadı diye dudak bükenlere şu cevabı vermekle yetineceğim: "Öğretimini tamamlayıp, askerliğini de yaparak, yeni hayatını kurmaya hazırlanan bir genç adama, başka türlü nasıl yol gösterebilirsiniz?"

MANEVİ GÜÇ - İLMİ GELİŞME - İLERİ TEKNOLOJİ

Prof.Dr.Nevzad Yalçıntaş
İ.Ü.İktisat Fakültesi

Türkiye'nin gelişme yönünde önemli ileri adımlar atabilmesi ve daha mutlu, güçlü, adil, dengeli bir toplum hayatı meydana getirilmesi için iki temel mevzuda başarılı olmamız gerektiğini düşünüyorum. Bunların diğer birçok meselelerimiz karşısında önceliği olduğuna kanım:

1 - Toplumdaki Manevi Gücün Yükseltilmesi.

Türkiye'de geleneksel toplum düzeyinden bugünkü duruma geçişte manevi, moral dokuda bazı bozulmalar ve çözümler olduğu anlaşılmaktadır. İnsanlarımızın kendi aralarında ve kamu hayatıyla olan ilişkilerinde daha yüksek duygulardan kaynaklanan davranışlar içinde bulunması sadece toplumun sosyal uyumu yönünden değil ve fakat her alanda ileri hamleler yapabilmesi için gerekli olan iyimserlik, ümit ve moral gücün temini için de zorunlu bulunmaktadır. Türk olarak hepimiz tek tek toplumumuzu bir aile kabul edip kendimizi o ailenin bir ferdi gibi görmeliyiz. Bir ailenin içinde mevcut olması gereken dayanışma, şefkat, hürmet, dürüstlük, fedakarlık, güven ve diğer yüksek duygular hepimize hakim olmalıdır. Gerçekte büyük bir manevi güç teşkil edecek bu duygular ülkemizde her ferde kadar yaygınlaştırılmalı ve cemiyetimizin manevi yapısı, her türlü sosyal fırtınalar karşısında sarsılmayacak şekilde sağlamlaştırılmalıdır. O zaman insanlarımız birbirini daha çok sevecek, karşılıklı ilişkilerde yardım, fedakarlık, vefa hisleri hakim olacak ve kamuya, devlete karşı olan vecibeler istenerek ve üst düzeyde yerine getirilecektir.

Aksi halde, halen bir çok durumda görüldüğü gibi, fert kendisinin ait olduğu topluma yabancılaşmakta, diğer insanlarla ve kamu düzeni ile olan ilişkilerini bencil, çıkar amaçlarına göre yürütmeye çalışmaktadır. Toplumumuzdaki manevi gücü zayıflatan bu düşünüş ve davranışlar tabii olarak gerginlikler ve çok çeşitli alanlarda sürtüşmeler, çatışmalar ve netice olarak kayıplar meydana getirmektedir. Birbirlerinin hayatına kasteden öğrenci çatışmalarından vergi kaçakçılığına, devlet idaresini zaafa uğratan haşin ve yıkıcı siyasi mücadelelerden, çalışan ve çalıştıran arasında yerleştirilmek istenen kin düşmanlık hislerine kadar bir seri olumsuz gerçekler toplumumuzdaki manevi dokunun, bağların gevşediği ve zaafa uğradığının göstergeleridir.

Türkiye'de ileriye doğru her atılımın ilk ve temel hareket noktası olan manevi gücün yükseltilmesi, bizi birbirimize bağlayan duygu ve inançların kuvvetlendirilmesi ve toplumumuzun kendisine olan güven duygusunun artırılması zaruridir.

- 2 - İlmî Gelişmenin Sağlanması ve İleri Teknolojiyi Üretici Hale Gelmemiz.

Türkiye halen diğer ülkelerde geliştirilen ilmin ve üretilen teknolojinin tüketicisi durumundan çıkamamıştır. Tanzimat döneminden bu yana yapılan aktarma uygulamaları yerini bizim gerçekleştirdiğimiz ilmi gelişmelere ve teknoloji istihsaline terketmelidir. Ülkemizde gerçek çağ değişimi ve modernleşme ancak böylece sağlanacaktır. İlim ve teknolojiye dışa bağımlılığımızın devam etmesi özellikle iktisadi gelişme ve sanayileşme alanlarında, üretimin artırılmasında, dış güvenliğimizin sağlanmasında ciddi engeller ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde ilim ve teknoloji sahalarında hızlı gelişmeler sağlayacak cesur politikalar daha uzun yıllar kaybetmeden uygulanmaya konmalıdır.

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK SORUNLARI

Selçuk Yaşar
Yaşar Holding A.Ş.

Görüşümüze göre Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların en önemlilerinden gördüğümüz 4 sorunu şöyle sıralayabiliriz:

- 1 - Devletçilik Türkiye'de her geçen gün daha ilerlemektedir. Partilerin hepsi Devletçilik ve aşırı bürokrasiyi tatbik etmektedirler. İlgili ve bilgili istisare yoktur. 1980 yıllarında M.S.P.lilerin de projeleri gerçekleşirse %50 olan Devletçilik %65 olacaktır. Eski mevzuat ise yeni ekonomik koşullara kat'iiyen uymamaktadır.

Parlamento Devletçiliğin ilerlemesinin farkında değildir.

KİT'lerin konusu Devletçiliğin diğer acıklı ve feci işleyen bir bölümünü teşkil etmektedir. Enflasyona sebep olan unsurdur bu aşırı Devletçilik tatbikatları. Öncelikle Devletçiliğe karşı tedbir alınması gereklidir. Hür Teşebbüs ekonomik faaliyetlerini yapabilmesi için Devletin müdahale hududu çizilmelidir. Devlet hiçbir yatırım yapmamalıdır.

Devlet yatırımları ve harcamalarının kısıtlanması KİT'lerin zararlarının ortadan kaldırılması açık ve somut öneriler arasındadır. Bu aynı zamanda enflasyona dur demektir.

- 2 - Bugün Türkiye'de kanımızca kıdem tazminatı, grev-lokavt sorunu işçi-işveren ilişkileri konusu önem bakımından ikinci sırayı almaktadır. Bu konuda da gerek İşverenler Konfederasyonunca ve gerekse diğer teşekküllerce hatta TUSİAD tarafından birçok çalışmalar yapılmıştır, çözüm yolları önerilmiştir.

Kısaca söylenmek istenirse yapılması gereken iş sosyal barışın tesisi için işçi-işveren ve Devlet arasında bir kongre yapıp politik partileri ikna edip her tarafın mutabık kalabileceği bir sistem sağlanması ve gerekli düzeltmelerin yapılmasıdır.

Bu sorunda enflasyonla direkt ilişkilidir, buna bilhassa dikkatinizi çekeriz.

- 3 - Bizce üçüncü sıradaki ana sorun: Vergi adaletsizliği ve Vergi kaçakçılığıdır. Sosyal demokratizmin Hürriyetin bulunduğu rejimlerde kalkınma ve sosyal düzen vergi sistemi ile sağlanmaktadır.

Halbuki bizde vergi adaleti yoktur. Güya demokrasi vardır. Mesela yüzbin lira 20 sene evvel bir değer iken vergi de o nisbette değer idi. Şimdi yüzbin lira artık bir değer değildir vergi nisbeti ise aynı değerde kalmıştır.

Eskiden bir müdürün verdiği vergiyi şimdi bir işçi ödemektedir. Bir müdür ise her münevver gibi en yüksek gelir vergisini ödemektedir. İşçinin ödediği vergi de yüksektir.

Diğer taraftan milyonlar kazanan insanlar hiçbir vergi vermemektedirler. Geçim indirimi rakkamı komiktir.

Vergi kaçakçılığı ve vergi adaletsizliği sür'atle son bulmalıdır.

Yine Devlet ve partiler bu hususta ikna edilmelidir, bunun için de ısrarlı bir çalışma lazımdır. Bu konuda yüzlärde rapor ve etüd vardır, bunlardan istifade edilebilir.

Bu sorunda Türkiye'deki aşırı enflasyonist gidişin bir diğer önemli sebebidir.

- 4 - 4.cü sıraya döviz sorununu koyduk. Bu sorunu dördüncü sıraya almamızın sebebi Türkiye'nin devletçe yapacağı vazifelerin dışında dış ülkelerden gelen petrol fiatları artışları dolayısı ile meydana çıkan bir sorun olduğu içindir.

Yukarıda izah edilen sorunların yani devletçilik daha az gelişse, işçi ve üretim konuları düzene girse, Vergi kaçakçılığının önü alınır, döviz sorunu daha kolay hal olunabilirdi kanısındayım. Avrupa demokrasilerinde sayısız misal vardır.

Döviz sorunu ülkemizdeki enflasyonla ilgilidir.

Dış Ticaret açığının sebepleri : Pahalı mal üretmek, Devlet harcamalarının çokluğu, taban fiatlarının yüksek tutulması, yüksek ücretler, toplu sözleşmeler, KİT'lerdeki yüksek zarar oranlarıdır. Kaldı ki döviz sorunu bütün dünya devletlerinde mevcuttur ve gelip geçicidir. Ancak onlar akıllıca ve dıştaki dostluklar vasıtası ile bu sorunlarını en iyi bir şekilde çözümleme yollarını araştırıp bulmaktadırlar.

Bunda da başarılı olmuşlardır.

Döviz sorunumuzun çözümlenmesi için önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

- 1 - Kur ayarlaması - devalüasyon
- 2 - İhracatı Teşvik, serbesti tanınması,

- 3 - Dış ülkelere yabancı dövizle tahvil çıkarmak, daha çok kredi sağlanmasını temin,
- 4 - Kiralık makinalar getirterek ihracatta üretimi artırmak,
- 5 - Döviz tasarrufu sağlanması, bunları sağlayacak tedbirlerin alınması, dış seyahatlerin kısıtlanması gibi -Orman mahsul-lerinin Hür Teşebbüs tarafından işletilmesinin ve ihracının temini. Meselâ reçine ihracatı Orman tekelinde ölü halde duruyor.
- 6 - Turizm aynen petrol kadar kıymetli bir döviz kaynağıdır. Turizm sektörüne düşük faizli uzun vadeli kredi sağlanması. Turizm sektörünün her türlü kurum ve gelir vergilerinden muaf tutulması, %50 tenzilatla elektrik temini (çiftçilere sağla-dığı gibi), Hür Teşebbüsün sür'atle turizme kaymasının sağlanması.
- 7 - Turizmin teşviki konusunda Ege Bölgesinin pilot bölge olarak kabul edilmesi,
- 8 - Devlet fabrikalarına yatırımı kıstak şarttır.
- 9 - Mevcut çalışan fabrikaların tevsii ve tam kapasite çalışma-larının sağlanması.

N E T İ C E :

Yukarıda izah edilen sorunlar ve öneriler Türkiye'de enflasyonla mücadele için gereklidir, çalışmaların esasını teşkil edecektir. Bunları hal etmeden enflasyonu durduracağım lafı bir palavradan ibarettir.

Eşekten aslan yavrusu çıkmaz. Tabiatın kanunlarına karşı gelinmez. Türkiye'de yöneticiler ekonomiyi bilmiyorlar ve bilenlere de danış-mıyorlar. Davanın aslı budur.

Bu yazıdaki 4 önemli sorun, anlaşılacağı gibi Türkiye'nin çektiği yüksek enflasyonu ve hayat pahalılığını direkt etkileyen faktörlerin başını çeker.

Önerilerimiz, Türk sosyal ve ekonomik bunalımını yavaşlatacak biçimdedir.

Kıbrıs sorunu, eğitim sorunu, yüksek kalkınma hızı, fabrikaların özel sorunları (enerji gibi), nüfus artışı sorunu, rüşvetçilik gibi mesele-ler yukarıdaki 4 sorunla ilgili diğer baş ağrılarımızdır.